

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ – DÍTĚ JAKO JEJICH
OBĚŤ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracoval:

Bc. Jan Hauk, DiS.

BRNO 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Formy domácího násilí – dítě jako jejich oběť zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Brně dne 19. 3. 2012

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat **PhDr. Aleně Plškové** za vedení mé diplomové práce, cenné rady, trpělivost a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při jejím zpracování.

Mé manželce **Petře** děkuji za to, že při mně stála nejen při zpracování této diplomové práce, ale po celou dobu mého bakalářského i magisterského studia, a byla mi tak neocenitelnou oporou a pomocí.

OBSAH

ÚVOD	2
1. Charakteristika domácího násilí	4
1.1 Druhy a formy domácího násilí	7
1.2 Fáze domácího násilí	11
1.3 Právní úprava, vztahující se k problematice domácího násilí	14
1.4 Problematika domácího násilí ve vybraných evropských zemích	16
2. Účastníci domácího násilí	19
2.1 Charakteristika agresora domácího násilí	19
2.2 Charakteristika oběti domácího násilí	26
3. Postavení dítěte jako účastníka domácího násilí	30
3.1 Dítě jako oběť domácího násilí	30
3.2 Dítě jako svědek domácího násilí	34
3.3 Následky domácího násilí	37
4. EMPIRICKÁ ČÁST	51
4.1 Cíle a metody výzkumu, stanovení otázek a hypotéz	51
4.2 Případové studie	55
4.2.1 Případ Denisa	55
4.2.2 Případ Eva a Erik	62
4.2.3 Případ Filip	69
4.2.4 Případ Gabriela	78
4.2.5 Případ Hana	84
4.3 Vzájemné srovnání případových studií	94
4.4 Presentace výsledů výzkumu	97
ZÁVĚR	102
RESUMÉ	104
ANOTACE	105
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	107
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	111
SEZNAM PŘÍLOH	112

ÚVOD

Domov – místo, které může mít více různých významů. Pro každého z nás by však měl znamenat místo, kam se rádi vracíme, kde odpočíváme, kde se setkáváme se svými blízkými, kde jsme alespoň v rámci možností chráněni nejen před stresem a shonem dnešního světa, ale i před dalšími negativními vlivy okolí. Domov by tak měl plnit funkci tzv. oázy klidu a bezpečí. Ne vždy však platí, že náš dům je onou skutečnou oázou a že splňuje to, co od něj očekáváme. Představy a očekávání, které s pojmem domov spojujeme, tak zahrnují nejen stránku samotného fungování domova, domácnosti, ale především jsou ovlivňovány chováním těch, kteří společně s námi žijí. Těch, kteří jsou nám nejbližší.

Ne pro každého však slovo domov znamená místo, kde se cítí v bezpečí, je šťastný a spokojený. Stejně jako v dobách minulých, současných a s velmi vysokou pravděpodobností v dobách budoucích budou mezi námi ti, pro které slovo domov bude znamenat strach, úzkost, obavy. Strach z toho, co bude následovat, až se zavřou dveře domu nebo bytu. Strach z toho, jak se budou chovat ti, kteří by pro nás měli být oporou.

Strach, úzkost, obavy, to jsou ty pocity, které se stávají vlastními všem, kteří se dostávají do konfrontace s velmi závažným a stále často zmiňovaným problémem. Problémem, který se může stát doslova životně důležitým pro ženy, děti, muže, seniory, zdravotně postižené. Problémem, pro který není důležitá barva kůže, vyznání, natož socioekonomický statut. Domácím násilím.

Právě problematiku domácího násilí, konkrétně ve vztahu k dětem, jsem si zvolil jako téma své diplomové práce. Má návaznost na bakalářskou práci Dítě jako oběť a svědek domácího násilí, jejíž jsem autorem. Navázání na toto téma mi bylo doporučeno vedoucí práce.

Důvodem, proč jsem se rozhodl věnovat tomuto tématu je skutečnost, že profese, jíž se věnuji, má s problematikou domácího násilí přímou souvislost. Jako pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí se dostávám do kontaktu nejen s oběťmi, ale i s agresory tohoto sociálně-patologického jevu. Zároveň také mohu, a z titulu své funkce, musím sledovat i další vývoj jednotlivých případů.

Za cíl si tato práce klade shrnutí problematiky domácího násilí z pohledu teoretického a současné konfrontace s úrovní praktickou. V souvislosti s tím jsem se rozhodl

využít své jedenáctileté praxe na postu kurátora pro mládež a současně i osmileté praxe na postu specialisty na problematiku domácího násilí. Zkušenosti, které se mi podařilo při práci na jednotlivých případech získat, jsem se tak rozhodl touto cestou prezentovat.

Teoretická část bude rozdělena do tří základních kapitol. První kapitola bude zaměřena na samotnou charakteristiku domácího násilí, na jeho druhy, formy a fáze. Dále bude obsahovat současnou právní úpravu, vztahující se k danému tématu. Skutečnost, že domácí násilí je problémem globálním, se pokusím prezentovat na základě postojů a názorů ve vybraných evropských zemích k dané problematice. Druhá kapitola bude zaměřena na účastníky domácího násilí, a to jak na osobu, která se domácího násilí dopouští, tak i na osobu, která je domácímu násilí vystavena. Třetí kapitola bude zaměřena na samotné postavení dítěte jako účastníka domácího násilí. Pojednávat tak bude nejen o postavení dítěte v pozici oběti domácího násilí, ale i v pozici svědka domácího násilí. V souvislosti s tím bude zároveň tato kapitola obsahovat, jaké následky může domácí násilí na dítěti zanechat.

Samostatnou, čtvrtou, kapitolou bude empirická část. Mimo popsání cílů a metod výzkumu a stanovení otázek a hypotéz bude stěžejní částí této kapitoly pět případových studií, popisujících skutečné případy domácího násilí, v nichž děti sehrály pozici oběti, popřípadě svědka. Jednotlivé případové studie budou následně vzájemně srovnány a výsledky výzkumu budou prezentovány, včetně odpovědí na položené otázky a potvrzení či vyvrácení hypotéz.

1. Charakteristika domácího násilí

Násilí, jev, který provází lidstvo od jeho samých počátků. V minulosti se lidé násilně chovali tehdy, měli-li v úmyslu něco nebo někoho získat, podmanit, ovládnout, ale také zranit, zničit nebo zabít. Vždy se však jednalo o cílené chování, zaměřené proti někomu nebo něčemu. Tento úmysl v různých podobách a formách přetrvával do dnešních dnů a je na místě si otevřeně přiznat, že s násilím se lidstvo bude potýkat i nadále a pravděpodobně po celou dobu své existence.

Jednou z podob, forem násilí, je domácí násilí, které lze označit za jeden z negativních společenských fenoménů dnešní doby, který se dotýká nás všech. Ti, kteří mají větší štěstí, se s ním setkávají pouze ve formě pojmu v médiích. Ti, kteří však mají štěstí méně, se s ním mohou setkat a často i setkávají tzv. „na vlastní kůži“. Výjimkou tak není ani to, když mezi ty méně šťastné patří děti. Ať již v roli oběti nebo v roli svědka. Výjimkou není ani situace, kdy se tyto dvě role slučují v jednu.

„Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným násilím nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním, nebo psychickém zdraví. Jde o agresi jedné osoby proti druhé (nebo jejich většímu počtu), jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.“ (Voňková, et al., 2004, s. 11)

I na základě této obecné definice lze násilí rozdělit následovně:

- fyzické násilí
- psychické násilí
- sexuální násilí
- ekonomické násilí
- sociální násilí
- emocionální násilí
- spirituální násilí
- homofobní násilí
- imigrační násilí

Právní teorie rozlišuje násilí do dvou skupin:

- **Násilí absolutní** = složka vůle oběti zcela chybí a vylučuje vlastní jednání oběti.
- **Násilí kompulzivní** = nemá za cíl vyřadit vůli oběti, ale působit na její psychiku s cílem přinutit ji, aby se podrobila nátlaku, kterému odolává jen s obtížemi, a to z toho důvodu, že je prováděným násilím ovlivněna, neboť násilí bude pokračovat tak dlouhou, dokud se jemu nepodvolí.
(Voňková, et al., 2004, s. 11)

Pojem domácí násilí je poměrně velmi složité definovat. V obecné rovině lze říci, že jde o sociálně-patologický jev sui generis. Zároveň se jedná o jednu z nejnebezpečnějších forem agrese, která bývá často tolerována, tabuizována či bagatelizována. Roli v tom hraje i ta skutečnost, že se odehrává tzv. za zavřenými dveřmi. Jako takové je domácí násilí málo zjevné, často nepředvídatelné a nepochopitelné. Je prakticky nekontrolovatelné, velmi těžko se diagnostikuje a v mnoha případech je i nepostížitelné.

I přes složitou výše zmíněnou definovatelnost pojmu domácího násilí, je možné využít jednu z těchto dvou definic:

- I. *„Domácí násilí je definováno jako fyzické, psychické anebo sexuální týrání mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně, v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti.“* (Čírtková, et al., 2007, s. 108)
- II. *„Domácí násilí znamená týrání a násilné jednání odehrávající se mezi osobami blízkými (žijícími ve společném bytě nebo době), kdy jedna osoba získává a udržuje nad druhou dospělou osobou moc a kontrolu, čímž jí způsobuje tíseň nebo újmu. Osoby blízké – jsou vždy v intimním vztahu, zpravidla manželé, partneři dětí, rodiče.“* (Bednářová, 2010, s. 1)

Podle Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy R (85)4 o násilí v rodině ze dne 26. 3. 1985 „*násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo dušení integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj osobnosti*“.

Samo o sobě není domácí násilí mimořádné pro násilí jako takové, nýbrž pro okolnosti, za jakých k jeho páchání dochází. Je však popřením významu rodiny, relativizuje základní lidské hodnoty a ponižuje základní lidská práva v samotném jejich principu. (Voňková, et al., 2004, s. 20)

Charakteristickými **znaky domácího násilí** jsou zejména:

- společné bydlení
- blízké vztahy, zpravidla intimního charakteru
- společná propojenost či závislost, včetně závislosti ekonomické
- existence asymetrie ve vztahu, tedy jasné rozdělení rolí
- dvě tváře agresora
- ambivalentnost oběti, tj. ztráta schopnosti včas zastavit útoky agresora a efektivně domácí násilí řešit
- recidiva a střídání různých fází domácího násilí
- dlouhodobost
- nárůst nebezpečnosti a často i následná eskalace
- neveřejnost, mající za následek obtížné odhalení, pojmenování, řešení a potrestání

(Králičková, et al., 2011, s. 6)

Pro domácí násilí je rovněž typická ta skutečnost, že samo od sebe nikdy neustane. V drtivé většině případů dochází spíše k jeho nárůstu. V tomto směru se jedná o jeden z nejčastějších omylů obětí domácího násilí.

Odborná literatura po typologické stránce rozděluje domácí násilí následovně:

- domácí násilí v nejširším smyslu (domestic violence)
 - partnerské a manželské násilí v užším smyslu, čili zneužívání (domestic abuse)
 - násilí na dětech (child abuse and neglect)
 - násilí na ženách
- (Králičková, et al., 2011, s. 5)

Existuje však i obecné rozdělení po typologické stránce, které je následující:

- násilí na ženách
- násilí na dětech
- násilí na mužích
- násilí na seniorech
- násilí na zdravotně postižených

1.1 Druhy a formy domácího násilí

Domácí násilí je označováno za sociálně-patologický jev. Jako většina dalších, nejen sociálně-patologických jevů, má více než jednu podobu. V případech domácího násilí dochází k tomu, že do jednoho celku se spojuje více podob. Ty se mohou projevovat jak samostatně, tak i v souběhu. V odborné literatuře se pro tyto podoby užívá termínu druhy domácího násilí nebo také abusivní způsoby chování agresora domácího násilí. Jak je zřejmé ze samotného termínu, toto rozdělení souvisí se způsobem, jakého charakteru je tlak, který je na oběť domácího násilí vyvíjen.

Marvánová – Vargová využila při rozdělení domácího násilí na jednotlivé druhy tzv. **Kolo kontroly a moci**. Tento model byl publikován v díle Education Groups for Men Who Batter, The Duluth Model, jehož autory jsou E. Pence a M. Paymar (1993). Podle tohoto modelu se dělí domácí násilí následovně:

- **Fyzické násilí** = škála projevů tohoto chování je poměrně obsáhlá. Na samotném počátku může být například „nechtěné“ pošťuchování a strkání. Postupem času a v důsledku zvyšující se agresivity agresora dochází k tahání za vlasy, úderům

otevřenou dlaní i dlaní sevřenou v pěst, házení různých předmětů po oběti, kopání do oběti, jejímu dušení či škrcení, pálení oběti cigaretou. Vyvrcholením pak může být útok nožem či jinou zbraní. Co se týče příčin takového jednání, nejedná se o skutečnost, že by agresor ztrácel kontrolu nad sebou samým. Jeho chování vychází z pocitu, že ztrácí kontrolu nad vzniklou situací, či nad svou obětí. Agresor se často domnívá, že má právo kontrolovat chování oběti, její pocity, postoje a že využití násilí je důvodný způsob, jak docílit kontrolní pozice.

- **Sexuální zneužívání** = v samotné podstatě se jedná o nucení oběti k sexuálním praktikám, a to proti její vůli. Zahrnuje jak fyzické napadání sexuální částí těla oběti, tak i zacházení s ní jako se sexuálním objektem. Násilí se sexuálním podtextem pak bývá ve vztahu agresor – oběť v podstatě pravidlem, nikoliv výjimkou. Velmi často je sexuální násilí v přímé souvislosti s fyzickým násilím, kdy se jej agresor dopouští po násilném incidentu. Oběť se pak ze strachu z dalšího násilí agresorovi podvolí.
- **Zastrašování** = k využití tohoto druhu domácího násilí agresorovi často stačí výhrůžné pohledy, gesta, pohyby, zvýšený hlas, rozbíjení předmětů, ničení majetku, vyhrožování zbraní, ale i týrání zvířat. Využitím zastrašování dává agresor najevo svou moc. Nežádá se jedná o moc, které v minulosti docílil fyzickým násilím. Právě v souvislosti s fyzickým násilím se často zastrašování stává jakousi každodenní realitou oběti.
- **Emoční násilí** = jedná se o chování agresora, kdy tento oběť ponižuje, vyvolává v ní pocity viny a méněcennosti. Nejprve se takto chová vůči oběti v soukromí, následně pak i na veřejnosti. Nežádá se snaží přesvědčit okolí o tom, že oběť je psychicky nemocná. Jako takové je emocionální násilí jednou z neúčinnějších zbraní, které agresor ve vztahu k oběti využívá. Útokem na sebehodnocení oběti se snaží docílit toho, aby nad ní získal moc a mohl s ní manipulovat. Snaží se tak dodávat sám sobě sílu. Oběť se tak z pohledu agresora stává neplnohodnotnou lidskou bytostí a dochází k její depersonalizaci. Agresor pak při svém jednání ztrácí jakýkoliv pocit studu, je plný nenávisti a síly.
- **Izolace** = v případech domácího násilí se agresor snaží svou oběť izolovat, a to nejen od rodiny, přátel, zaměstnání, společnosti jiných lidí, ale i od pramenů, názorů a svobodného myšlení. Celkově tak omezuje svobodu oběti, a to po všech stránkách. Své jednání často odůvodňuje „láskou“ k oběti. Při izolaci agresor svou oběť neustále hlídá a důsledně ji kontroluje.

Snaží se tak mít přehled nejen o tom, jak jeho oběť tráví veškerý svůj čas, ale i kam chodí, s kým se stýká. Rovněž kontroluje její telefonické hovory, mailovou korespondenci či komunikaci, při níž jsou využívány sociální sítě. Prostřednictvím izolace oběti si tak agresor zajišťuje její závislost a interpretaci informací. De facto si tak utváří moc nad určováním jejího světa.

- **Popírání a obviňování** = ze samotného termínu vyplývá, že agresor popírá existenci domácího násilí jakékoliv formy mezi ním a obětí, eventuálně své jednání značně zlehčuje. Za své jednání nepřijímá zodpovědnost a viní z něj svoji oběť. Každý agresor má velmi důkladně vybudovanou hradbu kolem svého vlastního svědomí a zároveň má vypracované zábrany, aby se vyhnul výčitkám svědomí. S cílem udržení a upevnění této hrady kolem vlastního JÁ se agresor vždy snaží různě vymlouvat a vyjednávat.
- **Využívání dětí** = jedná se specifický způsob, který se vztahuje zejména k partnerskému násilí, kdy se agresor snaží vyvolat ve své oběti pocity viny vůči dětem. V případě, že oběť a agresor žijí odděleně, využívá návštěv jejich společných dětí k terorizování oběti. Výjimkou nejsou ani situace, kdy oběti vyhrožuje, že o děti přijde, že soud v případě rozhodování o svěřeni do péče rozhodne v její neprospěch, nebo že děti unese. Využívá tak silného citového pouta mezi obětí a jejich společnými dětmi. Mnoho agresorů zaujímá postoj milujících a pečujících otců. Velmi jim záleží na tom, aby se jejich dětem dostávalo jen toho nejlepšího. Právě děti však často představují pro agresora poslední část života oběti, kterou lze ovládat.
- **Využívání mužských privilegií** = za tímto pojmem lze nalézt okřídlenou frázi, že „muž je hlavou rodiny“. V souvislosti s tím bývá výklad mnoha agresorů takový, že veškerá rozhodnutí dělají automaticky, bez ohledu nejen na oběť, ale i ostatní členy rodiny. Zároveň zastávají názor, že oběť, a často i ostatní členové rodiny, jsou tu od toho, aby jeho rozhodnutím vyhověli, respektovali je a v konečném důsledku se stali otroky agresora.
- **Ekonomické násilí** = jedná se chování agresora, kterým se snaží dosáhnout ekonomické závislosti oběti na něm samotném. Prostředkem jsou mu v tomto případě peníze, případně jiný majetek. Agresor tak má často absolutní moc nad veškerými finančními zdroji rodiny. Nutí oběť, aby si mu říkala o peníze, nebo jí přiděluje jen určitou, zpravidla omezenou, částku. Zároveň požaduje od oběti, aby mu zdůvodňovala své potřeby. V případech ekonomického násilí

se oběť často zdráhá agresora opustit. Cítí se bezradná a bezmocná. Bez prostředků a často i bez práce má obavu o existenci, v případech partnerského násilí i o existenci svých dětí. Právě této bezradnosti a bezmocnosti agresor využívá.

- **Výhrůžky a nátlak** = v daném případě agresor oběti vyhrožuje, že jí něco udělá, případně, že jí udělá něco, co ji psychicky zraní. Do této oblasti tak spadají výhrůžky, že agresor oběť opustí, ale i výhrůžky, kdy agresor oběti hrozí sebevraždou. Často oběť nutí k nelegálnímu jednání a následně jí vyhrožuje tím, že její jednání ohlásí policii. Agresor tak využívá strachu oběti, který vede k tomu, že oběť se vůči agresorovi nezmůže na odpor. Její strach pramení nejen z toho, že ji agresor najde a ublíží jí, ale i z toho, že v případě sebevraždy agresora bude muset žít do konce života s výčitkami. Využití strachu oběti je tak mnohdy více efektivní, často i více než využití fyzického násilí.

(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 119 – 124)

V terminologii, vztahující se k domácímu násilí, rovněž existuje pojem **psychické násilí**. Na základě výše uvedeného rozdělení do této skupiny lze zařadit zastrašování, popírání a obviňování, využívání dětí, využívání mužských privilegií, výhrůžky a nátlak. Stejně tak se v odborné terminologii objevuje pojem **sociální násilí**. Jeho synonymem je v daném případě zmíněná izolace.

Existuje však i pojetí, podle kterého se izolace, zastrašování, popírání a obviňování, využívání dětí, využívání mužských privilegií, výhrůžek a nátlaku, označují pojmem **formy domácího násilí**. V tomto pojetí pak jako další formu domácího násilí lze uvést tzv. **vyčerpávání**, což je jednání agresora, spočívající v přikazování až nesmyslné práce oběti, odpírání spánku, potavy a tekutin. (Voňková et al., 2004, s. 21)

V případech domácího násilí však často hrají svou neopomenutelnou roli i nerovnost pohlaví, mladší věk (18 – 30 let), chudoba, odluka, kriminální minulost, etnická otázka, nezaměstnanost, drogy, nesezdané soužití, základní vzdělání, fakt, že jeden z partnerů, případně oba partneři, vyrůstali v násilných rodinných vztazích, předchozí útok, eventuálně jeho recidiva. Pro výše uvedené skutečnosti používá odborná literatura termín **rizikové faktory domácího násilí** nebo faktory podmiňující vznik domácího násilí. (Voňková et al., 2004, s. 21)

Na rozdělení rizikových faktorů domácího násilí, resp. faktorů podmiňujících domácí násilí, existuje i další, podrobnější pohled. Podle něj do této skupiny patří pohlaví, socioekonomická situace, příjem domácnosti, příjem agresora a příjem oběti, schopnost rychle sehnat peníze, zaměstnanecký statut, společenská třída, národnostní příslušnost, formy bydlení, region a oblast, neformální sociální zdroje aktivní sociální sítě, schopnost narychlo k někomu odejít, věk, rodinný stav, struktura domácnosti, děti v domácnosti, zdravotní stav a trestná činnost agresora. (Walby, et al., 2009, s. 73 – 85)

1.2 Fáze domácího násilí

Domácí násilí jako takové se nevyskytuje jako jednorázový akt nebo ojedinělá událost. Chování agresora vůči oběti je zpravidla jevem opakujícím se a zejména pak je dlouhodobějšího charakteru. Tato skutečnost následně hraje roli i v otázce případné kvalifikace chování agresora po stránce trestně-právní. Stejně jako jiná opakující se jednání, má i domácí násilí svou vlastní dynamiku.

S dynamikou domácího násilí tak souvisí i pojem **cyklus násilí**. Jako synonyma pro tento termín zná odborná literatura i pojmy **kruh domácího násilí** nebo **spirála domácího násilí**. Teorie cyklu domácího násilí je založena na předpokladu, že v případech domácího násilí nedochází k násilí soustavně. Výskyt násilí je ohraničen třemi oddělenými a navzájem odlišnými fázemi:

- **Fáze narůstání tenze (tension building phase)** = ze strany agresora dochází k mírným incidentům v podobě verbální agrese (kritizování, nadávky, vulgární oslovení) a fyzické agrese (facky). Toto jednání vyvolává a zvyšuje u oběti strach a napětí z možného násilí, oběť se zároveň snaží o odvrácení budoucího nárůstu násilí.
- **Fáze násilí (violence phase)** = jedná se o relativně krátkou fázi, trvající od několika minut do několika hodin. V jejím průběhu dochází k otevřenému násilí ze strany agresora, mající za následek zranění oběti a případně i její smrt.
- **Fáze „lábánek“, klidu (honeymoon phase)** = dochází k uklidnění situace, agresor se oběti za své jednání omlouvá, slibuje, že toto se již nebude opakovat a nad svým jednáním projevuje lítost. Existují však i případy, kdy agresor

své jednání neomlouvá, ale naopak vinu za své chování připisuje oběti. V těchto případech rovněž agresor oběť ujišťuje, že pokud ona své chování změní, nebude se násilný konflikt opakovat. V celém cyklu bývá tato fáze nejdelší, což ale je zároveň velmi individuální. V průběhu času se tato fáze výrazně zkracuje a může dojít téměř k jejímu vymizení a rychlému přechodu do fáze narůstající tenze.

(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 36 – 37)

(Čírtková, 2008, s. 12)

Výše popsaný cyklus a střídání jednotlivých fází působí jak na oběť, tak i na agresora. Zatímco oběť střídání vlídného a násilného chování agresora odrazuje od zaujetí jednoznačného postoje k problému domácího násilí, agresora výše uvedené střídání nemotivuje ke změně jeho chování.

Teorie založené na třífázovém cyklu násilí však není jediná. V zahraniční literatuře se setkáváme i s cyklem násilí, rozděleným do šesti fází:

- **Fáze narůstání tenze** = u agresora narůstá napětí, jeho chování je prudší a agresivnější, a to bez ohledu na to, že se jej často oběť snaží uklidnit. Existuje celá řada mechanismů, sloužících ke zvládnutí napětí a neobsahujících agresivní podtext. V případech domácího násilí však tato fáze vede k překlenovací fázi.
- **Překlenovací fáze (stand over phase)** = při této fázi oběť cítí, že je pod kontrolou agresora, zažívá pocity strachu a bezmoci. K dosažení tohoto stavu agresor využívá výhrůžky, zastrašování či případný předešlý násilný útok vůči oběti.
- **Fáze násilí** = dochází k explozi vlastního násilí. Útoky ze strany agresora mají tendenci se postupem času zintenzivňovat. Po skončení násilného incidentu se agresor dostává do další fáze.
- **Fáze výčitek svědomí / lítosti** = v této fázi může agresor pociťovat vinu a zahanbení a obávat se důsledků svého jednání. Často má pak tendenci své jednání zlehčovat, popírat a odmítá za něj převzít odpovědnost. Tu pak svaluje na oběť, která jej měla vyprovokovat a za jeho jednání si v podstatě může sama. Vyskytují se i případy, kdy agresor oběti tvrdí, že si nepamatuje, co dělal. Oběti pak mají často tendenci tomuto „zdůvodňování

násilí“ věřit a nechtějí si připustit pravý opak věci, tedy jak reálné nebezpečí jim hrozí.

➤ **Přesvědčovací fáze (pursuit phase)** = k této fázi dochází tehdy, pokud se oběť rozhodne situaci řešit a agresora chce například opustit. Agresor se pak snaží svou oběť získat zpět, a to všemi možnými způsoby – dárky, peníze, pozorností, přívětivým chováním, sliby, že se podobná věc již nebude opakovat. Pokud oběť v této fázi podlehne a k osobě agresora získá opětovně důvěru, může mu tak dát šanci své chování změnit. Pokud však oběť odolá, agresor se uchyluje k užívání výhrůžek i dalšího násilí. Právě v tomto období dochází k největšímu počtu fyzických útoků, končících vážným zraněním, případně i smrtí. Pokud oběť i této fázi odolá, agresor tak většinou ztrácí kontrolu a moc. Oběti se snaží vmlouvat s tím, že bez ní nemůže žít a dává jí najevo, jak je bez ní bezmocný. Mnoho agresorů v takových situacích vyhrožuje sebevraždou. Oběť tomuto jednání často podlehne, jelikož cítí, že je potřebná nebo že cítí potřebu agresora ochraňovat. Pokud dojde k této situaci, nastává další fáze.

➤ **Fáze „líbánek“** = jde o fázi udobřování, při níž se oběť snaží zapomenout na jednání ze strany agresora, kterým jí způsobil bolest a ponížení. Současně získává důvěru, že se podobná situace již nebude nikdy opakovat. V této fázi však cyklus násilí pokračuje dál. Opět se objevuje základní problém nevyváženosti kontroly a znovu tak dochází k fázi narůstání tenze.

(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 39)

At' již se jedná o první, třífázový cyklus násilí, nebo druhý, šestifázový cyklus násilí, je vždy nutné si uvědomit následující skutečnosti:

- Doba mezi výskytem jednotlivých fází cyklu se v průběhu času může měnit, prodlužovat, ale i zkracovat a celkově je velmi individuální.
- Není pravidlem, že by všechny oběti zažívaly všechny fáze cyklu. V některých případech se například fáze „líbánek“ neobjevuje vůbec nebo zcela minimálně.
- Teorie cyklu násilí se zaměřuje zejména na násilné incidenty. Nemusí tak brát v potaz, že kontrolující chování může být přítomno po celou dobu.

(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 40)

1.3 Právní úprava, vztahující se k problematice domácího násilí

Právní úprava, resp. jednotlivé právní normy, vztahující se k problematice domácího násilí, musí být, stejně jako právní úprava v jiných odvětvích, v souladu se základní normou, resp. normami. Těmito normami jsou Ústava České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., a Listina základní práv a svobod, ústavní zákon č. 2/1993 Sb. V rámci Listiny základní práv a svobod má s problematikou domácího násilí přímou souvislost Oddíl první, článek 7, ve kterém je jednoznačně deklarováno:

„Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech zákonem stanovených. Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“

Problematikou domácího násilí se z právního hlediska nejvíce zabývá oblast práva trestního, následovaného právem rodinným a právem občanským. V oblasti trestního práva je stěžejní normou **zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník**, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti k 1. 1. 2010. Před tímto datem byla problematika domácího násilí z pohledu trestního práva upravena zákonem č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Mezi nejzásadnější zákonná ustanovení, vztahující se k dané problematice a obsažená v zákoně č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů patří následující:

§ 198 Týrání svěřené osoby

Odst. 1

Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. (Příloha č. 1)

§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Odst. 1

Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta. (Příloha č. 1)

§ 354 Nebezpečné pronásledování

Odst. 1

Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. (Příloha č. 1)

Výše uvedená ustanovení však nejsou jediná, která se k dané problematice vztahují. Mezi další z pohledu trestního práva patří § 140 Vražda, § 141 Zabití, § 144 Účast na sebevraždě, § 145 Těžké ublížení na zdraví, § 146 Ublížení na zdraví, § 170 Zbavení osobní svobody, § 171 Omezování osobní svobody, § 172 Zavlečení, § 175 Vydírání, § 178 Porušování domovní svobody, § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv, § 185 Znásilnění, § 186 Sexuální nátlak, § 187 Pohlavní zneužití, § 195 Opuštění dítěte nebo svěřené osoby, § 196 Zanedbání povinné výživy, § 201 Ohrožování výchovy dítěte, § 337 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

V oblasti práva rodinného je stěžejní normou **zákon č. 94/1963 Sb., o rodině**, ve znění pozdějších předpisů. Vztah k dané problematice má zejména Část druhá – Vztahy mezi rodiči a dětmi, Hlava druhá – Výchovná opatření, především pak § 44. (Příloha č. 2)

V případech, kdy je řešeno domácí násilí, páchané nejen na dětech, se často využívá i norem, obsažených v **zákoně č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád**, ve znění pozdějších předpisů. Využívána jsou tak ustanovení, obsažená v Části druhé – Činnost soudu před zahájením řízení, Hlavě druhé – Předběžná opatření a zajištění důkazů, zejména § 76, odst. 1 až odst. 3, § 76a, odst. 1 až 6, a § 76b, odst. 1 až 5. (Příloha č. 3)

V souvislosti s problematikou případů domácího násilí jsou upravena i práva a povinnosti těch, kteří se jejich řešením zabývají. Z tohoto pohledu se pak jedná o celou řadu dalších právních norem. Mezi tyto lze zahrnout například:

- **zákon č. 200/1990 Sb.**, o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- **zákon č. 359/1999 Sb.**, o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- **zákon č. 273/2008 Sb.**, o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

1.4 Problematika domácího násilí ve vybraných evropských zemích

Jak již bylo v této práci uvedeno, domácí násilí není problémem pouze České republiky. Jedná se o problém celosvětový, globální. Co je však rozdílné, je klasifikace domácího násilí, a to nejen po stránce odborných termínů, ale i po stránce dílčích postupů institucí, podílejících se na řešení problematiky domácího násilí.

„Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy R (85) 4 z 26. 3. 1985, o násilí v rodině, upřednostňuje neformální způsoby řešení konfliktů a pomoc obětem domácího násilí. Mezi vhodnými kroky je doporučena ochrana oběti před sekundární viktimizací prostřednictvím nestátních organizací. Doporučení Výboru ministrů postuluje jako opatření k předcházení násilí v rodině též odborné školení osob, přicházejících z titulu svého poslání do kontaktu s jeho oběťmi. Za žádoucí považuje podporu organizací, jejichž posláním je pomoc obětem násilných situací v rodině.“ (Čírtková, et al., 2002, s. 9)

VELKÁ BRITÁNIE

V této zemi neexistuje jednotná definice, která by vymezovala pojem domácí násilí. Vzhledem k rozhodovací pravomoci jednotlivých orgánů, organizací a jejich složek se definice liší jednak podle povahy organizací, poskytovaných služeb, ale i podle toho, kdo nebo co je cílem zájmu těchto subjektů. (Čírtková, et al., 2002, s. 10)

Podle jedné z definic domácího násilí, která byla vytvořena Jednotkou pro domácí násilí policie v Merseyside, se v případech domácího násilí jedná o fyzické, sexuální, mentální, emocionální psychické nebo ekonomické zneužívání osoby tím, s kým tato osoba má nebo někdy v minulosti měla intimní vztah. (Čírtková, et al., 2002, s. 11)

Podle této definice zahrnuje fyzické násilí pohlavky, strkání, bití, údery pěstí, kopání, dušení, tahání za vlasy, odebírání léků, pálení, bodání, topení, pokus vraždy a vraždu. Sexuální násilí zahrnuje znásilnění, sexuální útok, nucení k nechtěné sexuální aktivitě, ale i odpírání sexuálního kontaktu. Mentální, emocionální a psychické násilí zahrnuje izolování, ekonomické násilí překrucování skutečností, postižení, ponižování, hrozby, předvádění naprosté síly a převahy. Tyto formy často vykazují úzkou podobnost s praktikami používanými v zajateckých táborech, kdy účinky takového jednání mohou být nejdéle trvající a nejvíce zničující. (Čírtková, et al., 2002, s. 11 – 12)

NIZOZEMÍ

V této zemi není domácí násilí v žádné právní normě definováno. Tato skutečnost platí i pro trestní zákon a policejní vyhlášky. Obecně se pojmem domácí násilí rozumí fyzické, psychické a sexuální násilí, resp. zneužívání, v rodině. (Čírtková, et al., 2002, s. 14)

Podle definice platné v této zemi je domácí násilí násilím páchaným na oběti někým z kruhu rodiny. Podle této definice se domácí násilí rozděluje na psychické násilí, fyzické násilí a sexuální násilí. (Čírtková, et al., 2002, s. 14)

Fyzické násilí zahrnuje ublížení na zdraví v důsledku bití, kopání, hrubého strkání, píchání, přivazování k židli nebo k posteli a zhasínání cigaret o tělo. Psychické násilí zahrnuje urážky, nadávky, trýznění, sekýrování, výhrůžky a falešná obvinění. Sexuální násilí zahrnuje nežádoucí chování vůči osobám nebo nežádoucí chování v přítomnosti těchto osob, které si oběť nepřeje, jako je osahávání po těle, znásilnění a exhibicionismus. (Čírtková, et al., 2002, s. 14)

Nizozemská úprava však do oblasti domácího násilí zahrnuje i zanedbávání, porušování práv a finanční vykořisťování. Zanedbávání zahrnuje například fyzické nebo psychické zanedbávání v důsledku odpírání potravy, hygienické a lékařské péče, ale i podávání

velkých nebo naopak malých dávek léků. Porušování práv zahrnuje například porušování svobody jednotlivce, omezování soukromí zadržováním pošty, ale i bránění oběti v opuštění bytu. Finanční vykořisťování zahrnuje například prodej majetku bez souhlasu a bez vědomí dotčené osoby, finanční omezování jedince, ale i krádež osobního majetku. (Čírtková, et al., 2002, s. 14)

FINSKO

V této zemi se pro násilí, které se vyskytuje v rámci blízkých mezilidských vztahů, v současnosti používá několik z části nevyjasněných termínů, které se navíc vzájemně překrývají. Existují zde tak i pojmy jako partnerské násilí nebo násilí v blízkém vztahu.

Domácí násilí zahrnuje ublížení na zdraví v partnerském vztahu, jehož obětí je žena a pachatelem muž. Tato forma násilí je běžnou, avšak ne jedinou formou domácího násilí, jelikož i rodiče mohou týrat své děti, ženy muže, děti své rodiče, ale i sourozence. (Čírtková, et al., 2002, s. 16)

Nejvhodněji lze domácí násilí definovat jako veškeré fyzické, sexuální nebo psychické násilí či jeho hrozbu, namířenou v rámci rodiny jedním jejím členem na druhého. Násilné jsou pak ty činy, které se dějí proti vůli oběti a které jí působí utrpení. (Čírtková, et al., 2002, s. 16)

2. Účastníci domácího násilí

Domácí násilí je založeno na vztahu. Vztahu, ve kterém musí bezpodmínečně figurovat dvě osoby – **osoba agresora** a **osoba oběti**. Zpravidla se však nejedná o vztah, ve kterém svou úlohu hrají jen dvě osoby. Svou úlohu v těchto vztazích tak hrají často osoby z nejbližšího okolí agresora a oběti. Mezi ně tak patří osoba dítěte a osoba svědka, kdy se jedná zpravidla o rodinné příslušníky, eventuálně o nejbližší přátele. Z lidského hlediska jsou však nejhorší ty případy domácího násilí, kdy osoba dítěte je osobou oběti a kdy osobou agresora je jeden z rodičů, či případně oba rodiče.

Svou neopomenutelnou a často i rozhodující úlohu v případech domácího násilí hrají i ti, kteří se do celé věci dostali zvenčí. Nejedná se sice o přímé účastníky domácího násilí, ale jako jediní jsou schopni například zabezpečit to, aby případy domácího násilí byly odhaleny a agresoři, resp. pachatelé po zásluze potrestáni, aby bylo postaráno i o jejich oběti a aby negativní dopad, kterému byly oběti a případně i svědci vystaveni, byl co možná nejmenší.

Svou úlohu tak v případech domácího násilí zaujímá Policie České republiky, soudy a státní zastupitelství, orgán sociálně-právní ochrany dětí, intervenční centra, zdravotnická zařízení, ale i školská zařízení. Nejen postavením, ale i prací výše uvedených institucí, dává společnost najevo, jakým způsobem je rozhodnuta přistupovat k problému domácího násilí a k jeho komplexnímu, nikoliv jen dílčímu, řešení.

2.1 Charakteristika agresora domácího násilí

V problematice domácího násilí je možné za agresora v obecné rovině označit toho, kdo ve vztahu k oběti jedná vědomě na její úkor. Podmínkou však je, že jednání agresora musí nést znaky domácího násilí, resp. že jeho jednání má podobu jednoho či více druhů a forem domácího násilí. V dané problematice se jako synonymum pro termín agresor domácího násilí užívá též termínu **pachatel domácího násilí**.

V případě agresora tak hovoříme o **abusivním chování**. Podle Kohoutkovy definice se za abusivní chování považuje chování omezující, ponižující, zneužívající, nadužívající, zanedbávající, týrající a agresivní jednání.

Slovní základ termínu agresor má přímou souvislost s termínem **agrese**. Ve většině případů je chápána jako jakákoliv forma jednání, mající za cíl záměrně někoho poškodit či záměrně někomu ublížit. Jde o takové jednání, které má svého adresáta a nejedná se o náhodné ublížení. Geen vymezuje **tři znaky agrese**:

- agrese zahrnuje udílení škodlivých stimulů ze strany jednoho organismu vůči organismu druhému
- škodlivé stimuly jsou udíleny se záměrem oběť poškodit
- agresor očekává, že tyto stimuly budou mít jím zamýšlený efekt
(Čermák, 1999, s. 12 – 13)

Jako taková se agrese rozděluje nejčastěji na dva druhy:

- **Instrumentální agrese** = je prostředkem toho, jak dosáhnout vnějšího cíle. Její použití je založeno na předem připraveném plánu a na úvahách o možných podobách průběhu jednání. Dojde-li v případě instrumentální agrese ke zranění jiné osoby, hovoříme o sekundárním efektu.
- **Emocionální agrese** = je charakteristická přítomností silné negativní emoce, kdy se většinou jedná o hněv. Agrese zde není prostředkem, ale cílem sama o sobě. Pro její označení se užívá též termínu zlostná, hněvivá, afektivní nebo hostilní.
(Čermák, 1999, s. 10)

Berkowitz ve svém díle *Aggression. Its causes, consequences, and control* (1993) označil instrumentální agresi za agresi vědomě kontrolovanou, emocionální agresi pak za agresi impulzivní.

Po stránce praktické je možné využít i dalšího rozdělení, a to na agresi přímou a nepřímou a agresi fyzickou a verbální. Podle tohoto rozdělení může mít přímá fyzická agrese podobu facek, ran pěstí, kopanců. Přímá verbální agrese pak má podobu

osobování, nadávek, zesměšňování. Oproti tomu nepřímá fyzická agrese se projevuje například jako ničení majetku, který patří oběti jako objektu agrese. Nepřímá verbální agrese pak může mít podobu pomluv či hostilných poznámek. (Čermák, 1999, s. 11)

Velmi obtížným úkolem je dát osobě agresora konkrétní podobu. Existuje sice celá řada rozdělení, využívající různá hlediska. Jednotlivé případy domácího násilí, které byly odhaleny, však poskytují důkaz o tom, že „**zaručený vzor pachatele**“ v současné době neexistuje. Svou neopomenutelnou roli zde hraje jednak osobnost samotného agresora, ale i okolnosti konkrétního případu. Stejně jako je člověk neopakovatelným individuem, tak i jednotlivé případy domácího násilí se od sebe liší, přestože mnohdy pouze v detailech.

Z pohledu forenzní psychologie je možné rozdělit samotnou osobnost agresora, pachatele, do pěti základních typů:

- **Socializovaný typ** = jde o osobnost, na kterou se vztahují obecné poznatky o chování a prožívání. Myšlenkové pochody, jakož i celková dynamika prožívání, jsou srozumitelné. Podle psychologického výkladu fungují i primární a sekundární potřeby. Socializovaný typ má vytvořené svědomí a jeho reakce na spáchaný čin jsou v rámci běžných představ. V daném případě to znamená, že agresor je schopen lítosti, smutku, obav o další životní cestu, úzkostného očekávání reakce okolí apod.
- **Neurotický typ** = v osobnosti tohoto pachatele se vyskytují větší i menší neurotické poruchy, kdy se jedná například o zvýšenou úzkost, depresivní ladění, hysterické reakce, nutkavě vtíravé představy apod. Tyto neurotické prvky osobnosti se promítají nejen do samotného chování pachatele, ale i do motivace a způsobu, jakým pachatel jedná.
- **Psychopatický typ** = u tohoto typu pachatele existuje předpoklad, že jeho temperament, charakterové vlastnosti a rysy, tj. osobnost, mají značný podíl na jeho jednání. Jeho osobnost tak má důležitou úlohu nejen v souvislosti s motivační konstelací, ale i s ohledem na způsob jeho jednání. Oproti tomu ustupují do pozadí situační faktory. Výraz psychopatická osobnost je diagnostickým termínem a jde o psychiatrickou diagnózu. Odborně se psychopatie označuje jako relativně trvalá porucha osobnosti.

- **Mentálně nedostačivý typ** = osobnost tohoto typu pachatele se vyznačuje nízkou inteligencí, kdy rozumové schopnosti tohoto typu agresora jsou nižší, než je v běžných případech obvyklé. Pro označení tohoto typu pachatele je možné užít termín primitivní osobnost. Jeho jednání nebývá promyšlené, vyznačuje se přímočarostí a jednoduchostí. Často se dopouští násilného protiprávního jednání, bývá pachatelem sexuálně motivovaných útoků vůči neadekvátním objektům, jako jsou například děti nebo zvířata. Tento typ pachatele rovněž bývá vykonavatelem nápadů a iniciativy druhých.
- **Psychotický typ** = jedná se o typ pachatele, který trpěl v době, kdy se dopustil protiprávního jednání, psychózou, tj. některou z konkrétních podob nejtěžších duševních onemocnění. Tento typ pachatele se dopouští zpravidla násilného protiprávního jednání, kdy se skutek jako takový vyznačuje svou bizarností, nesrozumitelností a často i brutalitou. Jeho motivace je zvrácená a nepochopitelná normálními měřítky.
(Čírtková, 2004, s. 68 – 74)

Podle Vyhliďalové však existuje i další způsob rozdělení pachatelů domácího násilí:

- **Násilnická osoba s výrazným emočním problémem** = jde o osobu, která není schopna vést klasický život ve vztahu. Láska ze strany této osoby je ničivá, stejně tak je tato osoba ničivá pro své nejbližší okolí.
- **Pachatel ovlivněný situačně** = jde o osobu, ovlivněnou určitou životní epizodou, případně souhrnem událostí a okolností, které působí jako stimul podporující rozvoj domácího násilí.
- **Pachatel „dvojí tváře“** = jde o osobu, jejíž agresivita je zaměřena pouze proti partnerce. Okolí nemá vůbec žádný problém s touto osobou vycházet, kdy se často jedná o osobu velmi společenskou a ve společnosti velmi oblíbenou. Nemá však žádný citový vztah vůči svému okolí. Vyznačuje se majetnickým přístupem, žárlivostí a podezřívavostí. Často se snaží o izolaci oběti. Není agresivní vůči dětem, k těm má povětšinou velmi dobrý vztah. Neuvědomuje si však, jak atmosféra v rodině na děti působí.
(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 119)

Z cizích autorů vymezují například Holtzworth – Munroe a Stuart tři hlavní typy agresorů, kdy při tomto rozdělení vycházejí ze základní charakteristiky násilí:

- **Agresor pouze v rodině** = je násilný především vůči své partnerce, k ostatním členům rodiny je jeho násilí značně omezeno. Projevuje velmi liberální postoje v souvislosti s genderovými rolemi. Vyznačuje se tím, že nemá problémy ve společnosti. Často se však jedná o osobu, která má zkušenosti s násilím z původní rodiny, mnohdy také u něj lze předpokládat lehkou psychopatologii či poruchu osobnosti. Z celkového počtu všech pachatelů domácího násilí je právě tento typ agresora nejvíce zastoupen, a to cca v 50%.
- **Dysforický / hraniční typ** = je značně depresivní, úzkostně laděný a emočně labilní. Je zastáncem klasických konzervativních postojů v případě rozdělení genderových rolí. Svě násilné ataky směřuje vůči své rodině. Často se jedná o hraniční a schizoidní osobnost. Tento typ pachatele představuje cca 25% z celkového počtu.
- **Obecně agresivní / antisociální typ** = tento typ pachatele nemá jakýkoliv zájem o druhé, je neodpovědný, amorální a agresivní i mimo rodinu. Zastává názory, které omlouvají jeho chování. Mívá kriminální minulost a často u něj bývá diagnostikována antisociální porucha osobnosti. Tento typ pachatele představuje, stejně jako v předešlém případě, 25% z celkového počtu všech pachatelů domácího násilí.

(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 116 – 117)

Zajímavé je i rozdělení podle Jacobsona a Gottmana. Ti rozdělují pachatele domácího násilí na dva typy:

- **Kobra** = jedná se o sadistický typ pachatele, vnitřně klidného, chladného, se zaměřenou pozorností i během doby, kdy je agresivní verbálně. U 90% těchto pachatelů byla diagnostikována antisociální porucha osobnosti. Pachatel není schopen empatie, soucitu, je sobecký a nepřipouští si pocit viny. Jeho agresivita se projevuje i mimo domov. Vůči případné terapii je více rezistentní a byl identifikován u cca 20% pachatelů domácího násilí.
- **Pit Bull** = jedná se o pachatele nejistého, silně závislého na své partnerce. Má strach z opuštění, je výbušný a neovládá své emoce. Násilí používá

pouze vůči své partnerce. Pokud dojde k ukončení vztahu mezi ním a obětí, dlouho poté oběť sleduje. Jeho chování je tak často typickým příkladem nebezpečného pronásledování, tedy stalkingu.

(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 117)

Z odborné literatury je rovněž známo rozdělení pachatelů domácího násilí, a to podle formy násilí, jaké se na svých obětech dopouštějí. Z tohoto úhlu pohledu se podle Carvenové rozdělují pachatelé domácího násilí následujícím způsobem:

- surovec
- žárlivec
- špatný otec
- lhář
- vyděrač
- sexuální násilník
- pán domu
- psychický utlačovatel

(Hauk, 2010, s. 14)

Existuje však i další, obdobné rozdělení, tentokrát podle českého autora. Čírtková rozděluje pachatele domácího násilí takto:

- rozpadlý alkoholik
- stresový slaboch
- nepolepšitelný sadista
- domácí násilník s dvojí tváří
- normální násilník
- reaktivní násilník
- jiný pachatel

(Hauk, 2010, s. 14)

V rámci České republiky se při řešení případů domácího násilí nejvíce objevuje typ „vyděračský surovec“, vyznačující se praktikováním fyzického i psychického násilí.

V souvislosti s touto problematikou se objevují i **mýty v oblasti domácího násilí**. Dva z nich se přímo dotýkají i osobnosti agresora:

- **Mýtus černobílého vnímání aktérů domácího násilí** = poměrně rozšířeným stereotypem je představa, že osobnost agresora má výlučně negativní charakter a jedná se o kompletně odpudivou osobnost. Skutečnost je však taková, že i pachatelé jsou běžnými živými bytostmi, což samozřejmě jejich jednání v žádném případě neomlouvá. Agresor tak může být ve společnosti i na svém pracovišti velmi váženým člověkem.
- **Mýtus o typickém pachateli** = zejména v laické veřejnosti se často vyskytuje představa, že agresor domácího násilí je primitivní, nevzdělaná, impulzivní, vzteklá a vždy útočná osoba, lišící se již na první pohled od představy o slušném člověku. Někteří lidé se navíc domnívají, že domácího násilí se dopouští pouze nenormální, duševně nápadná nebo chorá individua. Skutečností však je, že domácího násilí se v pozici agresora dopouštějí i ti jedinci, kteří jsou ve svém nejen pracovním okolí pokládáni za úspěšné, konformní a společenské osobnosti. V takových případech hovoříme o agresorech dvojí tváře. Tito se násilnicky chovají vůči své oběti, před okolím a v oficiálních situacích však vystupují jako solidní a seriózní osoby.
(Čírtková, et al., 2007, s. 44)

Postoj agresora na veřejnosti je mnohdy takový, že navenek vystupuje jako spořádaný člověk, odmítající násilí. Své chování často vysvětluje jako „normální reakci“ na chování oběti, resp. jako reakci na její chyby. Spíše než o násilí hovoří o neshodách, hádkách a konfliktech. Vůči své oběti se tak chová naprosto jinak na veřejnosti, kdy je jeho chování milé, laskavé a přátelské, a naprosto jinak v soukromí, kdy se naopak chová násilnicky a hrubě. Pokud dojde k situaci, že je domácí násilí odhaleno, agresor umí velmi dobře zapírat a vzniklou situaci zlehčovat. Často se chová velmi sebejistě a klidně, popírá veškerá obvinění a často působí sympatičtější dojem než sama oběť. Jak již bylo uvedeno v jednom z mýtů, naprosto mylná je představa, že se musí jednat vždy o rváče nebo alkoholika. (Szcepaniková, et al., 2004, s. 6)

2.2 Charakteristika oběti domácího násilí

Existuje-li agresor, musí existovat i oběť. Jednoduchý vzorec vycházející z logiky věci, který lze uplatnit nejen na případy domácího násilí. Stejně jako osoba agresora, tak i osoba oběti domácího násilí může pocházet z různých věkových, sociálních, ekonomických, rasových i náboženských skupin. Rozhodující zde není ani úroveň vzdělání, kterého oběť dosáhla. Obětí domácího násilí se tak může stát prakticky kdokoliv – muž, žena, dítě, senior, zdravotně postižený. Právě s ohledem na tuto skutečnost je možné říci, že stejně jako v případě agresora ani zde není znám „zaručený vzor oběti“ domácího násilí.

Samotnou problematikou oběti domácího násilí se zabývá věda, která se nazývá **viktimologie**. Jedná se o relativně novou disciplínu, která vědeckým způsobem zkoumá oběti trestných činů, zejména pak to, k jakým změnám dochází v chování a prožívání těch, kteří se stali obětí trestného činu. Důležitou úlohu zde hrají i poznatky, kterých je prostřednictvím této vědy dosahováno. Směřují k tomu, jak se lze vyhnout úloze oběti, či jakými preventivními opatřeními lze snížit toto riziko na minimum. Zde hovoříme o tzv. bezpečném chování. V rámci viktimologie se zároveň zkoumá i problematika právní a psychologické pomoci obětem trestných činů. (Čírtková, 2004, s. 111)

V rámci viktimologie byl rovněž zaveden termín **viktinnost**, kdy se jedná o schopnost člověka stát se obětí trestného činu, a to ve vazbě na věk, psychické vlastnosti, rod, příslušnost k menšinám či s ohledem na profesi a povolání. (Králičková, et al., 2011, s. 9)

S odkazem na odbornou literaturu je možné využít následující **klasifikace obětí domácího násilí**:

- přímá a nepřímá (svědek)
- podle chování
- podle věku
- podle pohlaví
- podle vztahu

- podle životního stylu
 - podle stupně viktimizace
- (Králičková, et al., 2011, s. 9)

Jednou z podstat, na nichž je domácí násilí založeno, je i to, že oběť setrvává ve vztahu s agresorem, byť tento se na ní dopouští ať už jakéhokoliv druhu či formy domácího násilí. Díky tomu tak dochází k několikrát již zmiňované opakovanosti a dlouhodobosti.

Martinková uvádí **šest důvodů, proč oběť zůstává ve vztahu s agresorem:**

- **Láska** = často dochází k situaci, kdy oběť se zamiluje do agresora dříve, než si uvědomí, jaké násilnické sklony vykazuje jeho chování. Přestože se agresor vůči oběti chová násilně, tato může v období zamilovanosti žít v bláhové představě, že chování agresora se změní k lepšímu.
- **Strach** = ve většině případů agresor vyhrožuje oběti různými podobami fyzického násilí, eskalujícím až do hrozby smrti. Tyto výhrůžky však nemusí nutně směřovat jen vůči oběti samotné, ale také vůči osobám, které jsou oběti blízké. Nejčastěji se jedná o děti oběti či jiné příbuzné. Oběť tak těmto hrozbám věří. Dojde-li k tomu, že i přesto se oběť rozhodne agresorovi říci, že z jejich vztahu odchází, dostává se často do kritické situace, která může skončit i její vraždou. Na tuto skutečnost poukazují i provedené výzkumy.
- **Ekonomická závislost** = této závislosti využívá agresor v případech, kdy je schopen zamezit oběti v přístupu k finančním prostředkům. Oběť se tak dostává do situace, kdy si netroufá od agresora odejít, a to ať již z důvodu částečného nebo úplného nedostatku financí. Samotný odchod pro ni není řešením vzniklé situace.
- **Izolace** = cílem agresora je svou oběť zcela izolovat, a to nejen například od kolegů v zaměstnání, ale i od přátel a rodiny. U oběti tak dochází k tomu, že se u ní prohlubují pocity osamělosti. Oběť tak získává dojem, že neexistuje osoba, která by byla schopna podpořit ji při řešení její svízelné situace. Tomuto přispívá často i to, že oběť je nucena komunikovat jen s agresorem. Často tak sama oběť začne zastávat názory agresora.

- **Tradiční hodnotový systém** = pro oběť je často prvořadým cílem zachovat rodinu, a to i bez ohledu na to, že je vystavena atakům ze strany agresora. Zejména pak v náboženských společnostech se vyskytuje názor, že oběť si agresora jako svého partnera vybrala a její povinností je udržení vztahu.
- **Proces obviňování** = patologické chování ze strany agresora se ve většině případů začíná objevovat nenápadně a pozvolna. Dojde-li však k situaci, kdy agresor si uvědomí svou moc nad obětí, začne vůči ní využívat fyzického násilí. V naprosté většině případů poté následuje de facto modelová situace. Agresor přiznává vinu, omlouvá se za své jednání a slibuje jeho nápravu. Pokud oběť agresorovi odpustí, často tak nevědomky zpustí cyklus násilí a omluv, kdy doba mezi násilnými atakami ze strany agresora a jeho omluvami se začíná zkracovat. I přesto oběť často věří, že násilníkové chování se změní, omlouvá jej a jeho vinu postupně přejímá na sebe.
(Martinková, et al., 2004, s. 130 – 131)

Oproti tomu Dufková uvádí **čtyři důvody, pro oběť zůstává ve vztahu s agresorem**, kdy k důvodům v podobě **strachu, lásky a ekonomické závislosti** přidává ještě důvod **deportace**. Tento důvod se týká přistěhovalkyň, kdy je jejich právo zůstat v dané zemi vázáno na povolení jejich partnera. Riziku deportace se tak vystavují v případě, že by ze vztahu odešly či že by je partner opustil. Většina z nich nemá ani možnost kam odejít nebo způsob, jakým si zajistit svou existenci. (Dufková, et al., 2005, s. 15)

Pokud je obětí domácího násilí žena – matka, často se snaží svým dětem zachovat úplnou rodinu, a to přesto, že sama je obětí agresora – otce. Často však podceňuje fakt, že útoky ze strany agresora nemusí směřovat výhradně vůči její osobě. Ve chvíli, kdy si toto uvědomí, bývá již většinou pozdě. Její děti se stávají svědky domácího násilí či ještě hůře přímo jeho oběťmi.

Útoky ze strany agresora, kterým je oběť domácího násilí vystavena, nezůstávají bez následků. Jako typické příklady lze uvést:

- fyzická poranění nebo trvalou újmu na zdraví
- ztrátu domova

- ztrátu zaměstnání
- ztrátu rodiny a přátel
- stavy úzkosti a paniky
- poruchu spánku a nechutenství
- poruchu koncentrace
- stavy bezmocnosti
- sebevražednou reakci

(Dufková, et al., 2005, s. 20)

V otázce pohledu na samotnou oběť domácího násilí stojí za zmínku i následující zajímavá skutečnost. Ve výzkumech a studiích, které byly realizovány do 90. let, byly z 92% až 98% za oběti domácího násilí označovány ženy. Ke konci 90. let však i zde dochází ke změně, kdy se objevují sofistikovanější studie, zpochybňující jednosměrnost domácího násilí. Jako příklad lze uvést holandskou výzkumnou studii Van Dijka a jeho týmu z roku 1998. Právě této studii se podařilo otřást zažitým faktem, že domácí násilí je jednosměrnou záležitostí, kdy role agresora i oběti jsou předem rozděleny, a to s ohledem na jejich pohlaví. (Čírtková, 2004, s. 241 – 243)

I přes výše uvedené však hovoří čísla poskytovaná v rámci statistických údajů zařízení zaměřených na pomoc obětem domácího násilí jasně. V případech domácího násilí jednoznačně převažují ty, kdy oběť je ženského pohlaví. Důkazem je například prezentace Intervenčního centra BKB Ostrava, prezentovaná na Celostátní konferenci APIC, která se uskutečnila dne 15. 4. 2010 v Olomouci. Poměr 2271 ku 120 hovoří jasně. (Králičková, et al., 2011, s. 10)

Nejčastějšími oběťmi domácího tak stále zůstávají ženy a děti.

3. Postavení dítěte jako účastníka domácího násilí

Na každé dítě, vyrůstající v rodině, působí nejen to, jak rodina funguje, jaké je rodinné prostředí, ale i to, jaké jsou vzory chování v rodině. Právě tyto vzory chování si dítě posléze přenáší do svého dalšího života. Následně je, ať již více či méně modifikované, praktikuje ve své vlastní rodině. Vše, co na dítě působí, však nemusí mít nezbytně pozitivní charakter. Na dítě působí i to, co má charakter negativní. Mimo jiného do této skupiny patří i domácí násilí.

Samotné postavení dítěte jako účastníka domácího násilí může být dvojího charakteru, kdy záleží na míře vztahu mezi dítětem a agresorem. V případě, kdy samo dítě je obětí domácího násilí a útoky ze strany agresora jsou směřovány vůči jeho osobě, jedná se o postavení přímé. Pokud však je dítě „pouhým“ svědkem tohoto sociálně-patologického jevu, je jeho postavení označováno jako nepřímé. V každém případě má zkušenost s domácím násilím na dítě určitý dopad. Ve většině případů je i tento dopad rovněž negativního charakteru, stejně jako samotné domácí násilí.

Vždy je však důležité to, jak se dítě s tímto problémem vyrovná a jaký k němu zaujme postoj. Samotný postoj dítěte se však nemusí projevit okamžitě. Projevit se může nejen v období dospívání, ale například i v období, když ono dítě má již svou vlastní rodinu, žije partnerským životem a vychovává vlastní děti, na které pak přenáší, stejně jako v minulosti jeho rodiče, vzory chování.

3.1 Dítě jako oběť domácího násilí

V pomyslném žebříčku obětí domácího násilí se děti umístily na druhém místě, hned za ženami. Toto zcela jistě nechtěné místo v problematice domácího násilí je alarmující nejen pro samotný fakt, že se dítě stává obětí útoků ze strany agresora, ale i pro tu skutečnost, že i chování agresora se může zapsat do jeho dalšího vývoje. Nežřídko tak dochází k situaci, kdy sama oběť domácího násilí se ve svém budoucím životě stává agresorem domácího násilí. V každém případě právě u dětí mohou být

následky, které zanechává domácí násilí, nejvíce markantní, a to nejen po stránce fyzické, ale i po stránce psychické.

V případech, kdy se obětí domácího násilí stává dítě, dochází velmi často k překrývání domácího násilí a nepřiměřeného trestání, týrání, zanedbávání a zneužívání. Zdravému fyzickému a psychickému vývoji dítěte v rodině tak často brání jak objektivní překážky, mezi které patří například chudoba a sociální vyloučení, tak i subjektivní překážky, označované za nebezpečnější, které spočívají ve vlastnostech pečujících a spolu žijících osob. (Králičková, et al., 2011, s. 11)

Jako oběť domácího násilí bývá dítě nejčastěji vystaveno fyzické, sexuální a následně psychické formě tohoto sociálně-patologického jevu.

Z viktimologického hlediska lze na problematiku domácího násilí nazírat dvěma možnými způsoby:

- **Viktimizace přímá** = jedná se o chování agresora, kdy tento svým jednáním ohrožuje nejen partnera, ale i dítě samotné. Do této skupiny však patří i případy, kdy útoky ze strany agresora je ohrožováno pouze dítě samotné, a to bez ohledu na to, zda je agresorem jeden z rodičů či oba rodiče.
- **Viktimizace nepřímá** = jedná se o ty případy domácího násilí, kdy samotné dítě není cílem útoků agresora, nýbrž se stává svědkem těchto útoků. Typickým příkladem jsou agresivní útoky otce vůči matce. I přesto, že dítě je v takových případech tzv. nepřímým terčem, neobejdou se jím prožité chvíle v pozici svědka bez následků.

„Viktimizací se míní proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť určitého trestného činu. Jde o děj, který je složitější, než by se na první pohled mohlo zdát. Viktimizace začíná, ale zpravidla nekončí vlastním útokem na oběť. Výzkumy naznačují, že z psychologického hlediska je újma způsobená trestným činem pouze úvodním dějem, na který navazují další zraňující události.“ (Čírtková, 2004, s. 116)

Samotný proces viktimizace má svou dynamiku. Ta překračuje bezprostřední a přímé důsledky samotného jednání. V případě samotné viktimizace odborná literatura rozlišuje dvě, resp. tři **fáze viktimizace**:

- **Primární** = jedná o újmu způsobenou pachatelem, která vzniká jako přímý a bezprostřední důsledek jednání agresora.
- **Sekundární** = jde o újmu vznikající v důsledku reakcí formální instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí, kdy se jedná například o druhotné psychické poškozování oběti.
- **Terciální** = označuje se tak stav, kdy oběť není schopna vyrovnat se s traumatickou zkušeností, a to přesto, že z objektivního hlediska došlo k nápravě a odškodnění. Pozadí terciální viktimizace je nutné hledat ve zvláštích osobnostního založení konkrétní oběti.

(Čírtková, 2004, s. 117)

V souvislosti s primární a sekundární viktimizací rozlišuje odborná literatura i tzv. **primární a sekundární rány**. Pomocí těchto pojmů lze objasnit, jak se od sebe liší první a druhá fáze viktimizace a co je jejich psychickou podstatou. Primární rány vznikají v průběhu primární viktimizace a zahrnují fyzickou újmu, emocionální újmu, ale i finanční újmu. Sekundární rány vznikají v průběhu sekundární viktimizace. Jsou výlučně psychologického rázu, a přestože jim z právního pohledu mnohdy chybí výraznější materiální znaky, mohou oběť zraňovat ještě horším způsobem než rány primární. Zahrnují pocit nespravedlnosti, pocit nedůstojnosti a pocit izolace. (Čírtková, 2004, s. 117 – 118)

Jak v případě viktimizace přímé, tak i v případě viktimizace nepřímé, jsou emocionální následky shodné. Podle Čírtkové se dopad domácího násilí na dítě projevuje:

- pocity viny, pocity bezmoci
- nízkým sebevědomím, depresemi
- anxiétou, nočními můrami
- agresivitou, vzteklostí, iritabilitou, impulzivitou

- interpersonální problémy, vymizením empatie, chováním typu „acting out“
 - zvýšenou nemocností
- (Čírtková, 2004, s. 250)

Za zajímavé považuje Čírtková i aproximativní údaje o tom, jak děti reagují na násilí mezi rodiči. Tyto údaje vychází ze studie Barbary Kavermann (2006). Podle této studie se 20 % až 25 % dětí vměšuje do násilných incidentů, kdy například prosí násilnou osobu, aby upustila od svého jednání, nebo se pokouší ohroženou osobu bránit. Během útoku na matku tak bývá napadeno až 10 % dětí. Dojít však může i k situaci, kdy děti z různých důvodů a motivů přecházejí na stranu agresora. Podle výše uvedené studie k tomu dochází u 2 % dětí. (Čírtková, 2008, s. 43)

Pokud je samotné dítě obětí domácího násilí ze strany ať už jednoho či obou rodičů, je naprosto zřejmé, že tito se budou snažit dosáhnout skrytí takovéto skutečnosti před okolím. Existují však i případy, kdy samo dítě se snaží chování rodičů bagatelizovat, tajit či zapírat. Každá situace, kdy dochází k projevům domácího násilí, je pro dítě velmi traumatizující, a to bez ohledu na to, zda je dítě obětí či svědkem. Jedná-li se však o případy, kdy dítě vystupuje na postu oběti, bývá míra traumatu o to větší a rozsáhlejší. Důsledkem pak může být generalizace nedůvěry, hostilita či agresivita dítěte.

Z odborné literatury je patrné, že děti, které byly vystaveny působení domácího násilí, se naučily zpracovávat podněty vnějšího prostředí jiným způsobem než děti, které působení domácího násilí vystaveny nebyly. V takových případech se u některých z nich vyskytují reakce v podobě naučené útočnosti, ale i naučené bezmoci. (Čírtková, et al., 2007)

V souvislosti s problematikou domácího násilí a postavením dítěte jako oběti, je však nutné rozlišovat i tyto termíny:

- **Přiměřené výchovné prostředky** = podle zákona se jedná o takové prostředky, které mají rodiče jako nositelé rodičovské zodpovědnosti při výchově dítěte právo využít, a to tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a nebylo ohroženo jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

- **Přiměřené trestání** = jde o jednání, které nesmí jak ve fyzické, tak i psychické rovině, narušovat zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte.

(Králičková, et al., 2011, s. 11)

S ohledem na výše uvedené je tedy zřejmé, že ne každé jednání ze strany rodičů, které má podobu příkazů, zákazů či jiných přiměřených výchovných prostředků, je týráním dítěte. Rodiče by však měli mít vždy na paměti, jakou hranici v rámci svého výchovného působení nesmí nikdy překročit. Tato hranice bývá mnohdy velmi tenká a cesta zpět přes ni často již neexistuje.

3.2 Dítě jako svědek domácího násilí

Domácí násilí a jeho sociálně-patologický vliv není směřován pouze vůči oběti. Jak vyplývá z mnoha statistických pozorování a případových studií, útokům ze strany agresora vůči oběti bývají často přítomny i další osoby. Ve většině případů se jedná právě o děti, případně, s ohledem na problematiku, o jiné rodinné příslušníky. Sám agresor si tak často neuvědomuje, že svým jednáním poškozuje nejen svou oběť, ale že následky jeho počínání zanechávají nesmazatelné a často velmi těžko odstranitelné stopy na psychice těch, kteří byli jeho útokům přítomni.

„Děti žijící v rodinách, kde dochází k emocionálnímu, psychickému a fyzickému násilí, i když nejsou přímo jeho cílem, jsou oběťmi situace. Jsou nuceny vyrovnávat se se stresem plynoucím z neutěšené situace v jejich rodině a stejně tak se stresem, který vychází z nedostatečných rodičovských rolí a modelů chování v nefunkční rodině.“
(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 89)

S problematikou dítěte co by svědka domácího násilí, tak bývá z viktimologického hlediska spojována nepřímá viktimizace, jejíž základ tkví v tom, že dítě samo není přímým terčem útoků agresora, terčem vlastního násilí, ale ocitá se právě v úloze svědka. Vidí, slyší útoky nebo vnímá následky incidentů prostřednictvím viditelných zranění týraného rodiče. Prokazatelně bylo zjištěno, že rodiče, kteří se programově snaží uchránit své dítě před incidenty domácího násilí, bývají velmi málo úspěšní. (Čírtková, 2004, s. 250)

Zatímco v případech, kdy dítě je obětí domácího násilí a kdy při útocích vzniká především fyzická, sexuální a psychická újma, tak v případech, kdy dítě je svědkem domácího násilí, dochází ke vzniku výlučně psychické újmy. Dítě je tak jako svědek vystaveno psychické formě domácího násilí.

Pro každé dítě, které se dostane do střetu s domácím násilím a získá v něm pozici svědka, se jedná o **vysoce traumatizující prožitek**. Následky prožitého se však nemusí nutně projevit okamžitě po prodělaném traumatu. Doba výskytu následků od prodělaného traumatu může být i několik let. Svou roli hraje i to, že domácí násilí je dlouhodobého charakteru. S ohledem na tuto skutečnost se tak nejedná o jediný traumatizující prožitek, nýbrž o řadu traumatizujících prožitků, spojených do jednoho velkého traumatu.

Za nejvíce traumatizující okamžiky, kterých dítě jako svědek domácího násilí může být přítomno, bývají situace, kdy dochází k fyzickému násilí mezi rodiči. Ke zhoršení pak přispívá, když je toto jednání ze strany agresora doplněno o sexuální násilí. Za absolutně nejtraumatičtější situaci lze považovat pokus vraždy či vraždu mezi rodiči.

„Následky utrpeného traumatu se mohou projevat ve vývoji dítěte různým způsobem. Reakce dítěte je spolupodmiňována věkem, fázemi vývoje, předchozími zkušenostmi, jeho adaptačními a obrannými mechanismy, které ke zvládnutí psychického traumatu používá. Emoční prožitek dítěte je spojen s pocity bezmoci, ztráty opory a ochrany, s pocity studu a ponížení, se zoufalstvím a úzkostí. Takové trauma postupem času nemizí a neoslabuje se. Spíše se transformuje do specifické osobnostní struktury lidí, kteří ve svých životech nějakým způsobem opakují tato stará emoční zranění v současných vztazích. Transgenerační přenos dětské zkušenosti týrání, zneužívání nebo zanedbávání se může projevit zejména v dospělosti ve vlastní rodičovské roli. Známe transgenerační přenos v tom smyslu, že lidé, s nimiž bylo v dětství špatně zacházeno, opakují totéž ve vztahu se svými dětmi. Známe také rodiče, kteří byli jako děti týráni a kteří se stávají oběťmi týrání vlastními dětmi.“ (Gjuričová, et al., 2000, s. 22)

Následky domácího násilí se však mohou podepisovat i na dítě ještě nenarozeném. Poměrně často se násilí fyzického i psychického rázu objevuje i v období těhotenství ženy. Následky tak dopadají na dítě ještě před jeho narozením a za této situace

pak dítě skutečně vyrůstá pod vlivem domácího násilí od samotného počátku svého vývoje. (Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 89)

Wolak a Finkelhor ve své studii Children exposed to partner violence (1998), která byla zaměřena na dopad partnerského násilí na děti, uvedli, že u dítěte, které zažilo domácí násilí, nemůže dojít pouze k jedné možné reakci na tuto zkušenost. Souhrn několika různých studií prokázal, že děti, které se staly svědky domácího násilí, mají různé emocionální, sociální, kognitivní či fyzické problémy a rovněž vykazující problémy, týkající se chování. (Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 91)

Jednotlivé symptomy dětí, které se staly svědky domácího násilí, je možné rozdělit následovně:

- **V chování** = agrese, vztek, předvádění se, dětinskost, záškoláctví, kriminalita
- **Emocionální** = strach, deprese, uzavřenost, nízké sebevědomí, zloba
- **Fyzické** = podvýživa, nespavost, poruchy příjmu potravy, zhoršené motorické schopnosti, psychosomatizace
- **Kognitivní** = zhoršené studijní výsledky, opoždění v řeči
- **Sociální** = nedostatek empatie, slabé sociální schopnosti, odmítnutí od vrstevníků
(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 91)

„Za domácí násilí dávají děti vinu samy sobě a svou energii zoufale investují do toho, jak zabránit bitvám mezi rodiči. Bývají více nemocné, k fyzickým příznakům patří časté nachlazení, nespavost, pomočování – příznaky ovšem zmizí, když jsou děti vyjmuty z traumatizujícího prostředí. Jsou náchylné k patologickému a autodestruktivnímu chování (alkohol, drogy, útěky z domova, samotářství).“ (Čírtková, 2004, s. 250)

V rámci institucí, zabývajících se problematikou pomoci obětem a svědkům domácího násilí, jsou realizovány **speciální programy pro děti, které se staly svědkem domácího násilí** ve vlastní rodině. Do těchto programů je možné zapojit děti od 5 let věku. Obvykle jsou pak programy diferencovány, a to pro věkovou kategorii do 8 let věku, do 12 let věku a následně pro adolescenty, kdy v rámci tohoto programu dochází i k diferenciaci podle pohlaví. Cílem těchto programů je pomoci dětem v oblastech:

- odpovědnost za násilí přesunout na konkrétní osobu pachatele,
 - zbavit se pocitů studu a izolace,
 - zajistit vlastní bezpečí doma,
 - zpracovat téma zprávy nebo odchodu od násilnických rodičů,
 - exprese vlastních pocitů,
 - řešit konflikty bez násilí,
 - vypěstovat zdravou sexuální roli ženy, muže
 - vypěstovat zdravou sebedůvěru
- (Čírtková, 2004, s. 250)

Děti, které se staly svědkem domácího násilí ve své rodině, často působí jako malí dospělí. Z jejich projevu je patrné, že se zaměřují na jiné věci a zaobírají se jinými starostmi než jejich vrstevníci. Stejně tak mají i odlišné potřeby a různé situace prožívají jiným způsobem. (Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 92)

Každé dítě, které se dostane do kontaktu s násilím ve své vlastní rodině, se tak stává, ať již přímo, či nepřímo jeho obětí. Každé si tak do svého dalšího života odnáší prožitá traumata a jejich následky. Otázkou tak zůstává, zda a jakým způsobem se v budoucím životě dítěte všechny tyto okolnosti projeví.

3.3 Následky domácího násilí

Jakékoliv jednání, chování či jakýkoliv jev, má určité následky. Pozitivní nebo negativní. Nejinak je tomu i v případě domácího násilí, kdy však následky mají s ohledem na charakter problematiky a zároveň i všechny zúčastněné v konečné fázi pouze negativní podobu. Nejen v odborné literatuře, ale dnes i ze strany široké veřejnosti a médií zaznívají s tématem domácího násilí dva termíny: syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte a posttraumatická stresová porucha.

V souvislosti s problematikou dítěte jako oběti domácího násilí je po právu nejčastěji zmiňovaným pojmem **syndrom CAN**, neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (z angl. Child Abuse and Neglect).

Jedná se o „soubor nepříznivých příznaků, ke kterému dochází především ze strany primárních vychovatelů a jehož formy jsou variabilní, což znesnadňuje diagnostikování; v souladu s odborníky za něj považujeme jakékoli vědomé či nevědomé aktivity, které mají nedozírné následky na psychiku dítěte, tělesné zdraví a celkový vývoj.“ (Králičková, et al., 2011, s. 12)

Předchůdcem syndromu CAN byl tzv. **syndrom bitého dítěte**. Tento termín pochází z poloviny 20. století. Byl definován na základě pozorování chirurgů, ortopedů a rentgenologů, kteří evidovali případy, vyznačující se neobvyklými nálezy zranění dětí. V tehdejší ČSSR se touto problematikou zabýval od 70. let prof. Dunovský. Posléze se zjistilo, že vedle fyzického týrání může být dítě poškozováno i psychickým týráním, sexuálním zneužíváním, zanedbáváním péče či citovou deprivací. Tato skutečnost následně vedla k přijetí a zavedení širšího pojmu – syndrom CAN. (Gjuričová, et al., 2000, s. 16)

K definování syndromu CAN ze strany Zdravotní komise Rady Evropy došlo v roce 1992. Pod tento pojem tak byly zařazeny následující kategorie:

- tělesné týrání
- sexuální zneužívání
- psychické týrání
- zanedbávání
- tělesné zanedbávání
- citové zanedbávání
- zanedbávání výchovy a vzdělání
- systémové týrání

Tělesné týrání je definováno jako tělesné ublížení dítěti, nezabránění ublížení či utrpení dítěti, a to včetně úmyslného otrávení či udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost nebo důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno vědomě nebo že tomuto zranění nebylo vědomě zabráněno. Co do povahy jej lze rozdělit na aktivní a pasivní. (Gjuričová, et al., 2000, s. 16)

Tělesné týrání aktivního charakteru zahrnuje všechny akty násilí na dítěti. Rovněž sem patří i záměrné opomenutí v péči o dítě, které vyúsťuje v jeho poranění nebo smrt. Mezi děti tělesně týrané s následným poraněním se zařazují i ty, u nichž došlo ke vzniku poranění v důsledku bití, popálení, opaření, nepřiměřeného trestání, ale i v důsledku selhání ochrany dítěte před násilím. Mezi tělesně týrané patří i ty děti, u nichž nebyly zjištěny známky bezprostředního poranění. Byly však podrobeny utrpením v podobě dušení, otrávení či jiného obdobného násilí. Do této skupiny se rovněž zařazují i ty děti, které jsou záměrně vystavovány nesmyslným opakovaným lékařským vyšetřením. Za zvláště závažné se pak považují případy dětí, u kterých došlo k sexuálnímu násilí, tj. pohlavnímu zneužívání za užití násilí. (Hanušová, 2006, s. 9 – 10)

Právě vystavování dětí nadbytečným lékařským vyšetřením má souvislost s termínem **Münchhausen syndrom by proxy**. Tento pojem se objevuje v souvislosti s případy, kdy si rodiče vymýšlejí u svých dětí nejrůznější příznaky a onemocnění a požadují, aby jejich dítě bylo pro tyto vyšetřováno a léčeno. Podstatné však je, že rodiče jednotlivé příznaky vytvářejí uměle. Jedná se tak například o úmyslné poškozování vzorků moči nebo krve, a to takovým způsobem, aby výsledky, získané při následném vyšetření, dosahovaly negativních hodnot. Často se v podobných případech objevují i úmyslné otravy dětí různými léky či jinými farmaceutickými preparáty. (Dunovský, et al., 1995, s. 51)

V souvislosti s tělesným týráním aktivní povahy dochází k tělesným poraněním a postižením orgánů a funkcí. Tyto lze rozdělit na zavřená následovně:

- **Zavřená poranění** = otřesy mozku a míchy, pohmoždění podkožní tkáně (modřiny), pohmoždění hlubších tkání a vnitřních orgánů, poranění svalů, šlach, nervů, cév a kloubů, poranění kostí, poranění hlavy (subdurální hematomy). Právě poranění hlavy je nejčastější příčinou smrti u týraných dětí.
 - **Otevřená poranění** = rány na hlavě, nitrooční krvácení, rány na hrudníku, popáleniny, včetně těch, které byly způsobeny opařením.
- (Hanušová, 2006, s. 10)

Oproti tomu **tělesné týrání pasivního charakteru** zahrnuje nedostatečné uspokojení alespoň nejdůležitějších tělesných potřeb dětí, v návaznosti na psychické a sociální potřeby. Společným rysem zde je nedostatečná výživa, a to jak po stránce kvantitativní, kdy výsledkem mohou být těžká dystrofie a atrofie, tak i po stránce kvalitativní, mající podobu různých hypovitaminóz. Mezi tělesné týrání pasivního charakteru je pak možné zařadit nedostatek zdravotní péče, kdy se jedná o odmítání zdravotnické a léčebné péče. Samostatnou kapitolu pak tvoří děti vykořisťované. Tento problém zastupuje nejen dětská námezdní práce, ale i žebrání dětí. Právě žebrání dětí se nově objevilo u dětí přistěhovalců a uprchlíků. (Hanušová, 2006, s. 11)

Sexuální zneužívání je definováno jako nepatřičné vystavování dítěte pohlavnímu kontaktu, chování či činnosti. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk nebo vykořisťování jakoukoliv osobou, které bylo dítě svěřeno do péče nebo kteroukoliv osobou, která dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, ale i odborný či dobrovolný pracovník nebo cizí osoba. (Gjuričová, et al., 2000, s. 16 – 17)

V samotném základu lze využít rozdělení sexuálního zneužívání podle způsobu chování, a to do dvou skupin:

- **Nekontaktní sexuální chování** = zahrnuje verbální sexuální návrhy, sexuální exploatace dítěte (zneužití pro dětskou pornografii), exhibicionismus (expozice genitálu, eventuálně masturbace), voyerismus (sexuální vzrušení při pozorování nahého nebo svlékajícího se dítěte).
- **Kontaktní sexuální chování** = zahrnuje nepenetrativní aktivity, kdy se jedná o dotýkání se, mazlení na genitálu nebo prsou předměty, rukou či genitálem (jak přes oblečení, tak na nahém těle) a penetrativní aktivity, kdy se jedná o sexuální proniknutí prsty nebo předměty do genitálu.

(Hanušová, 2006, s. 13 – 14)

V případě, že má být sexuální chování označováno jako sexuální zneužívání, měl by aktér být mnohem starší a zralejší než dítě. Mimo to by měl být v pozici autority nebo v pečovatelském vztahu k dítěti. Samotné aktivity by měl vymáhat silou či podvodem.

Další možností je rozdělení sexuálního zneužívání s ohledem na řešení traumatu, kdy se rovněž dělí do dvou skupin:

- **Intrafamiální** = sexuální zneužívání v rodině (incest, nevlastní otec či matka, adoptivní otec či matka, prarodiče, bratr či sestra, teta či strýc)
 - **Extrafamiální** = sexuální zneužívání mimo rodinu (učitel, soused, osoba známá dítěti, osoba známá rodině, matčin přítel, otcova přítelkyně, jiný příbuzný, dobrý rodinný přítel)
- (Hanušová, 2006, s. 14)

V případě jednorázového sexuálního zneužití se často jedná o osobu s pedofilními sklony, méně často pak o osobu mentálně retardovanou nebo velmi zřídka o osobu psychotickou. Ve většině případů se jedná o naprosto neznámého agresora.

V odborné literatuře se v souvislosti s danou problematikou objevuje termín **syndrom CSA** (z angl. Child Sexual Abuse), kdy se tímto termínem označuje sexuálně zneužitá dítě.

Za relativně nový termín je považováno komerční sexuální zneužívání dětí, neboli **CSEC** (z angl. Commercial Sexual Exploitation of Children). Jedná o závažný mezinárodní problém posledních deseti let, který zahrnuje dětskou pornografii, dětskou prostituci a sexuální turistiku.

Psychické týrání je definováno jako chování, mající závažný negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Může mít formu verbálních útoků na sebevědomí dítěte, jeho opakované ponižování či zavrhování, vystavování násilí nebo vážným konfliktům v rámci domácnosti. Rovněž může mít podobu násilné izolace, omezování dítěte či vyvolávání situace, kdy dítě má pocit strachu. (Gjuričová, et al., 2000, s. 17)

Mimo výše uvedeného může mít psychické týrání podobu vyhrožování, manipulace, navádění proti dospělým, bránění ve vzdělávání, buzení v noci, omezování spánku, rozbíjení hraček, vydírání, vulgární oslovování, pronásledování, strašení, záměrné

vystavování stresovým situacím, agrese, odmítání, urážení, podceňování, izolace a požadování splnění nerealistických nároků. (Kralíčková, et al., 2011, s. 12)

Je velmi těžko odhalitelné, zdokumentovatelné, diagnostikovatelné a po stránce trestně právní i obtížněji stíhatelné. Nejběžněji zvažovaný výskyt psychického týrání je u rozvádějících se rodičů či u rodičů, kteří se tzv. přetahují o dítě.

Obsahuje jak složku aktivní, kdy dítěti se děje nějaká nepříznivá činnost, tak i složku pasivní, kdy se dítěti neděje něco, co by se správně mělo dít. Dítě na psychické týrání reaguje stažením, stává se ustrašeným, úzkostným, snadno se rozpláče, jeho sebehodnocení je velmi nízké, v různých situacích se snadno vzdává, obtížně se prosazuje a vyjadřuje svá přání, požadavky a názory. (Hanušová, 2006, s. 12)

Existují však i případy, kdy dítě naopak reaguje agresivně, razantně prosazuje své nároky a požadavky. Projevy jeho chování jsou velmi často nápodobou chování dospělých v jeho blízkém okolí. Svým vystupováním pak provokuje jak své vrstevníky, tak své okolí. U takového dítěte se velmi často objevují i poruchy chování, jako je lhaní, záškoláctví, útoky z domova. (Hanušová, 2006, s. 12)

U dětí, které jsou vystaveny psychickému týrání, jsou rovněž časté psychomotorické obtíže nejrůznějších projevů. Jedná se o bolesti hlavy, bolesti břicha, různé ekzémy, nevysvětlitelné zvýšené teploty a podobně.

Samostatnou kapitolou této formy týrání představuje **šikana**, kterou lze definovat jako agresi, které se dopouští jedinec nebo skupina vůči jedinci nebo skupině víceméně bezbranných, a to ať už pro fyzickou nebo jinou slabost či nemožnost účinné obrany. Charakteristickým je opakování agrese vůči téže oběti. Nejtypičtěji se projevuje ve formě hrubého násilí nebo ponižující manipulace, spočívající například v obnažení oběti před skupinou. Poměrně často se stává, že šikanující jsou všeobecně agresivní, tj. nejen vůči vrstevníkům, ale i vůči rodičům, sourozencům a dokonce i pedagogům. (Hanušová, 2006, s. 13)

Platí tedy, že psychické týrání není pouze doménou rodiny. S tímto jevem se lze setkat i v širším okolí dítěte, ve škole a mezi jeho vrstevníky. Rovněž neexistuje pouze směrem od dospělých k dětem. Jsou i případy, kdy jsou týrání vystavováni rodiče ze strany svého dítěte.

Zanedbávání je definováno jako jakýkoliv nedostatek péče, způsobující vážnou újmu ve vývoji dítěte, popřípadě ohrožení dítěte samotného. (Gjuričová, et al., 2000, s. 17)

Jako specifické známky, svědčící pro zanedbávání dítěte, odborná literatura uvádí:

- retardace nebo nerovnoměrnost psychomotorického vývoje dítěte
- karanční příznaky vitamínů, minerálů apod.
- poruchy růstu a vývoje dítěte
- pasivita
- náhradní emocionální vazby
- nedostatečné sociální dovednosti
- sociálně-patologické chování

(Hanušová, 2006, s. 15 – 16)

Tělesné zanedbávání je definováno jako neuspokojování tělesných potřeb dítěte. Zahrnuje neposkytování přiměřené výživy, oblečení, ubytování, zdravotní péče nebo ochrany před zlem. (Gjuričová, et al., 2000, s. 17)

Citové zanedbávání je definováno jako neuspokojování citových potřeb dítěte, a to jak v oblasti náklonnosti, tak i v oblasti pocitu dítěte, že někam patří. (Gjuričová, et al., 2000, s. 17)

Zanedbávání výchovy a vzdělání je definováno jako stav, kdy dítěti není poskytnuta možnost, aby dosáhlo naplnění svého plného vzdělanostního potenciálu. Za zanedbávání lze považovat i narušování intelektového vývoje dítěte, projevující se nedostatkem stimulace a podnětů potřebných pro vývoj dítěte, mající za následek zaostávání, popřípadě invaliditu dítěte. (Gjuričová, et al., 2000, s. 17)

Systémové týrání (označováno též jako druhotné ponižování) je dalším týráním nebo zanedbáváním dítěte. Může se jednat i o ublížení rodině dítěte, kterému lze zabránit. Jedná se tak o týrání, které je způsobeno systémem, který byl založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin. K tomuto druhu týrání tak dochází ze strany institucí, které jsou součástí systému. (Gjuričová, et al., 2000, s. 17)

Systémové týrání může mít podobu, kdy dítěti:

- je upíráno právo na informace
- je neprávem odděleno od svých rodičů
- je mu upřeno právo být slyšeno
- je mu způsobováno trauma necitlivými či zbytečnými lékařskými prohlídkami
- je mu způsobována úzkost v rámci jeho kontaktu se soudním systémem
- je zanedbávána jeho péče v denních zařízeních, ve školách, v pěstounské péči, v zařízeních, zaměřených na jeho péči a výchovu, nebo v jiném prostředí
- nejsou mu poskytovány dostatečné služby či zdroje pomoci, aby mohlo zůstat se svou rodinou, kdykoliv je to možné

(Gjuričová, et al., 2000, s. 18)

Za systémové týrání je označován i stav, kdy rodičům dítěte jsou odpírána jejich rodičovská práva na informovanost a účast na rozhodování, kdykoliv je to pro dobro dítěte.

Jak na straně dítěte, tak na straně rodičů lze najít **rizikové faktory syndromu CAN**. V případě dítěte platí, že více jsou ohroženy týráním děti postižené, a to ať se jedná o mentální, tělesné, smyslové či jiné organické postižení centrální nervové soustavy. Stejně tak jsou více ohroženy děti, které jsou v úzkém věku dráždivé, plačtivé, neklidné, ale i děti, které jsou pasivní či málo reaktivní. Co se týče rodičů dítěte, zde platí, že do rizikové skupiny je možné zařadit ty, kteří v dětství sami byli deprivováni, týráni či zneužíváni. Do této skupiny lze rovněž zařadit i svobodné matky a rodiče osobnostně nezralé s nedostatkem interakčních dovedností. Rizikové faktory je možné nalézt i v případě prostředí, kdy právě negativní vliv individuálních charakteristik dítěte i rodičů bývá nepříznivými vlivy prostředí potencován. (Hanušová, 2006, s. 8 – 9)

Aby bylo možné dosáhnout co možná největší eliminace samotného syndromu, je nutné zvolit vhodnou **terapii syndromu CAN**. Tato by měla vždy vycházet z komplexního rozboru celého případu. Ve velkém počtu případů se jako nejúčinnější osvědčila kombinace cílené sociální pomoci a paralelní psychoterapie jak pro rodiče, tak i pro dítě samotné. (Hanušová, 2006, s. 20)

Stejně jako terapie, je nutná i **prevence syndromu CAN**. Tuto lze rozdělit následovně:

- **Primární prevence** = spočívá v kvalitní přípravě dítěte do manželství a rodičovství od nejranějšího věku, v programech pro těhotné ženy, ale i pro nastávající otce, podstatné je i posilování vztahu obou rodičů k dítěti. Současně primární prevence spočívá i ve znalosti a dovednosti dětí chránit samy sebe před nejrůznějšími nebezpečími, zahrnující například úrazy, ale i sexuální útoky.
- **Sekundární prevence** = spočívá v aktivním vyhledávání (depistáži) rizikových dětí, rizikových dospělých, rizikových rodin, a to ve spojení s rizikovými situacemi.
- **Terciální prevence** = jedná se o chování v podobě reakce ze strany rodiče, pedagoga, lékaře, sociálního pracovníka na situaci, kdy došlo k týrání či zneužívání dítěte. Toto chování následně zabraňuje dalším atakům ze strany agresora. Smyslem terciální prevence je tedy zamezení dalšímu týrání či zneužívání dítěte, kdy k tomuto musí být vytvořen určitý systém opatření v podobě terapie a rehabilitace. Terciální prevence by tak měla vycházet z interdisciplinární spolupráce.

(Hanušová, 2006, s. 20 – 21)

V odborné literatuře se objevuje rovněž termín tzv. **kvartální prevence** syndromu CAN. Jedná se o návrat dítěte zpět domů, jestliže v rámci jeho léčby či ochrany bylo umístěno jinam. Tento požadavek se však objevuje především v anglosaské literatuře, kde je význam a postavení biologické rodiny zvláště zdůrazňován. (Hanušová, 2006, s. 20)

Co do svého působení jak na oběť, tak i na svědka, má domácí násilí podobu traumatické události, traumatické zkušenosti, obecně prožitého traumatu. V souvislosti s ním tak může dojít ke vzniku a následnému rozvinutí **posttraumatické stresové poruchy** (z angl. Posttraumatic Stress Disorder). Tato porucha bývá označována i jako posttraumatický stresový syndrom.

„Termín posttraumatická stresová porucha je používán pro úzkostnou poruchu, která se typicky rozvíjí po emočně těžké a stresující události, jež svou závažností přesahuje obvyklou lidskou zkušenost a bývá traumatickou pro většinu lidí. Posttraumatická stresová porucha je jediným případem, kde je přítomnost stresoru součástí diagnózy. Na rozdíl od jiných úzkostných poruch vyžaduje expozici nějaké traumatické události, mezi které patří např. válečné zážitky, psychické, fyzické nebo sexuální násilí, týrání, přítomnost při závažném násilí, znásilnění, únosy, závažné vyhrožování zabitím, přírodní katastrofy, dopravní nehody atd. Potenciálně traumatizují události lze rozdělit do tří skupin – záměrně způsobené člověkem (války, týrání a zneužívání, mučení, násilné trestné činy, únosy atd.), neúmyslně způsobené člověkem (nehody, exploze, letecké a dopravní havárie, zřízení budov atd.) a přírodní katastrofy (povodně, požáry, zemětřesení, napadení zvířetem atd.).“ (Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 42)

Vznik posttraumatické stresové poruchy ovlivňuje několik rizikových faktorů:

- **Typ a délka viktimizace** = viktimizace opakovaná či způsobená lidmi je závažnější a ve svých účincích mnohem více patogenní než například přírodní katastrofy. Riziko vzniku se zvyšuje i při náhlém ohrožení, kterému nepředchází žádné varovné signály.
- **Závažnost (hrubost) traumatu** = jak intenzita psychické bolesti, tak i míra fyzické bolesti ovlivňují riziko vzniku. Čím vyšší je míra traumatizace, tím větší je pravděpodobnost vážnějších příznaků posttraumatické stresové poruchy.
- **Peritraumatická disociace** = jedná se o oddělování původně spojitě probíhajících psychických procesů. Výsledkem je stav, kdy se určité obsahy mysli vydělí z vědomého prožívání. U obětí tak může dojít k projevům

derealizace (to, co se děje není pravda) nebo deperzonalizace (to, co se děje, se neděje mně).

- **Reviktimize** = zvyšuje zranitelnost oběti, vede k vyššímu výskytu projevů vyhýbání se, způsobuje chronické podoby posttraumatické stresové poruchy.
- **Vztah k agresorovi** = blízký agresor zraňuje více.
- **Pocity viny** = u dětských obětí komplikuje vyrovnávání se s viktimizací zejména sebeobviňování v procesech atribuce a přisouvání kauzality. Ke zvyšování rizika může dojít také v případě představy oběti, že tato selhala při své sebeobraně.
- **Emocionální reakce blízkých osob** = výrazně ovlivňují dopad viktimizace na oběť, dochází k tzv. sociálnímu rámcování.
- **Existence protektivních faktorů** = k ochranným faktorům patří některé osobnostní charakteristiky, dobré sociální zázemí, vyšší socioekonomický standart. Jejich absence zvyšuje riziko vzniku.
- **Dopad viktimizace na všední den oběti** = dojde-li obecně v důsledku trestného činu k rozpadu vztahů či rodiny, ke ztrátě zaměstnání či statusu oběti, je pravděpodobnost vzniku posttraumatické stresové poruchy větší.
- **Faktory nastupující po „expozici“ traumatu** = sekundární viktimizace je pro oběť vždy velmi zraňující a může tak způsobit chronické varianty poruchy. Mají hlavní význam pro prevenci vzniku poruchy. Této je možné předejít, a to nezávisle na formě újmy, která oběti vznikla. Rozhodující je správná a včasná podpora sociálního okolí a také dostupnost vhodných služeb pro děti.
(Čírtková, et al., 2007, s. 34 – 35)

Schiraldi ve svém díle *The Post-traumatic Stress Disorder Sourcebook* (1999) vymezil rizikové faktory pro další rozvoj posttraumatické stresové poruchy. Svou teorii založil na skutečnosti, že hlavní příčinou rozvoje posttraumatické stresové poruchy je přítomnost velmi stresující události. Riziko možnosti rozvoje posttraumatické stresové poruchy může narůstat, a to tehdy, pokud se jedná o události, které jsou:

- Náhlé a neočekávané.
- Trvají delší dobu.
- Opakují se, nebo je zde riziko, že by se mohly opakovat, zejména pak pokud mezi jednotlivými stresujícími událostmi není dostatek času nebo možností traumatickou událost zpracovat.

- Obsahují výhrůžky násilím nebo zahrnují vlastní násilí.
(Marvánová – Vargová, et al., 2008, s. 44)

V případě správné diagnostiky posttraumatické stresové poruchy je nutné využít jednotlivých aspektů, které lze označit jako vodítka pro rozpoznání posttraumatické stresové poruchy. Mezi tyto patří:

- **Existence traumatické události**
- **Znovuprožívání traumatické události** = zahrnuje mimo jiné spontánně se vybavující nutkavé vzpomínky na krizovou situaci, opakující se tíživé sny (noční můry), intenzivní psychická bolest při setkání s okolnostmi, které symbolizují nebo připomínají původní krizi.
- **Nápadné vyhýbání se podnětům souvisejícím s traumatickou událostí** = zahrnuje například zjevné úsilí obejít činnosti nebo situace evokující vzpomínky na krizi, neschopnost rozpomenout se na důležité momenty krizového děje, nápadná ztráta zájmu o činnosti, které dříve osoba považovala za důležité a významné, pocit izolace a odcizení vůči ostatním, pocit ztráty životních perspektiv.
- **Přetrvávání příznaků zvýšené aktivační hladiny** = mezi tyto patří poruchy spánku, zvýšená podrážděnost a ataky hněvu nebo vzteku, zhoršená schopnost soustředit se na úkol, poruchy koncentrace, hypervigilance (vystupňovaná bdělost), nepřiměřené reakce v neočekávaných situacích, silné fyziologické reakce při konfrontaci s událostmi symbolizujícími nebo připomínajícími původní krizi.
(Čírtková, et al., 2007, s. 33)

Následky, které posttraumatická stresová porucha přináší, ať již pro oběť či svědka domácího násilí, je možné ovlivnit, a to vhodným a včasným **využitím psychoterapeutické pomoci**, sestávající se z několika fází. Z tohoto pohledu je nejdůležitější krizová intervence, na níž pak navažuje další terapie, zaměřená na celou rodinu.

Přístup se v jednotlivých případech sice liší, zejména pak, má-li být psychoterapeutická pomoc zaměřena na dítě či na dospělého, ve všech případech je však využíváno empatického rozhovoru, který lze rozdělit do tří fází:

- **Otvírání** = cílem fáze je vyjádření prožitého traumatu a jeho podstaty, a to za využití hry, kresby nebo fantazie. V této fázi je zásadní vytvořit bezpečný vztah důvěry.
- **Trauma** = jedná se o fázi zaměřenou na rozhovor s dítětem o prožitém traumatu. Jelikož se se jedná o fázi pro dítě fyzicky i psychicky náročnou, kdy se rozpomíná na nejhorší okamžiky celé události, je podmínkou sdílet s ním nepříjemné pocity z toho, co zažilo. Důraz je kladen i na vytvoření bezpečného a chráněného prostoru.
- **Uzavírání** = jde o fázi, v rámci níž dochází ke shrnutí průběhu celé terapie. Dítě by mělo být ujištěno, že pocity, které má, jsou pochopitelné, na realistickém podkladu a odpovídající traumatu, které prožilo. Současně je nutné zdůraznit i to, že je v bezpečí. Cílem tedy je, aby dítě samo bylo schopné přijímat pomoc a překonávat následky prožitého traumatu.

(Hauk, 2010, s. 26)

V odborné literatuře se k tématu posttraumatické stresové poruchy váže i pojem **STOP model**, skládající se celkem ze čtyř složek – structure (S), talking time (T), organized game (O) a parentel (P). Cílem tohoto modelu jsou děti v krizi po těžké traumatizaci. (Hauk, 2010, s. 26 – 27)

Nelze však vyloučit ani tu možnost, že využití psychoterapie nebude pro eliminaci posttraumatické stresové poruchy dostačující. V takových případech se nabízí možnost medikamentózní léčby, a to s využitím antidepresiv. V každém případě je nutné a žádoucí zaujmout k jednotlivým případům posttraumatické stresové poruchy adekvátní léčebný přístup. V konečném důsledku přináší neléčená posttraumatická stresová porucha riziko v podobě změny osobnosti.

V souvislosti s možnými následky domácího násilí stojí za zmínku i **stockholmský syndrom** (angl. Stockholm syndrome). Poprvé byl tento syndrom popsán v sedmdesátých letech při přepadení stockholmské banky, v níž útočníci

po dobu několika dnů drželi rukojmí. Syndrom, kterým trpěla propuštěná rukojmí, se často vyskytuje u dlouholetých obětí domácího násilí. Mezi agresorem a obětí se vytváří emocionální vztah, kdy oběť se identifikuje s jednáním agresora. Snaží se mu zavděčit a podvědomě si vykupuje jeho shovívavost, kdy si tímto chrání svůj život. (Voňková, et al., 2004, s. 77)

V odborné literatuře se uvádějí čtyři podmínky vzniku stockholmského syndromu:

- Život oběti je v ohrožení.
- Oběť je přesvědčena, že ze stávající situace není úniku.
- Oběť je izolována od lidí.
- Oběť pocítuje přechodnou náklonost k agresorovi.

(Voňková, et al., 2004, s. 77)

Všechny výše popsané následky domácího násilí mají společnou jednu věc co do rozsahu. Všechny mohou být, a ve většině případů také jsou, fatální. V životě oběti či svědka domácího násilí zanechávají mnohdy stopy, které není možné odstranit. Není je schopna odstranit ani sama oběť či svědek, není je schopen odstranit ani ten, kdo se oběti či svědkovi snaží pomoci.

Mnohdy nepomůže ani vědomí, že agresor byl za své jednání potrestán. Pokud tomu tak je a pachatel je za své jednání omezen na svobodě, míra jeho viny i jeho postih se počítá na měsíce, na léta. Doba, která je v rámci postihu agresorovi uložena jako trest, však má své definitivní datum ukončení. Oproti tomu doba, po kterou se oběť či svědek musí vyrovnávat s následky domácího násilí, bývá nepoměrně delší. Často tak končí až smrtí oběti či svědka domácího násilí.

4. EMPIRICKÁ ČÁST

Jak již bylo řečeno v úvodu této diplomové práce, jejím cílem je shrnutí základních teoretických východisek problematiky domácího násilí, za současné konfrontace s rovinou praktickou. Jelikož teoretická stránka věci byla popsána v předešlých třech kapitolách, tato kapitola bude zaměřena na stránku praktickou. Stěžejní částí tak bude pět případových studií, se kterými jsem se setkal v rámci své praxe v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Jednotlivé studie budou popisovat případy, kdy se děti staly oběťmi, či případně svědky různých forem domácího násilí. Všechny případové studie vycházejí ze skutečnosti a jsou tak postaveny na reálném základě. S ohledem na povahu jednotlivých případů, kdy ve všech vystupují osoby mladší 18 let, jsou použita jména smyšlená.

4.1 Cíle a metody výzkumu, stanovení otázek a hypotéz

Cílem empirické části této diplomové práce a tedy i cílem výzkumu je zjistit, zda působení jednotlivých druhů a forem domácího násilí na děti, vystupujících ať již v pozici obětí nebo svědků, vykazují některé shodné rysy a zároveň zda je možné určit socioekonomický statut rodin, ve kterých k domácímu násilí dochází, resp. docházelo.

S ohledem na celkovou koncepci této práce byl zvolen jako vhodný kvalitativně orientovaný výzkum. Současně bylo využito přístupu v podobě případových studií, které jsou jedním ze základních typů tohoto druhu výzkumu.

Pro **definování kvalitativního výzkumu** lze využít definici, jejímž autorem je významný metodolog Creswell:

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Hendl, 2005, s. 50)

Současně pro dokreslení lze uvést i tyto charakteristiky kvalitativního výzkumu a jeho výsledků:

- Výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terénem, situací jedince nebo skupiny jedinců.
- Výzkumník se pokouší získat integrovaný pohled na předmět studie, na jeho kontextovou logiku, na implicitní i explicitní pravidla, fungující v dané oblasti.
- Využívají se poměrně málo standardizované metody získávání dat. Hlavním instrumentem je tak výzkumník sám. Mezi tyto typy dat patří přepisy terénních poznámek z pozorování, úřední dokumenty, záznamy na paměťových médiích aj.
- Výzkumník se pokouší o izolaci určitých témat a projevů. Tyto se však obvykle ponechávají co nejdéle v kontextu ostatních dat.
- Hlavním úkolem je objasnit, jakým způsobem jsou lidé, žijící v daném prostředí a situaci, schopni pochopit, co se kolem nich děje a proč jednají určitým způsobem.
- Získaná data se induktivně analyzují a interpretují. Z těchto dat se sestavuje „skládanka“, nýbrž se konstruuje „obraz“, který získává kontury v průběhu sběru dat a pozorování. Výzkumník se snaží poskytnout co možná nejaktuálnější podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal.

(Hendl, 2005, s. 51 – 52)

Co se týče případové studie, zde je možné uvést, že se jedná o detailní studium jednoho případu či několika málo případů. Cílem je zachycení a zaznamenání složitosti případu, včetně popisu vztahů v jejich celistvosti. (Hendl, 2005, s. 104)

Případovou studii lze definovat jako snahu o porozumění určitému sociálnímu objektu, a to s ohledem na jeho jedinečnost a komplexitu. Sociální objekt tak představuje systém s určitými sociálními hranicemi. (Hendl, 2005, s. 105)

V souvislosti s případovou studií je nutné zmínit i **pojem případ**. Tento definoval Stake následujícím způsobem:

„Případ je integrovaný systém. Jeho části nemusí dobře pracovat, jeho účel může být iracionální, ale jedná se o systém. Takže lidé nebo program mohou být kandidáti na případovou studii. Události a procesy naší definici vyhovují méně.“ (Hendl, 2005, s. 105)

Stake zároveň rozlišuje tři typy případových studií:

- **Intrinsitní případová studie** = zabývá se jedním případem kvůli němu samému. Cílem výzkumníka je poznat tento konkrétní případ, kdy vztah k obecnější problematice zde nehraje roli. Jde o poznání vnitřních aspektů určitého případu, nikoliv o testování hypotéz nebo návrh teorie.
- **Instrumentální případová studie** = zahrnuje příklady obecnějšího jevu. Výzkumník zde volí určitý jev a následně vyhledá případ nebo několik případů, které tento jev reprezentují. Tyto případy pak podrobně zkoumá. Cílem výzkumníka je porozumět externí teoretickým otázkám, kdy případ se považuje za důležitý pouze jako prostředek pro určitý cíl.
- **Kolektivní případová studie** = jedná se o hloubkové zkoumání více instrumentálních případů, kdy jde o teoretizování v širším kontextu. Výzkumník zde zastává názor, že sledováním více případů získá větší vhled do dané problematiky.
(Hendl, 2005, s. 107)

Pro účely výzkumného záměru této diplomové práce byly zvoleny následující otázky a hypotézy:

Otázky

1. Jakého charakteru jsou formy domácího násilí, které na dítě v postavení oběti či svědka nejčastěji působí?
2. Jsou dětské oběti a svědci domácího násilí pouze z problémových rodin?
3. Jsou dětské oběti a svědci domácího násilí pouze z rodin sociálně slabých?

Hypotézy

H 1. Domnívám se, že děti jsou nejčastěji oběťmi domácího násilí ve fyzické formě.

H 2. Domnívám se, že dětské oběti a svědci domácího násilí nepocházejí pouze z problémových rodin.

H 3. Domnívám se, že dětské oběti a svědci domácího násilí nepocházejí pouze z rodin sociálně slabých.

Odpovědi na položené otázky, jakož i potvrzení či vyvrácení jednotlivých hypotéz bude součástí prezentace výsledků výzkumu.

4.2 Případové studie

4.2.1 Případ Denisa

První případová studie vychází z případu dívky, která se stala obětí sexuální formy domácího násilí. V době, kdy se celý případ odehrál, jí bylo 13 let a její jméno bylo Denisa.

Denisa se narodila a po celou dobu také žila v úplné rodině. Její rodiče sice nebyli sezdáni, ale ve společné domácnosti žili jako druh a družka. Mimo otce, matky a Denisy, která byla také nejstarším dítětem v rodině, byly členy rodiny ještě další dvě děti. Mladší, jedenáctiletý bratr, a nejmladší, pětiletá sestra. Věkový rozdíl mezi rodiči nebyl nijak propastný. Otec byl o 5 měsíců starší než matka. Bez zajímavosti však není, že mezi nimi byl příbuzenský vztah. Jednalo se o bratrance a sestřenicí. Je však nutné podotknout, že zde se nejednalo o jev výjimečný. Denisa, stejně jako její matka, otec a oba sourozenci totiž patřili k národnostní menšině, kde uzavírání vztahů mezi příbuznými není až tak neobvyklé. Tak tomu bylo i v rámci širší Denisiny rodiny, kde její rodiče nebyli jedinými, kteří jako bratranec a sestřenice udržovali vztah, ze kterého se narodilo dítě, resp. děti.

Společně se svými rodiči a sourozenci Denisa bydlela ve větší obci s počtem obyvatel cca 2.500, v obecním bytě 3 + 1. Tento byt byl společně s dalšími sedmi bytovými jednotkami součástí domu, zrekonstruovaného na náklady obce. Obyvatelé tohoto domu se však řadili mezi sociálně slabé. Stejně tak tomu bylo i v případě rodiny Denisy. Oba rodiče byli bez zaměstnání a v evidenci úřadu práce. Toto bylo ovlivněno i tím, že oba měli pouze základní vzdělání. Otec Denisy byl navíc třikrát soudně trestán. V jednom případě se jednalo o trest odnětí svobody s podmíněným odkladem. V dalších dvou případech již o trest odnětí svobody ve formě nepodmíněné. V prvních dvou případech se jednalo o trestnou činnost majetkového charakteru. V posledním případě se však jednalo o trestnou činnost násilného charakteru.

Jak matka, tak i otec pracovali pouze příležitostně. V případě matky se jednalo především o brigády. V případě otce se jednalo o krátkodobá zaměstnání, a to tzv. „na černo“. Nic však nenasvědčovalo tomu, že by jim tento stav nevyhovoval. Kromě více či méně sporadických příjmů rodičů tak byl příjem rodiny zajišťován

především formou sociálních dávek. Tomu tedy odpovídala i finanční a majetková situace rodiny.

Co se týče úhrady nájemného, které samo o sobě nebylo nijak závratné, tak zde rodina dluhy nevykazovala, nepočítáme-li úhrady nájemného po termínu. Jak je však v dnešní době dosti běžné, tak i na tuto rodinu měly neblahý dopad nabídky některých více či méně důvěryhodných firem, poskytujících spotřebitelské úvěry, známé též pod lidovým pojmem „rychloupůjčky“. Tyto si oba rodiče vzali na „naprosto nezbytné věci pro život“, kdy se jednalo o novou LCD televizi a dva nové mobilní telefony. Díky tomu se tak v domácnosti na některých věcech objevili žluté štítky s podpisem exekutora. Tato skutečnost však nijak výrazně neovlivnila materiální zajištění Denisy a jejích sourozenců.

Vývoj Denisy byl úměrný dívce jejího věku, a to především po stránce psychické. Po stránce fyzické však působila starším dojmem. Oproti svému skutečnému věku 13 let tak působila o 2 až 3 roky starší. Právě tato skutečnost sehrála v dalším vývoji případu svou neopomenutelnou úlohu.

Co se týče předškolní a školní docházky, tak zde naprosto žádným způsobem Denisa nevybočovala z běžného průměru. Předškolní docházku absolvovala v délce trvání 1 roku a následně nastoupila na základní školu. Po prospěchové stránce se zařadila mezi žáky se slabším průměrným prospěchem. Ve dvou předmětech byl její prospěch hodnocen jako podprůměrný. Z tohoto důvodu byla Denisa nucena 5. ročník základní povinné školní docházky opakovat, a to jednak z důvodu neprospěchu, ale především pak na základě doporučení pedagogů. Její domácí příprava byla po celou dobu hodnocena jako průměrná.

Po stránce jejího chování nebyly ze strany školy konstatovány žádné výraznější připomínky. V poslední době sice měla více tendence pedagogům oponovat, ale ne více než ostatní dívky jejího věku. Jednalo se tak o projev probíhajícího období puberty. Jak vyplynulo z pozdějších zpráv ze strany školy, nic nenasvědčovalo tomu, že by Denisa měla být obětí domácího násilí, a to jakékoliv formy. O celé situaci se tak škola dozvěděla až při jejím prošetřování ze strany Policie ČR (dále jen PČR) a orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD).

O tom, k čemu dochází v rodině Denisy, se tak obě výše uvedené instituce dozvěděly jednak na základě oznámení rodičů Denisy kamarádky a jednak na základě anonymního telefonního oznámení. Zde je však nutno podotknout, že toto oznámení se objevilo až v době, kdy již celá věc byla v šetření. Sehrálo tak spíše roli podpůrnou,

nikoliv rozhodující pro samotné odhalení případu. Onou rozhodující skutečností bylo právě oznámení rodičů Denisy kamarádky s její následnou výpovědí.

Této kamarádce se při debatě na jejich věku obvyklém tématu „Kluci a zkušenosti s nimi“ Denisa svěřila, že v této oblasti už určité zkušenosti má. Na zvědavé dotazy kamarádky pak odpověděla, že tím, se kterým je získala, není žádný spolužák nebo kamarád přiměřeného věku, ale osoba výrazně starší. Zároveň se dozvěděla, že se nejednalo pouze o kontakty přiměřené věku, ale přímo o kontakt v podobě pohlavního styku. Následně se Denisa kamarádce svěřila, že onou osobou je její otec. Přiměřeně svému věku popsala i to, kdy a za jakých okolností mělo k celé věci dojít a že nikdo z rodiny o tom, k čemu došlo mezi ní a jejím otcem, neví. Ona sama neví, jak má celou věc dále řešit.

Denisina kamarádka zaujala v celé věci správný postoj. Snažila se Denisu přesvědčit, aby o tom, co se jí přihodilo, řekla své matce nebo jiné osobě, které věří. Denisa se ale k případnému oznámení stavila spíše vyhýbavě. Její kamarádka však měla takové obavy z toho, aby se ataky ze strany Denisina otce neopakovaly, že se rozhodla říci o celé věci svým rodičům. Rozhodla se tak i bez ohledu na to, že tím může ohrozit své kamarádství s Denisou.

Na základě oznámení rodičů Denisiny kamarádky bylo zahájeno ve věci prověřování. Obě dívky tak byly v první fázi vyslechnuty na základní škole, kterou navštěvovali. I přes původní popírání skutečného stavu věci ze strany Denisy, se tato rozhodla následně vypovídat. Informace, které pracovníkům OSPOD a pracovníkům PČR, resp. pracovníkům Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV), sdělila, byly totožné s informacemi, které se podařily získat z výpovědi její kamarádky. Denisa se taktéž podrobila gynekologickému vyšetření s jednoznačným nálezem – vyšetřovaná není virgo intacta. Na základě všech zjištěných skutečností bylo nutné zajistit další péči o Denisu, kdy nepřipadalo v úvahu, že by se v dané situaci měla vrátit zpět do svého bydliště.

Ve věci taky byla ještě téhož dne vyslechnuta Denisina matka a ze strany pracovníků SKPV jí bylo sděleno, jakého chování se měl otec Denisy dopustit. Reakci matky na závažné podezření lze v prvním okamžiku označit za velmi nerozhodnou, kdy nejprve se zdráhala celé věci vůbec uvěřit. Uvedla, že si na chování své nejstarší dcery sice všimla toho, že tato je v poslední době více zamlklá. Nepřikládala tomu žádný větší význam s odůvodněním, že dcera má zřejmě špatnou náladu. Chování jejího druha

jí připadalo naopak stále stejné. Následně však připustila, že si všimla toho, že tento se snaží Denisu v poslední době více hlídat.

Jak ze strany pracovníků SKPV, tak i ze strany pracovníků OSPOD bylo matce sděleno, že s ohledem na všechny zjištěné skutečnosti je návrat Denisy do rodinného prostředí v danou chvíli naprosto vyloučený a nezbytná bude i spolupráce s odborníky na problematiku domácího násilí, resp. v daném případě na problematiku sexuálního zneužívání. Navíc i sama Denisa odmítla návrat zpět do svého bydliště, a to především z důvodu obavy z otce a jeho dalšího chování. Proto bylo dohodnuto, že Denisa bude prozatím umístěna na dobu nezbytně nutnou do zařízení, specializujícího se na pomoc obětem domácího násilí. Matce Denisy byla zároveň nabídnuta možnost, že do tohoto zařízení může být na dobu nezbytně nutnou přijata i ona a zbývající děti.

S touto alternativou matka následně souhlasila. Požádala však o to, aby si z domova mohla odvézt nezbytné věci. Vyřešit se musel i převoz Denisiných sourozenců, kteří tou dobou byli doma. Proto bylo přistoupeno k řešení za asistence jak pracovníků OSPOD, tak i pracovníků PČR. O zvrát v celé věci se však postaral Denisin otec. Ten byl v době příjezdu matky v doprovodu dvou pracovníků PČR a dvou pracovníků OSPOD v podnapilém stavu. Jeho reakce byla velmi prudká a agresivní, kdy došlo nejprve k pokusu o napadení matky a následně k pokusu o napadení pracovníků PČR a OSPOD. Z těchto důvodů bylo nutné užití donucovacích prostředků s následným zadržením útočnicka. Zatím tedy co Denisa se svými sourozenci a matkou byli převezeni ze strany pracovníků OSPOD do zařízení pro pomoc obětem domácího násilí, a to především z důvodu uklidnění po prožitém otřesu, otec byl převezen ze strany pracovníků PČR do cely předběžného zadržení. Svým jednáním tak přispěl jen k urychlení dalšího vývoje případu.

Během následujících 48 hodin byl ze strany SKPV předán příslušnému státnímu zastupitelství podnět k podání návrhu na vzetí Denisina otce do vazby. Státní zastupitelství shledalo podnět důvodným a návrh tak byl ve věci podán. S jeho obsahem se ztotožnil i soud, který návrhu vyhověl. Svou roli sehrála i ta skutečnost, že Denisin otec byl již soudně trestán, kdy naposledy se tak stalo za trestnou činnost násilného charakteru. Otec tak byl dle § 67 odst. b) a odst. c) zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TR) vzat do vazby. Zároveň mu bylo sděleno obvinění ze spáchání trestného činu pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ).

Reakce Denisina otce byla jednoznačně odmítavá, a to jak k uvalené vazbě, tak i ke sdělenému obvinění.

Uvalená vazby na otce však výrazně pomohla Denise i ostatním členům rodiny. Ti se tak mohli bez dalších obav vrátit zpět do svého bydliště, což přispělo i k celkovému uklidnění vzniklého stavu. Spolupráce s odborníky na problematiku domácího násilí tak mohla být pouze ambulantní a pobyt v zařízení pro oběti domácího násilí nebyl tak z důvodu umístění agresora do vazby již nutný a nezbytný.

V rámci své druhé, procesní výpovědi, Denisa i nadále trvala na svém původním tvrzení. Popsala tak nejen chování otce, ale i dobu, kdy se tohoto chování dopouštěl. Svým jednáním otec jednoznačně naplnil znaky sexuálního zneužívání, kdy Denisu měl ve čtyřech případech hladit přes oblečení a následně na nahém těle v oblasti ňader a genitálu. Ve dvou případech se pak pokoušel uskutečnit s ní pohlavní styk, a to i proti jejímu jednoznačnému odmítnutí. Své chování otec Denise žádným způsobem neodůvodňoval, pouze ji vždy řekl, že jej musí poslouchat a „zastoupit“ matku. Nikdy jí však nevyhrožoval násilím. Sexuálního zneužívání se otec dopouštěl tehdy, kdy si matka byla brigádně přivydělat nebo odjela na návštěvu k příbuzným a mladší sourozenci Denisy byli ve škole a ve školce. Jeho chování tedy nebyla přítomna žádná další osoba. Sama Denisa pak uvedla, že měla strach se s celou věcí matce svěřit, kdy se obávala toho, že jí matka neuvěří. Zároveň nechtěla připravit sourozence a v podstatě ani sebe o otce. Navíc se domnívala se, že její otec svého jednání zanechá.

V souvislosti s tímto případem byly vypracovány znalecké posudky z oboru psychologie a sexuologie. Rovněž byla zjišťována věrohodnost rozhodujících výpovědí. Závěr znaleckého posudku k osobě Denisy vyzněl v tom smyslu, že v jejím případě byl jednoznačně prokázán syndrom CAN, resp. CSA. Oproti tomu posttraumatická stresová porucha diagnostikována nebyla. Co se týče pravdivosti jednotlivých Denisiných výpovědí, zde byly tyto označeny za věrohodné s tím, že možnost konfabulace byla vyloučena. Uvažováno bylo i o případných skutečnostech, které by snižovaly trestní odpovědnost otce za spáchané jednání. Žádné takové však nebyly shledány. Denisin otec tak byl za své jednání shledán odpovědným v plném rozsahu.

Po celou dobu vyšetřování byl jeho postoj ke sdělenému obvinění stejný, kdy trval na své nevině a obvinění označoval za absurdní. Své stanovisko nezměnil ani na základě předložených důkazů. Sám však nebyl schopen podat žádné rozumné vysvětlení toho, proč by jej měla jeho dcera obvinít z jednání, které je mu kladeno za vinu. Nic z toho mu však nebránilo v tom, aby si prostřednictvím

svého obhájce *ex offio*, nepodal opakovaně žádost o propuštění z vazby. Všechny jeho žádosti však byly zamítnuty.

Uzavřený vyšetřovací spis SKPV byl předán státnímu zastupitelství s návrhem na podání obžaloby. Příslušné státní zastupitelství obžalobu vypracovalo, podalo a příslušný soud nařídil ve věci hlavní líčení. Při tomto se otec Denisy rozhodl vypovídat, kdy však svou vinu jednoznačně a opakovaně popřel a v podstatě i nadále trval na svém původním, výše uvedeném stanovisku.

O určitý zvrat ve vývoji případu se však postarala Denisina matka. Ta totiž v rámci procesní výpovědi odmítla vypovídat s tím, že vypovídat bude chtít až u hlavního líčení. V rámci své svědecké výpovědi před soudem však začala jednání svého druha omlouvat a skutečnosti jemu kladené za vinu se snažila vyvracet. Její postoj tak byl poněkud zvláštní. *De facto* by tak bylo možné posoudit vzniklou situaci v tom smyslu, že matka se svou svědeckou výpovědí snaží stavět proti svědecké výpovědi své dcery. Změnu stanoviska matky se však podařilo prokázat. Matka totiž čekala s Denisiným otcem další dítě, k jehož zplození muselo dojít těsně před zahájením vyšetřování, resp. těsně před vzetím Denisy otce do vazby. Důvody změny jejího postoje tak byly spíše existenčního charakteru, kdy se obávala toho, že nebude schopna domácnost finančně zajistit.

Po provedení všech úkonů v rámci hlavního líčení byl ve věci vyhlášen rozsudek. Na základě toho byl otec Denisy uznán vinným ve smyslu podané obžaloby. Dopustil se tak trestného činu pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 TZ. Za toto protiprávní jednání mu byl uložen trest odnětí svobody v délce trvání 3 a půl roku, kdy pro jeho výkon byl zařazen dle § 39a odst. 2, písm. c) TZ do věznice s ostrahou.

Otec si ponechal lhůtu na odvolání. V jejím průběhu si prostřednictvím svého obhájce *ex offio* odvolání podal, a to jak do výroku o vině, tak i do výroku o trestu. O podaném odvolání rozhodoval Krajský soud v Brně. Ten však jeho odvolání zamítl jako nedůvodné dle § 256 TŘ. Rozsudek soudu 1. stupně byl potvrzen v plném rozsahu.

Po nabytí právní moci rozsudku v trestní věci byl ze strany státního zastupitelství podán k opatrovnickému oddělení příslušného soudu návrh na zbavení rodičovské zodpovědnosti dle § 44 odst. 1, odst. 3, odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Na základě tohoto návrhu se státní zástupce domáhal toho, aby Denisin otec byl své rodičovské zodpovědnosti zbaven.

Soud pro řízení v opatrovnických věcech nařídil v souvislosti s podaným návrhem jednání, při němž byly zvažovány všechny dosavadní skutečnosti. Zjišťováno bylo i stanovisko OSPOD. S ohledem na charakter případu se OSPOD s návrhem státního zastupitelství ztotožnil. Rozsudek, který byl ze strany soudu ve věci vydán, potvrdil opodstatněnost podaného návrhu státního zastupitelství. Otec Denisi tak byl vůči ní zbaven svých rodičovských práv.

Po skončení celého případu ještě Denisa po určitou dobu navštěvovala psychologa. Ten v jejím případě doporučil mimo jiné i zapojení do zájmových aktivit. Vzhledem k tomu, že v tomto případě se jednalo o rodinu sociálně slabou, byly náklady spojené s Denisinou zájmovou činností hrazeny z dotace Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České republiky a Krajského úřadu Jihomoravského kraje. Stejný postup pak byl zvolen i v případě jejího mladšího bratra a mladší sestry, jakož i u mnoha dalších dětí, jejichž rodiče nejsou schopni sami zájmové aktivity hradit.

Společně se svou matkou a dalšími, nyní již třemi sourozenci, žije Denisa i nadále v místě svého původního bydliště a v tomto školním roce se připravuje k přijímacím zkouškám na jí zvolenou střední odbornou školu se sociálním zaměřením.

4.2.2 Případ Eva a Erik

Druhou případovou studii lze označit za tzv. „dvojkazuistiku“. Užití tohoto termínu vychází ze skutečnosti, že z určitého úhlu pohledu se jedná o dva různé případy, které jsou však úzce spojeny. Tím pojátkem je jednak to, že se odehrály ve stejné rodině a stejná je i osoba pachatele. Co je však rozdílné, je forma domácího násilí, jejichž oběti se obě výše jmenované děti staly.

V daném případě se jednalo o dívku jménem Eva, které bylo v době, kdy se stala obětí sexuální formy domácího násilí 12 let, a chlapce jménem Erik, kterému bylo v době, kdy se stal obětí fyzické a psychické formy domácího násilí 9 let.

Jak již bylo výše uvedeno, Eva a Erik vyrůstali v jedné rodině. Spolu s nimi zde žili jejich matka, nevlastní otec, starší bratr, kterému bylo 13 let, mladší bratr, kterému bylo 7 let, a dvě mladší sestry ve věku 4 roky a 1 rok. Poměrně složité byly sourozenecké vztahy mezi dětmi. Prakticky každé z nich totiž mělo jiného biologického otce. Společně s Evou měl stejného otce pouze její starší bratr. Mladší Erik měl biologického otce jiného, stejně jako jeho mladší bratr a mladší sestra. Otcem nejmladší sestry Evy a Erika, byl současný partner matky, který spolu s nimi žil ve společné domácnosti.

Stejně jako v předcházející případové studii, i zde rodina společně bydlela v obecním bytě 4 + 1, ve větší obci s počtem obyvatel kolem necelých 2.200. Matka a její manžel byli sezdáni v době, kdy starší Evě bylo 10 let a mladšímu Erikovi 8 let. Obě děti tak v době, kdy se staly oběťmi domácího násilí, žili v úplné rodině. Co se týče věku rodičů, starší z nich byla matka. Její manžel byl mladší o 7 let.

Matka obou dětí byla na rodičovské dovolené a starala se o jejich nejmladší sestru. V rámci svého vzdělání byla absolventkou středního odborného učiliště. Její manžel byl bez zaměstnání a byl veden v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce. Stejně jako matka i on byl absolventem středního odborného učiliště. Finanční zázemí rodiny tak bylo zajišťováno především ze strany státu, a to v podobě různých sociálních dávek, a dále pak v podobě různě plněných, ale i neplněných, vyživovacích povinností otců, s nimiž měla matka Evu, Erika a jejich čtyři sourozence. Rodinu finančně podporovali i prarodiče ze strany matky, kdy matka byla jejich jedinou dcerou. Naopak prarodiče ze strany otce se s rodinou nestýkali prakticky vůbec. I přesto, že nevlastní otec

nepracoval a matka byla na rodičovské dovolené, jednalo se o rodinu, která neměla dluhy a jejíž „životní standart“ by bylo možné označit v dané době jako průměrný.

Evin vývoj lze označit jako za naprosto běžný. Její stav odpovídal dítěti jejího věku, a to jak po fyzické, tak i po mentální stránce. Absolvovala předškolní docházku, kdy do mateřské školky docházela 1 rok. Následně pak nastoupila na základní školu, kde se zařadila mezi žáky s průměrným prospěchem. Ani ze strany školy nebo praktické dětské lékařky nebyly zpozorovány známky toho, že by Eva měla být obětí domácího násilí.

Co se týče Erikova vývoje, ten za běžný však zcela označit nelze. Po mentální stránce sice odpovídal svému věku, po stránce fyzické byl jeho vývoj do určité míry opožděn. Vliv patrně hrálo i to, že chlapec býval poměrně často nemocen. Stejně jako jeho starší sestra absolvoval i Erik předškolní docházku, kdy původně se mělo jednat o 1 rok. Na základě doporučení odborníků se matka rozhodla využít pro svého syna možnosti odkladu školní docházky o 1 rok. Stejně jako v případě jeho starší sestry, ani u Erika nebyly zpozorovány ze strany praktické dětské lékařky znaky toho, že by chlapec měl být někým týrán. Určité pochybnosti zde byly ze strany školy, avšak tyto vplynuly na povrch až ve chvíli, kdy se celou věcí již zabývala Policie ČR (dále jen PČR).

Rozhodující impuls pro odhalení domácího násilí v rodině sehrála v tomto případě do jisté míry náhoda. Ze strany školy, kterou navštěvoval starší bratr obou dětí, kdy je na místě podotknout, že se jednalo o jinou školu, než kterou navštěvovala Eva a Erik, byla orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), konkrétně kurátorovi pro mládež, adresována žádost o spolupráci při řešení problémového chování žáka školy. Tohoto se dopouštěl a oním žákem byl právě starší bratr Evy a Erika. Jeho problémové chování spočívalo v tom, že tento chlapec kradl svým spolužákům drobné finanční částky. Jelikož se jednalo o žáka s výborným prospěchem, doposud bez jakýchkoliv jiných kázeňských problémů, požádala škola ještě před přijetím případného výchovného opatření o projednání celé věci kurátorem pro mládež.

Starší bratr byl tedy v doprovodu matky pozván k projednání celé věci ze strany OSPOD. Při rozhovoru kurátora pro mládež s tímto chlapcem vyšly najevo určité nesrovnalosti v jeho odpovědích. Zejména se jednalo o účel, pro který si starší bratr opatroval finanční prostředky skrze drobné krádeže. V průběhu rozhovoru totiž tento účel chlapec několikrát změnil. Vysvětlit nedokázal ani to, proč si bral pouze částky

ve výši maximálně Kč 10,-, přestože například v bundě, ze které onu desetikorunu odcizil, se nacházela i částka několikanásobně vyšší.

Během celého rozhovoru reagoval chlapec dosti lítostivě, a to i přesto, že byl před začátkem rozhovoru, ale i v jeho průběhu několikrát ujištěn, že s kurátorem pro mládež nejedná a nemluví proto, aby ten jej nějakým způsobem trestal. Způsob jednání s chlapcem ze strany kurátora pro mládež přinesl kýžený efekt. Starší bratr se kurátorovi pro mládež svěřil s tím, že peníze bral proto, že měl hlad a aby si tak mohl koupit něco k jídlu. Nejednalo se však o sladkosti, což by bylo vzhledem k jeho věku pochopitelné, ale skutečně o základní potraviny jako jsou například pečivo a mléčné výrobky.

Chlapec se pak spontánně rozpovídal o tom, proč často on i jeho sourozenci nedostávají do školy ani svačinu ani peníze na to, aby si ji mohli koupit. A nezůstalo jen u tohoto sdělení. Chlapec následně popsal úměrně svému věku a rozumovému stupni vývoje celkový stav domácnosti, jakož i vztahy a chování jednotlivých členů rodiny. Jím sdělené informace by tak bylo možné shrnout v tom smyslu, že veškeré finanční prostředky rodiny měl v držení nevlastní otec, a to včetně těch, které docházely k rukám matky. On sám pak rozhodoval o tom, co se za tyto peníze pořídí. Především však tyto peníze užíval pro svou vlastní spotřebu, a to bez ohledu na to, že kromě sebe měl živit svou ženu a šest dětí. Naprosto bizarní však bylo to, že i jednotlivé děti v rodině dostávaly jídlo podle toho, zda jejich biologický otec poslal jejich matce výživné a v jaké výši. Po této stránce na tom měl být nejhůře právě Erik, jehož otec plnil svou vyživovací povinnost nepravidelně a často v menších částkách, než jaké měl soudem stanoveny.

Na základě všech zjištěných skutečností bylo ze strany kurátora pro mládež zjišťováno i stanovisko matky k tomu, proč její nejstarší syn ve škole kradl spolužákům peníze. Matka k tomuto uvedla, že peníze její syn skutečně kradl, aby si mohl koupit něco k jídlu, kdy však podle ní se mělo jednat o sladkosti. Zároveň k tomuto uvedla, že ona sama připravuje dětem do školy svačiny, případně že jim dává peníze na to, aby si něco ke svačině koupili. Na dotaz, zda hradí svým dětem obědy ve školní jídelně, matka odpověděla, že s ohledem na její současný stav, kdy je na rodičovské dovolené, se děti stravují doma. O závažných skutečnostech, které kurátorovi pro mládež sdělil starší bratr Evy a Erika, však matka informována nebyla. Situace byla v tom smyslu vyhodnocena tak, že bude nutné její další prošetření, a to včetně možného podezření, zda v rodině nedochází k domácímu násilí v podobě týrání dětí.

S ohledem na všechny zjištěné informace a skutečnosti kontaktoval kurátor pro mládež sociální pracovníci, která se zabývala problematikou domácího násilí, resp. problematikou týrání nezletilých a mladistvých. Po zvážení všech nově zjištěných i již známých faktů bylo rozhodnuto, že o celé věci bude v rámci oznamovací povinnosti informována PČR.

Vzhledem k charakteru možného trestního jednání ze strany současného partnera matky, se řešením případu začali zabývat pracovníci PČR, Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV), a to v součinnosti s pracovníky OSPOD. Monitorování celkové situace bylo však poměrně obtížné, jelikož šetřením ze strany SKPV bylo zjištěno, že současný partner měl nad matkou Evy a Erika poměrně velký vliv, kdy z okolí zaznívaly i hlasy, že k získání vlivu využívá i násilí. Celá situace pak vygradovala ve chvíli, kdy se partner matky opět pokoušel získat vliv nad rodinou. Na jeho agresivní chování vůči matce dětí však upozornili sousedé z domu, kde rodina bydlela. Učinili tak pro daný okamžik nejlepším možným způsobem. Prostřednictvím tísňové linky 158.

Do místa bydliště Evy a Erika proto byla vyslána hlídka PČR. Nevlastní otec se nejprve snažil celou věc bagatelizovat a snažil se přesvědčit přivolanou hlídku o tom, že se v případě rodiny jedná o ojedinělý konflikt. Ve chvíli, kdy se do celé věci zapojili i sousedé z domu, však nevlastní otec nezvládl situaci a pokusil se napadnout nejprve jednoho ze sousedů a následně i jednoho ze členů hlídky PČR. Tento jeho projev chování měl za výsledek, že byl na dobu 48 hodin zadržen a umístěn do cely předběžného zadržení. Sám tak svým chováním urychlil jen běh událostí.

V době, kdy se výše uvedeného jednání nevlastní otec dopustil, již měli pracovníci SKPV dost podkladů k tomu, aby bylo možné vyslovit závěr, že tento je důvodně podezřelý z toho, že se v rámci své rodiny dopouští jednání, jehož projevy jsou charakteristické pro domácí násilí. Obětí tohoto jednání se měl stát především jeho nevlastní syn Erik. Ten měl být ze strany svého nevlastního otce týrán jak fyzicky, tak i psychicky. Nevlastnímu otci tak bylo následně sděleno obvinění ze spáchání trestného činu týrání svěřené osoby dle § 215 odst. 1, odst. 2 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ). Ten obvinění naprosto odmítl s tím, že se toho, co je mu kladeno za vinu nedopustil.

Zde je nutné podotknout, že v době, kdy se popisovaný případ odehrál, neznal náš trestní zákon trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215a TZ. Pokud by totiž chování partnera matky bylo posuzováno podle právní

úpravy, která výše uvedený § 215a již obsahovala, je více než pravděpodobné, že by se tak stal obviněným i v tomto bodě. Rovněž tak nebylo možné uplatnit dnes již běžně využívaný institut vykázání, který v té době naše právní úprava rovněž neznala.

Na základě všech doposud zjištěných skutečností byl ze strany SKPV předán příslušnému státnímu zastupitelství podnět k podání návrhu na vzetí nevlastního otce Evy a Erika do vazby. Tento návrh byl ze strany státního zastupitelství podán a soudem mu bylo vyhověno. Existovala totiž důvodná obava, že se nevlastní otec bude snažit mařit vyšetřování, ovlivňovat případné svědky. Vyloučit nebylo možné ani to, že by ve svém chování mohl pokračovat. Z těchto důvodů rozhodl příslušný soud dle § 67 odst. b) a odst. c) zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TR) o vzetí nevlastního otce do vazby.

Pokud je v případech domácího násilí rozhodnuto o vzetí agresora do vazby, dochází nejen k eliminaci jeho dalšího protiprávního jednání, ale i k určitému zklidnění celkového stavu rodiny. Na povrch tak mohou vyplynout i další zjištění, která jsou nutná pro správné posouzení celého případu. Rovněž však může dojít k rozkrytí dalších zásadních skutečností. Právě tato alternativa nastala v tomto případě.

V rámci trestního řízení byla provedena celá řada výslechů, jakož i dalších důkazních prostředků. Realizace výslechů byla prováděna za vzájemné spolupráce SKPV, OSPOD a psychologa. Při výslechu Erika bylo zjištěno, že jej otec nesmyslně a bez důvodu trestal. Chlapec tak musel například několik hodin klečat, sedět za stolem bez hnutí, nesměl se bavit a hrát si s ostatními sourozenci, kdy i oni měli od nevlastního otce zakázáno si s ním hrát. Jako vrchol trýznění Erika je pak možné označit situaci, kdy se mu nevlastní otec vymočil do postele a přinutil jej, aby šel do takto znečištěné postele spát. Následně pak chlapce obvinil z toho, že se ve své posteli pomočil sám. Erik zároveň při výslechu uvedl, že nevěděl, proč se tak k němu jeho nevlastní otec chová.

Matka Erika při svém výslechu sice nejprve uváděla, že se jedná o nedorozumění a že v jejich rodině je vše v pořádku, a to až na drobné neshody mezi ní a jejím manželem. Následně však přiznala, že se její manžel vůči nezletilému Erikovi choval často velmi lze. Jako důvod uvedla tu skutečnost, že biologický otec na Erika posílal výživné nepravidelně a v nižší, než ve stanovené míře, za což její manžel vinil právě jejího syna. Pokud se syna zastala, atakoval i ji. To samé platilo i pro Erikovy

sourozence. Matka se proto snažila co nejvíce možné střety eliminovat. Sama přiznala, že z manžela měly strach nejen děti, ale často i ona sama.

S ohledem na svůj věk a rozumový stupeň vývoje byli vyslechnuti i další sourozenci Erika. Všichni uvedli skutečnosti tak, jak je popsal jejich bratr. Na základě jejich svědeckých výpovědí bylo zjištěno i to, že se nevlastní otec dopouštěl trestního jednání vůči jejich bratrovi v době, kdy matka nebyla doma. Shodné bylo i jejich stanovisko, co se týče jejich vztahu k nevlastnímu otci. Všichni z něj měli strach a strach z něj měla údajně i jejich matka.

Ze všech Erikových sourozenců se nejdůležitější stala výpověď jeho starší sestry Evy. Ta totiž při svém výslechu úměrně svému věku, avšak velmi spontánně uvedla velmi závažné skutečnosti, které změnily další vývoj případu. Ve své výpovědi popsala, že ji její nevlastní otec v několika případech osahával na prsou a hladil v oblasti genitálu. Ve dvou až třech případech se pak snažil jejího genitálu dotýkat jazykem a strkat do něj prsty. S chováním ze strany nevlastního otce Eva nesouhlasila, ten jí však tvrdil, že jí pouze „ukazuje, jak ji má rád“. Celkem měla být takovému chování ze strany nevlastního otce vystavena v pěti až šesti případech a dělo se tak v době, kdy matka nebyla delší dobu doma. Matka totiž byla z důvodu rizikového těhotenství s nejmladší dcerou po určitou dobu hospitalizována. Matce se o celé věci Eva nesvěřila, jelikož se velmi styděla a navíc měla strach jak z její reakce, tak i z reakce nevlastního otce. Tyto nové závažné skutečnosti měly za následek, že trestní stíhání nevlastního otce Evy a Erika bylo rozšířeno o další skutek. Na základě toho mu bylo sděleno obvinění ze spáchání trestného činu pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 TZ.

Stanovisko nevlastního otce Evy a Erika se během pobytu ve vazbě nezměnilo. A nezměnilo se ani po sdělení obvinění pro další, velmi závažný skutek. I v tomto případě trval nevlastní otec na své nevině. Celou věc označil za vykonstruovanou a i jednoznačné důkazy, svědčící v jeho neprospěch, za nepřesvědčivé.

V dané věci bylo vypracováno několik znaleckých posudků. Jednalo se o znalecké posudky z oboru psychologie, psychiatrie a s ohledem na nové skutečnosti i z oboru sexuologie. Zkoumána byla i věrohodnost jednotlivých výpovědí. Závěr zněl jednoznačně. V případě Erika byl jednoznačně prokázán syndrom CAN a zároveň i posttraumatická stresová porucha. V případě Evy byl jednoznačně prokázán syndrom CAN, resp. syndrom CSA a stejně jako u jejího mladšího bratra i posttraumatická stresová porucha. Věrohodnost výpovědí obou dětí byla rovněž

zcela jasně prokázána. V případě nevlastního otce nebyly zjištěny žádné skutečnosti, které by snižovaly jeho trestní odpovědnost za spáchané skutky. Za své jednání byl tedy nevlastní otec Evy a Erika shledán odpovědným v plném rozsahu.

Po skončení vyšetřování byl spis SKPV předán příslušnému státnímu zastupitelství s návrhem na podání obžaloby. Tato byla následně vypracována, podána a ve věci bylo příslušným soudem nařízeno hlavní líčení. Ještě před jeho konáním si nevlastní otec podal prostřednictvím svého obhájce ex offio žádost o propuštění z vazby, která však byla zamítnuta.

Při hlavním líčení nevlastní otec Evy a Erika odmítl vypovídat, a to i přesto, že byl náležitě poučen. Uvedl pouze, že se cítí nevinný. Veškeré důkazy, svědčící v jeho neprospěch, označil za lživé a záměrně zkreslené. Jelikož nedoznal svou vinu, neměl důvod své chování jakýmkoliv způsobem ospravedlňovat. V jeho prospěch tak svědčila v podstatě jen jedna polehčující okolnost. Skutečnost, že v minulosti nebyl trestán. Nutno rovněž podotknout, že během celého hlavního líčení se choval velmi arogantně, sebejistě a až teatrálně.

Po zvážení všech polehčujících, resp. přitěžujících okolností byl ve věci vyhlášen rozsudek, na jehož základě byl nevlastní otec Evy a Erika uznán vinným ve všech bodech obžaloby. Dopustil se tedy trestného činu týrání svěřené osoby dle § 215 odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ, a trestného činu pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 TZ. Za prokázané jednání mu byl uložen úhrnný trest odnětí svobody v délce trvání 7 let, kdy pro jeho výkon byl zařazen dle § 39a odst. 2, písm. c) TZ do věznice s ostrahou.

Nevlastní otec Evy a Erika se ihned po vynesení rozsudku odvolal. Zároveň si opět podal prostřednictvím svého obhájce ex offio žádost o propuštění z vazby, která však byla opětovně zamítnuta. O jeho odvolání rozhodoval Krajský soud v Brně. Ten však jeho odvolání zamítl jako nedůvodné dle § 256 TŘ a rozsudek soudu 1. stupně potvrdil v plném rozsahu.

Již v průběhu vyšetřování byli jak Eva, tak i její mladší bratr Erik v péči psychologa, který s nimi pracoval i po skončení vyšetřování. Poté, co byl nevlastní otec dětí vzat do vazby a následně zařazen do výkonu trestu odnětí svobody, se o děti starala jejich matka sama. Výrazně jí v tom pomáhali její rodiče. Ti také později koupili rodinný domek v jiném kraji a všichni společně se odstěhovali z místa svého původního bydliště.

4.2.3 Případ Filip

V minulosti přetrvávala ve společnosti představa, že agresorem – pachatelem v případech domácího násilí na dítěti bývá zpravidla muž – otec nebo nový partner matky. Za posledních několik let se však podařilo objasnit celou řadu případů, kdy jako agresor figurovala žena – matka. Bohužel, kdy záměrně používám tohoto slova, i ženy jako matky jsou schopny chovat se ke svým dětem zle, krutě a někdy možná hůře než muži. Ženám totiž nechybí fantazie ani v této oblasti. Důkazem toho je i tato třetí případová studie. Jejím hlavním aktérem se stal chlapec jménem Filip. V době, kdy nedobrovolně požíval status oběti domácího násilí fyzické a psychické formy, mu bylo 9 let.

Filip se narodil svobodné matce, která krátce před porodem dosáhla zletilosti. Jakkoliv toto označení může vyznít poměrně hrubě, tak v případě Filipa se jednalo o výsledek náhodné známosti. I přesto byl otec Filipa znám a i po jeho narození se nechal zapsat do jeho rodného listu. O jeho výchovu a péči se však nijak výrazně nestaral. Stejně tak tomu bylo i co se týče plnění vyživovací povinnosti. Do jisté míry toto vše bylo zapříčiněno i tím, že otec byl nejprve několikrát krátkodobě a následně dlouhodobě ve výkonu trestu odnětí svobody. Většinou se jednalo o majetkovou trestnou činnost. Co se týče případného věkového rozdílu mezi oběma biologickými rodiči, tak v tomto případě byl otec o cca 4 roky starší než matka.

Chlapec tedy vyrůstal v neúplné rodině. Filip žil se svou matkou a její matkou, tedy svou babičkou. Společně pak obývali byt 2 + 1, který se nacházel na malém městě, jehož počet obyvatel je cca 5.500. Skutečnost, že Filip se narodil mladé matce, která ještě sama nebyla zřejmě na svou úlohu zcela připravena, sehrála roli i v tom, že zprvu se o péči chlapce starala nejvíce babička, která zabezpečovala i finanční stránku péče o chlapce. Navíc matka v té době neměla ukončené vzdělání, které se jí následně podařilo po schváleném odkladu dokončit. Stala se tak absolventkou středního odborného učiliště. Tou dobou byly již Filipovi necelé 2 roky.

Po ukončení svého studia se matka i nadále zřejmě domnívala, že veškerou starost o chlapce bude moci zanechat na jeho babičce. Ta byla pochopitelně jiného názoru. Proto mezi oběma ženami začalo docházet k čím dál častějším neshodám. Tyto vyvrcholily tím, že se matka společně s tehdy tříletým Filipem odstěhovala ke své kamarádce, u které pak se synem žila asi po dobu 6 měsíců.

V mezidobí matka utvořila nový vztah s mužem, který byl stejně jako Filipův biologický otec o 4 roky starší. K tomuto muži se posléze matka i s chlapcem nastěhovali a asi po 6 měsících s ním uzavřela sňatek. Důvodem bylo mimo jiné i její další těhotenství, kdy biologickým otcem byl v tomto případě její současný partner, nyní již její manžel. Ten se tak stal Filipovým nevlastním otcem. Ve prospěch tohoto muže je nutno podotknout, že k chlapci si utvořil velmi hezký vztah a svou úlohu otce, i když nevlastního, převzal velmi zodpovědně. Na jeho výchově a péči o něj se nadmíru podílel, a to i po stránce finanční. Tento stav se nezměnil ani po narození Filipové mladší sestry. Nenarušen zůstal i vztah Filipa a jeho babičky, se kterou se chlapec pravidelně vídal.

Chlapec tak tedy od svých necelých 4 let žil v nové, společné domácnosti, nyní již v úplné rodině, a to se svou matkou, nevlastním otcem a mladší sestrou. Jednalo se o bytovou jednotku o velikosti 3 + 1, která se nacházela v přízemí rodinného domu, jehož byl nevlastní Filipův otec spoluvlastníkem. V 1. podlaží tohoto rodinného domu se pak nacházela bytová jednotka o velikosti 2 + 1, kterou příležitostně obývala mladší sestra nevlastního otce. Finanční stránku rodiny zabezpečoval tak Filipův nevlastní otec, jehož vzdělání bylo středoškolské, a který byl zaměstnán jako obchodní zástupce firmy, zaměřené na dodávku vytápěcí techniky. Jeho příjem byl na velmi dobré úrovni. Mimo to matka pobírala peněžitou podporu v mateřství.

Co se týče Filipova vývoje, tak tento byl na běžné úrovni, a to jak po stránce fyzické, tak i po stránce psychické. Absolvoval 1 rok docházky do mateřské školy, následně nastoupil na základní školu v místě bydliště. První rok základní povinné školní docházky a spolupráce se školou probíhal vcelku bez komplikací. Ke zhoršení situace došlo od začátku nástupu Filip do 2. ročníku základní školy. Došlo jak ke zhoršení jeho prospěchu, tak i ke zhoršení domácí přípravy. Tu zabezpečovala v té době především Filipova matka, a to z důvodu pracovního vytížení svého manžela.

Ve stejném období začalo rovněž docházet k větším konfliktům mezi ní a Filipovým nevlastním otcem. Pravděpodobně větší míru na rozpadu vztahu měla matka, která se více než své rodině rozhodla věnovat svým vlastním záležitostem, kdy tyto výrazně upřednostňovala. Nakonec i sama matka se rozhodla svou situaci radikálně vyřešit. Opustila i s oběma svými dětmi společnou domácnost a odstěhovala se s nimi do malé obce, v jejímž obvodu žije cca 500 obyvatel. Zde měla rodina pronajatý RD o velikosti 2 + 1. Jako důvod toho, proč zvolila tuto obec, matka posléze při vyšetřování uvedla, že zde měla své známé a také svého nového přítele.

Změna bydliště a také celková změna poměrů, včetně těch finančních, měly zřejmě za následek to, že došlo k eskalaci matčiných ataků vůči svému synovi. V souvislosti s tím vyšlo v rámci pozdějšího vyšetřování najevo, že prakticky od té doby, co se matka odstěhovala od svého manžela, začala veškeré své neúspěchy a životní prohry svalovat na Filipa, který se tak pro ni stal jakýmsi „hromosvodem“.

V souvislosti se změnou bydliště došlo pochopitelně i ke změně základní školy, kterou Filip navštěvoval. Stejně jako na předchozí škole pokračovaly Filipovi problémy s prospěchem i domácí přípravou. Matku na tuto skutečnost opakovaně upozornila Filipova třídní učitelka, avšak k žádné podstatnější změně nedošlo. Třídní učitelka si navíc všimla i toho, že se Filip zhoršil po stránce chování. Právě osoba třídní učitelky sehrála zásadní úlohu při rozkrývání celého případu.

K vyhocení situace pak došlo ve chvíli, kdy Filip ve škole obdržel další špatnou známku za domácí přípravu. Zároveň byla matka pozvána k řešení jeho studijních problémů. Zřejmě v ten okamžik matčina agrese opět eskalovala. Jako reakci na „Filipovi problémy“ se matka zachovala tak, že jej matka „vyhodila“ z domu. Na místě je však nutné uvést, že jej „vyhodila“ zcela nahého bez jakýchkoliv věcí. Vzhledem k tomu, že k incidentu došlo začátkem měsíce března, bylo více než pravděpodobné, že Filipovi hrozilo reálné nebezpečí onemocnění, minimálně v podobě podchlazení.

Právě v tento kritický okamžik se Filip rozhodl obrátit na svou třídní učitelku, která zároveň bydlela ve stejné ulici jako on. Ještě dříve však do věci zasáhl jeden z obyvatelů obce, soused, který když uviděl nahého, plačícího a zimou se chvějícího chlapce, vzal chlapce k sobě, oblékl jej a uvařil mu čaj. Následně pak zatelefonoval Filipově třídní učitelce. Tato se také zanedlouho dostavila. Chvíli po ní se dostavila i Filipova matka, které zřejmě došlo, jaké možné následky by mohlo její chování mít.

Třídní učitelka i onen soused se tak stali svědky toho, jak matka začala Filipa obviňovat z toho, že sám od sebe se svlékl a odešel nahý z domu. Podle ní se mělo jednat o hru. Toto zdůvodnění působila skutečně velmi rozporuplně. Navíc z pozdějších svědeckých výpovědí vyplynulo, že Filip měl z matky i jejího chování viditelně strach a v její společnosti se necítil dobře. I přesto, že matka měla zájem na tom, aby si Filipa odvedla zpět domů, třídní učitelka jí oznámila, že celou věc bude muset nahlásit na Policii ČR (dále jen PČR), což také bezodkladně učinila.

Na místo se tak dostavila dvoučlenná motorizovaná hlídka PČR. Ze strany pracovníků PČR bylo provedeno šetření celé věci a následně bylo rozhodnuto, že další úkony již budou učiněny na služebně PČR. Již z prvotního šetření bylo správně vyhodnoceno,

že se jedná pravděpodobně o případ domácího násilí, páchaného na dítěti. Tomu odpovídal i další postup ze strany pracovníků PČR. Na služebnu, kde se v tu dobu všichni zúčastnění nacházeli, se tak dostavili pracovníci Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV), kteří si případ převzali. Zároveň s nimi se dostavili v rámci pohotovostního dosahu i pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD).

Ze strany pracovníků SKPV a OSPOD tak byly provedeny výsledky všech zúčastněných. Nejvíce informací pro další vývoj případu přinesl výslech samotného Filipa. Ten zřejmě i pod vlivem prožitých okamžiků velmi spontánně popsal, k čemu ve společné domácnosti, kde žil s matkou a mladší sestrou, docházelo. Kromě občasných fyzických trestů, kdy jej matka většinou bila rukou, ho nutila například klečat, a to na dobu 1 až 2 hodiny, v jednom případě údajně i déle. Jako vrchol agrese ze strany matky pak Filip považoval situaci, kdy jej matka zavřela do úložného prostoru postele a on sám se odtud nemohl dostat, jelikož mu v tom matka bránila. K této situaci nedošlo pouze jednou, ale vícekrát. Naprosto běžné se staly vulgární nadávky na Filipovu adresu. Důvodem ataků ze strany matky měly být podle Filipa jeho školní výsledky, i když on sám tomuto zdůvodnění příliš nevěřil.

Popsaného chování se matka měla podle Filipa dopouštět už v době soužití s jeho nevlastním otcem, zejména však k jeho závěru, avšak ne v takové míře. Ten se na ničem takovém ani nepodílel a ani o tom nevěděl. Jeho osoba byla pro Filipa určitou garancí klidnějšího stavu v rodině.

K naprostému zhoršení pak došlo po posledním přestěhování do místa, kde rodina tou dobou žila. Vše pak vygradovalo výše popsanou situací, kdy Filip musel nahý opustit jejich pronajatý dům. Rozhodně popřel tvrzení matky, že se jednalo jen o hru.

Filipova matka při výslechu pochopitelně popřela veškeré skutečnosti, které sdělil pracovníkům SKPV a OSPOD její syn. Naopak tvrdila, že s chlapcem má výchovné problémy, spočívající v nerespektování její osoby. Rovněž uvedla, že syn má problémy se školní přípravou, které se jí doposud nepodařilo eliminovat, a to přesto, že se o toto snaží. Právě tato informace byla jednou z mnoha, která byla v rozporu se skutečností. Z výpovědi Filipovi třídní učitelky bylo zjištěno, že matka se školou spolupracuje jen v omezené míře a školní přípravu syna viditelně nijak neřeší. Navíc na tento problém bylo poukazováno i na předchozí základní škole.

Vzhledem ke všem zjištěným okolnostem bylo nutné rozhodnout o dalším Filipově setrvání ve společné domácnosti. Ze strany pracovníků OSPOD byla tato možnost shledána jako nepřijatelná. Z tohoto vzešla i další podstatná skutečnost, a to že není možné, aby Filip zůstal v péči matky, a to alespoň do vyřešení celé věci. V souvislosti s tím byla zvažována případná řešení vzniklého stavu. Nabízely se tak dvě, resp. tři možnosti.

První z nich bylo svěření Filipa do péče některé jiné fyzické osoby, nejlépe pak osoby, se kterou by chlapec byl v příbuzenském vztahu. V úvahu tak připadala jeho babička, u které společně s matkou v minulosti žil a která se o něj starala. Navíc i po odchodu ze společné domácnosti se s ní Filip stýkal. Druhou možností bylo svěření do péče nevlastního otce, se kterým měl Filip dle svých slov pěkný vztah a měl jej rád. Toto ostatně uvedl i ve své výpovědi. Třetí, avšak vyloženě krajní možností bylo svěření Filipa do zařízení pro osoby vyžadující okamžitou pomoc, a to na základě žádosti OSPOD. Následně by pak bylo zřejmě nutné uvažovat o podání návrhu na nařízení předběžného opatření dle § 76, resp. § 76a zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OSŘ) s následným návrhem na nařízení ústavní výchovy. Toto řešení však bylo vyhodnoceno jako nejméně vhodné a uvažováno by o něm bylo pouze za předpokladu, že by nebylo možné zajistit Filipovu péči žádným jiným způsobem.

Ze strany OSPOD tak byla informována jak Filipova babička, tak i jeho nevlastní otec. Oba bez jakéhokoliv zaváhání projevíli zájem o to mít chlapce ve své péči. Pracovníkům OSPOD shodně nezávisle na sobě sdělili, že jsou schopni a ochotni zajistit nejen jeho řádnou výchovu a péči o něj, ale i spolupráci s odborníky, která bude zřejmě nezbytná s ohledem na trauma, které Filip u své matky prožil. U obou navíc byly splněny podmínky pro pobyt dítěte. Chlapci tak bylo dáno na vybranou, u koho z výše uvedených by chtěl být raději. Jeho volba padla na babičku, která si ho ještě téhož dne přijela osobně převzít do své péče.

S tímto postupem Filipova matka nesouhlasila. Byla přesvědčena o tom, že celá záležitost zřejmě skončí sepsáním jednotlivých výpovědí a že následně bude moci s chlapcem odejít domů. V tomto jejím úmyslu jí však bylo zabráněno ze strany pracovníků SKPV, kteří ji po sepsání výpovědi převezli do cely předběžného zadržení, a to na dobu 48 hodin. Během této doby mělo být rozhodnuto o jejím případném vzetí do vazby.

S ohledem nejen na tuto skutečnost tak bylo nutné zabezpečit i péči o Filipovu mladší sestru. Zde jako první přicházel jednoznačně v úvahu její otec, který také o toto projevil, stejně jako v případě Filipa, okamžitý zájem s tím, že o svou dceru je schopen se bez jakýchkoliv problémů postarat a péči o ni zajistit. Stejně jako Filipova babička si tak i on ještě téhož dne pro Filipovu mladší sestru přijel a převzal ji do své péče.

Následujícího dne podal OSPOD k místně příslušnému soudu dva návrhy na nařízení předběžného opatření dle § 76a OSŘ. U obou se jednalo o svěřením dítěte do péče. V prvním případě bylo navrhováno svěřením Filipa do péče jeho babičky, v druhém případě pak o svěřením jeho mladší sestry do péče jejího otce. Oba návrhy soud posoudil jako důvodné a jako takovým jim vyhověl. Současně s tím byly podány další dva návrhy, a to na změnu výchovy. Prvním z nich obsahoval návrh Filipovi babičky na svěřením chlapce do pěstounské péče dle § 45a zákona č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Druhý pak obsahoval návrh nevlastního otce na svěřením mladší sestry Filipa do jeho péče.

V případě matky byl rovněž podán k příslušnému soudu návrh. Jednalo se však o návrh státního zastupitelství, na jehož základě mělo být rozhodnuto o jejím vzetí do vazby, a to podle § 67 odst. b) zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TR). Důvodem podání návrhu bylo obava, že matka se bude snažit působit nejen na svého syna, ale i na ostatní svědky. V daném případě se však soud s návrhem státního zastupitelství neztotožnil. Filipova matka tak po uplynutí 48 hodin opustila celu předběžného zadržení a dále byla vyšetřována na svobodě, a to pro trestný čin, resp. zločin týrání svěřené osoby dle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. d) zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TrZ). Pro tento trestný čin, resp. zločin jí také bylo sděleno obvinění.

I po sdělení obvinění Filipova matka trvala na své původní výpovědi, kdy popírala, že by syna jakýmkoliv způsobem týrala. Podle jejího tvrzení se o něj starala vždy řádně a žádné trestné činnosti se na něm nedopouštěla. Na své původní výpovědi trval i samotný Filip, i když s určitými, ne však výraznými, změnami. Svou roli zde sehrálo i to, že jeho druhá výpověď byla učiněna v době, kdy nebyl vystaven prožitému traumatu. Navíc prostředím, ve kterém se nacházel nyní, pro něj bylo velmi podnětné. Tato skutečnost byla ostatně potvrzena i ze strany soudního znalce, který se případem zabýval.

V rámci vyšetřování celé kauzy tak byly vypracovány znalecké posudky, a to z oboru psychologie a následně psychiatrie. Součástí bylo i ověření věrohodnosti Filipova

tvrzení. Jak znalecký posudek z oboru psychologie, tak i znalecký posudek z oboru psychiatrie byl jednoznačný. U Filipa byl prokazatelně diagnostikován syndrom CAN. V posudku z oboru psychiatrie byla diagnostikována i posttraumatická stresová porucha, avšak jen v omezené míře. Zároveň bylo prokázáno, že Filipovo tvrzení je tvrzením věrohodným. V případě jeho matky bylo poukazováno zejména na tu skutečnost, že se jedná o osobu silně egocentricky zaměřenou, která nade vše upřednostňuje své vlastní zájmy. Nebyly však zjištěny žádné skutečnosti, které by snižovaly odpovědnost za skutky jí kladené za vinu.

Po skončení vyšetřování ze strany SKPV byl uzavřený spis předán příslušnému státnímu zastupitelství s návrhem na podání obžaloby. Státní zastupitelství tuto žalobu podalo, a to ve smyslu sděleného obvinění. Filipova matka tak byla obžalována ze stejných skutků, ze kterých byla obviněna, a ve věci bylo nařízeno hlavní líčení.

Ještě před jeho začátkem řízení využil OSPOD své pravomoci a připojil se s návrhem na náhradu škody, a to za psychickou újmu, která byla Filipovi jeho matkou způsobena. V tomto bodě OSPOD vycházel jednak z vypracovaných znaleckých posudků z oboru psychologie a psychiatrie a dále pak z Vyhlášky č. 440/2001 Sb., konkrétně z ustanovení § 7 odst. 2. Ve Filipův prospěch byla za způsobenou újmu nárokována částka ve výši 24.000 Kč. OSPOD se tak rozhodl využít ne příliš obvyklého postupu v případě odškodňování obětí trestných činů za způsobenou psychickou újmu.

V průběhu hlavního líčení došlo ke změně stanoviska matky, i když jen v určité míře. Přiznala, že syna občas trestala, ne však způsobem, jakým bylo uvedeno v podané obžalobě. Důvodem toho, proč její syn uvedl okolnosti svědčící v její neprospěch, spatřovala matka v tom, že chlapec byl naveden ze strany své babičky, její rodiny a rodiny, nyní již jejího bývalého manžela. Navíc uvedla, že se od začátku vyšetřování musí léčit u psychiatra, jelikož na ni celá věc velmi negativně působí. I proto se po své výpovědi již nechtěla hlavního líčení účastnit a nechala se tak zastupovat pouze svým obhájcem ex offi.

Po provedeném dokazování a po přednesených závěrečných návrzích vyhlásil soud rozsudek. Filipova matka byla shledána vinnou v rámci podané obžaloby. Svým jednáním se dopustila zločinu týrání svěřené osoby dle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. d) TrZ, za což byla odsouzena podle § 198 odst. 2 TrZ k trestu odnětí svobody v délce trvání 3 let. Podle § 84 a § 85 odst. 1 TrZ byl výkon trestu podmíněně odložen na zkušební dobu v délce trvání 5 let, a to za současného uložení dohledu. Co se týče nároku na náhradu škody, se kterým se připojil OSPOD, tak o tomto v rámci

odsuzujícího rozsudku rozhodnuto nebylo. V této věci soud odkázal na řízení ve věcech občansko-právních, a to podle § 229 odst. 1 TrZ.

Proti rozsudku si Filipova matka podala v zákonné lhůtě prostřednictvím svého obhájce ex offio odvolání, kdy tímto napadla rozsudek jak v otázce viny, tak i v otázce trestu. Proti rozsudku se v tomto případě odvolal i OSPOD. Jeho odvolání však nesměřovalo do výroku o vině či trestu, ale k nároku na náhradu škody, kdy v tomto bodě bylo soudem odkazováno na řízení ve věcech občansko-právních. V dané věci měl OSPOD za to, že se soud při svém jednání dostatečně nevypořádal s nárokem na náhradu škody a že rozhodnutí o jeho případné oprávněnosti, jakož i výši náhrady, bylo možné uvést v rámci odsuzujícího rozsudku. Další projednávání věci v rámci občansko-právního řízení nepovažoval OSPOD za postup ve Filipově zájmu, jelikož by tak mohlo dojít k jeho opětovné traumatizaci s ohledem na jeho prožitky.

O obou odvoláních tak rozhodoval Krajský soud v Brně. Odvolání Filipovi matky bylo podle § 256 TŘ shledáno nedůvodným a jako takové bylo zamítnuto. Odvolání OSPOD sice bylo shledáno důvodným, avšak soud se neztotožnil s nárokovanou částkou. Proto o odvolání OSPOD bylo rozhodnuto tak, že podle § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 TŘ byl napadený rozsudek ve výroku o náhradě škody zrušen. I přesto, že původní rozsudek byl v tomto bodě zrušen, rozhodl odvolací soud v rámci nového rozsudku o odkázání otázky náhrady škody na řízení ve věcech občansko-právních, kdy však tentokrát učinil podle § 259 odst. 3 TŘ.

Po nabytí právní moci tohoto rozsudku podalo státní zastupitelství k opatrovnickému oddělení příslušného soudu návrh na zbavení rodičovské zodpovědnosti, a to podle § 44 odst. 1, odst. 3, odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb. Soud ve věci nařídil jednání a ve věci tak bylo zjišťováno i stanovisko OSPOD. Ten se s ohledem na celkový vývoj případu připojil k návrhu státního zastupitelství. Po provedeném dokazování se s návrhem ztotožnil i soud, na základě jehož rozsudku byla Filipova matka zbavena rodičovské zodpovědnosti, a to v souladu s ustanovením § 44 odst. 1, odst. 3, odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

V mezidobí bylo rozhodnuto i o návrhu Filipovi babičky, která požadovala, aby soud rozhodl o svěření Filipa do její péče. Přestože matka s tímto návrhem nesouhlasila, souhlasné stanovisko bylo učiněno ze strany OSPOD. Velkou roli sehrálo i stanovisko samotného Filipa, který opakovaně vyjádřil své přání, aby mohl být v péči své babičky. Ke své matce se vracet rozhodně nechtěl. I s ohledem na Filipovo

přání proto příslušný soud vydal rozsudek, na jehož základě byl Filip svěřen do pěstounské péče své babičky, a to v souladu s ustanovení § 45a zákona č. 94/1963 Sb. Filip nyní vyrůstá u své babičky, která o něj velmi dobře pečuje a věnuje se mu po všech stránkách. Mimo jiné s ním navštěvuje klinického psychologa, a to s ohledem na prožité trauma a spolupráce jako taková je hodnocena velmi kladně. Ke zlepšení došlo i co se týče jeho školního prospěchu, kdy v současné době patří mezi žáky s velmi dobrým prospěchem. Stýká se se svou sestrou i se svým nevlastním otcem. Navázal vztah i se svým vlastním otcem, který o něj začal projevovat zájem. Se svou matkou se Filip nestýká a ani ona sama o to nejeví příliš velký zájem.

4.2.4 Případ Gabriela

V případech domácího násilí nemusí vždy dojít k jednoznačnému konci a případ se tak může stát i svým způsobem otevřeným. Svou roli v tom hraje velká řada okolností, aspektů. Jedním z těch stěžejních je postoj samotné oběti domácího násilí. Tento postoj se může, stejně jako v běžném životě, měnit. A tak i díky změně postoje může dojít k zásadní změně ve vývoji celého případu. Důkazem toho je i tato, čtvrtá případová studie. Jednu z hlavních rolí zde sehrála dívka jménem Gabriela, které v době, kdy se celý případ odehrál, bylo 8 let.

Stejně jako v předchozích případových studiích se i Gabriela narodila a žila v úplné rodině. Matka s otcem byli sezdáni a z jejich vztahu se narodily dvě děti. Starším z nich byla Gabriela, mladším byl její bratr, kterému tou dobou byly 4 roky. V případě Gabriely byla starším z rodičů její matka, kdy otec byl mladší o cca 2 roky. Rodina společně obývala menší rodinný domek 3 + 1, který se nacházel v poměrně malé obci. Počet obyvatel této obce se blížil číslu 700.

Oba rodiče byli zaměstnaní. Otec byl absolventem střední odborné školy. Přestože díky svému vzdělání měl možnost působit na vyšší pozici, pracoval v zemědělském družstvu jako opravář zemědělských strojů. Matka byl absolventkou středního odborného učiliště. Ve svém oboru však nepracovala a byla zaměstnána jako obsluha baru - herny, který se nacházel v sousedním městě.

Příjmy rodiny byly z počátku zabezpečovány ze strany obou rodičů, majetkové zázemí tak bylo možné hodnotit jako lehce nadprůměrné. Půjčky související s rekonstrukcí rodinného domu, které naštěstí nebyly nijak závažné, zvládali rodiče splácet bez problémů. Posléze však úkol finančního zabezpečení rodiny byl více na matce, kdy finančně rodině vypomáhali i rodiče ze strany matky i otce.

Důvodem zhoršení finanční situace rodiny a již zmíněné nutnosti finanční výpomoci ze strany nejbližších příbuzných byla ta skutečnost, že otec se pokoušel „dosáhnout štěstí“ prostřednictvím výherních automatů. V této oblasti byl, jak už to ve většině případů bývá, více neúspěšný než úspěšný a plně se tak potvrdilo pravidlo, že nad automatem se vyhrát nedá. Své neúspěchy se následně rozhodl tlumit ne sice pravidelným, ale přesto poměrně častým přísunem alkoholu. A právě tato skutečnost sehrála v budoucím vývoji případu svou neopomenutelnou roli.

Po stránce vývoje se Gabriela nijak nevymykala z běžného průměru. Celkový vývoj tak byl úměrný jejímu věku. Co se týče předškolní a školní docházky, tak ani zde žádným způsobem nevybočovala z obvyklých měřítek. Předškolní docházku absolvovala v délce trvání 2 let. Po jejím ukončení nastoupila na základní školu, kdy od počátku dojížděla z místa bydliště do sousedního města, kde, mimo jiné, pracovala i její matka. Po stránce prospěchové patřila mezi žáky s velmi dobrým až výborným prospěchem. Její chování bylo řádné, bez kázeňských prohřešků. K domácí přípravě nebyly rovněž žádné připomínky. Ze strany školy byla hodnocena jako hodná, tichá a svědomitá žákyně.

Skutečnosti, které nasvědčovaly tomu, že by Gabriela měla být obětí, či v tomto případě spíše svědkem domácího násilí, ze strany školy zaznamenány nebyly. O celé věci tak škola byla informována až na základě prověřování ze strany Policie ČR (dále jen PČR). V souvislosti s prošetřováním celé kauzy však bylo posléze školou poukázáno na to, že v poslední době byla Gabriela více uzavřená do sebe. Zároveň je zde ale nutné podotknout, že přístup školy při následném řešení případu byl velkým přínosem, především pak po stránce pomoci Gabriele, aby se s celou věcí co nejlépe vyrovnala.

V daném případě bylo poprvé na problémy s násilnickým chováním otce Gabriely v rodinném prostředí poukázáno ze strany matky Gabriely. Tehdy jeho agresivní útok sice byl cílený pouze na matku, avšak Gabriela byla tohoto jednání svědkem.

Jak vyplynulo z pozdějšího vyšetřování, situace, kdy docházelo v rodině k rozepřím mezi rodiči, se stávaly stále častějšími. Přímoú souvislost měly především s konzumací alkoholických nápojů a gamblerstvím ze strany otce. Ve vypjatých situacích otec začal čím dál častěji reagovat nejen vulgárně, ale začal matku fyzicky napadat. Ve většině případů se mělo jednat o „jednu či dvě facky“. Následně však svého jednání otec vždy litoval a sliboval nápravu svého chování.

Když pak došlo při jedné z hádek k tomu, že útok ze strany Gabrielina otce byl již větší než „jedna nebo dvě facky“, matka se prostřednictvím tísňové linky 158 obrátila na PČR s žádostí o pomoc. Hlídka PČR se po příjezdu na místo rozhodla vyřešit vzniklou situaci využitím institutu vykázání, což jí umožňuje zákon č. 135/2006 Sb. V praxi to tedy znamenalo, že otec Gabriely byl na dobu 10 dnů vykázán z místa bydliště a z jeho nejbližšího okolí.

Součástí tohoto opatření je i odevzdání klíčů od místa bydliště, nejinak tomu bylo i v tomto případě. Matce naopak byly předány kontakty na příslušné intervenční centrum,

tj. na zařízení, specializující se na pomoc osobám, které jsou postiženy domácím násilím. O případu byl v rámci pohotovostního dosahu vyrozuměn i místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), kdy důvodem byla skutečnost, že ve společné domácnosti se mimo otce a matky nacházela Gabriela se svým mladším bratrem.

S ohledem na okolnosti případu byla matce Gabriely nabídnuta i pomoc ze strany OSPOD, stejně tak jí byla nabídnuta pomoc ze strany intervenčního centra. Přestože byla řádně o celé věci poučena, stejně jako o svých dalších právech v případě využití institutu vykázaní, nerozhodla se těchto využít. Po uplynutí lhůty 10 dnů se otec Gabriely vrátil zpět do místa bydliště. S dalším společným soužitím matka Gabriely souhlasila, jelikož otec přislíbil nápravu svého chování po všech stránkách, včetně gamblerství a konzumace alkoholických nápojů.

K dalšímu vygradování rodinné situace došlo po necelých pěti měsících. V tomto případě se na tísňovou linku 158 obrátila teta Gabriely, která byla sestrou matky. K ní se přišla Gabrielina matka i s oběma dětmi před svým manželem a otcem dětí ukrýt. Ten se ani tentokrát se nespokojil s „jednou nebo dvěma fackami“. Na pomoc si vzal motorovou pilu. V tomto případě pro něj již po příjezdu hlídky PČR neskončila celá věc vykázaním na dobu 10 dnů. Vzhledem k výše popsaným okolnostem byl otec umístěn do cely předběžného zadržení a případ převzala Služba kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV).

Zejména okolnosti posledního útoku ze strany otce zavdaly k tomu, že ze strany SKPV byl předán příslušnému státnímu zastupitelství podnět k podání návrhu na vzetí Gabrielina otce do vazby. V jeho případě existovala důvodná obava, že se bude snažit mařit vyšetřování či ovlivňovat případné svědky. Vyloučit nebylo možné ani tu alternativu, že by otec ve svém chování mohl pokračovat. Návrh byl ze strany státního zastupitelství podán a soudem mu bylo vyhověno, avšak ne v plném rozsahu. Přestože státní zastupitelství požadovalo, aby v daném případě byla vazba nařízena ve smyslu § 67 odst. b) a odst. c) zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TŘ), soud se s podaným návrhem zcela neztotožnil a otec Gabriely tak byl vzat do vazby pouze dle § 67 odst. b) TŘ.

Pracovníci SKPV ve věci vyslechli nejen Gabrielina otce a matku, ale i samotnou Gabrielu. Její výslech byl realizován za přítomnosti psychologa a pracovníka OSPOD. V rámci této výpovědi totiž mimo skutečností o chování otce vůči matce byly zjištěny i poznatky o tom, jak se otec choval vůči Gabriele a jejímu mladšímu bratrovi.

Gabriela tak úměrně svému věku uvedla, že v několika případech nastala situace, kdy jak ona, tak i její mladší bratr dostali od otce několik ran buďto pravítkem nebo umělohmotnou rukojetí plácačky na mouchy. Zároveň při tom měl otec oběti děti oslovovat hrubými výrazy. Ke všem těmto incidentům došlo v době, kdy matka dětí nebyla doma a děti tak měl na starosti pouze otec. Gabriela dále uvedla, že ze strany otce se v jejím případě mělo jednat o formu trestu za to, že neměla například včas nachystané věci do školy. V případě jejího mladšího bratra se mělo jednat o formu trestu za to, že po sobě neuklidil hračky.

Podle výpovědi Gabriely ona sama byla takto od otce potrestána ve třech případech, její bratr pak ve čtyřech případech. Vždy tyto tresty přijali s tím, že jsou oprávněné. Na dotaz, zda o trestech ze strany otce řekli někomu dalšímu, Gabriela odpověděla, že o tom věděla pouze jejich matka, která s tímto jednáním otce nesouhlasila a tresty hodnotila jako nepřiměřené. Závěrem Gabriela uvedla, že ani ona, ani její bratr na těle nikdy neměly známky po fyzických trestech ze strany otce. Tato skutečnost byla v průběhu dalšího dokazování potvrzena ze strany jak třídní učitelky, tak i ze strany praktické dětské lékařky. V souvislosti s výpovědí Gabriely tak byl učiněn i pokus s výsledkem jejího mladšího bratra. Tento výslech však pro věc nebyl žádným přínosem. K nově zjištěným skutečnostem ohledně nepřiměřeného trestání byli vyslechnuti i oba rodiče. Matka při své výpovědi potvrdila skutečnosti, které popsala i Gabriela. Zároveň ale uvedla, že k dětem se jinak otec choval hezky a nikdy je netrestal bezdůvodně. Podle ní veškeré útoky byly směřovány výhradně vůči její osobě. Nejinak tomu bylo i v posledním případě, kdy musela s oběma dětmi odejít ke své sestře. K možnosti, že by děti měly mít ze svého otce strach, se matka vyjádřila negativně. Dle jejího názoru obě děti otce respektují, strach z něj však nemají. Nepopřela však tu skutečnost, že konflikty mezi ní a jejím manželem na děti nepůsobí dobře a děti je špatně snáší.

Otec do své výpovědi uvedl, že obě děti skutečně několikrát potrestal, kdy však se dle jeho názoru jednalo za přiměřený způsob výchovného opatření. Navíc situace, ve kterých takto učinil, se v jeho výpovědi shodovaly se situacemi, které ve své výpovědi popsala Gabriela. Lišil se pouze počet těchto situací, kdy dle otce k tomuto mělo dojít u obou dětí v jednom, maximálně pak ve dvou případech. Popřel však, že by měl jakkoliv jinak děti nepřiměřeně trestat či je fyzicky nebo psychicky týrat. Na obou dětech mu dle jeho slov velmi záleží. Stejně jako matka

nepopřel a byl si vědom toho, že vzniklá situace na děti působí velmi špatně. Ve smyslu celé situace otec nad svým chováním vyjádřil lítost.

Poměrně složitou se stala právní kvalifikace jednání Gabrielina otce. Přestože v první fázi se dokonce uvažovalo o tom, že zda se otec nedopustil trestného činu vraždy dle § 219 zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ), a to ve stádiu pokusu dle § 8 TZ, bylo mu následně sděleno obvinění pouze pro trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215a odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ. Obvinění pro trestný čin týrání svěřené osoby dle § 215 TZ otcí sděleno nebylo. Věc byla posouzena v tom smyslu, že způsob trestů, které otec na obou dětech prakticoval, sice nebyl přiměřený, nejednalo se však z jeho strany o týrání. Gabrielin otec tak byl tedy stíhán výlučně pro své jednání, kterého se dopustil vůči své manželce. Gabriela se tak z pozice oběti dostala do pozice svědka. Do stejné pozice se tak dostal i její bratr.

K dalšímu zlomu v případě došlo ve chvíli, kdy matka obou dětí rapidně změnila svou výpověď a své původní tvrzení zeslabovala ve prospěch svého manžela. Změnu výpovědi odůvodňovala tím, že z celé události byla v šoku a měla obavu z dalšího vývoje. Podle všech tomu nasvědčujících okolností se rozhodla dát svému manželovi další šanci a nepřála si, aby za své jednání skončil ve vězení. Vyloučit nebylo možné ani to, že pomýšlela na opětovnou obnovu jejich vztahu.

Uzavřený vyšetřovací spis SKPV byl předán státnímu zastupitelství na podání obžaloby, a to ve smyslu sděleného obvinění. Obžaloba byla ze strany státního zastupitelství podána a ve věci tak bylo nařízeno hlavní líčení. Ještě před samotným jednáním však byl Gabrielin otec propuštěn z vazby, jelikož uplynula maximální lhůta, po kterou mohl být i nadále držen ve vazbě. Do místa bydliště se z pochopitelných důvodů nevrátil, nýbrž se prozatím zdržoval u svých rodičů.

V průběhu hlavního líčení otec nad svým chováním vyjádřil lítost a projevil zájem podrobit se psychiatrické léčbě v souvislosti se svou závislostí na výherních automatech a případně i se závislostí na alkoholu. Zároveň i matka zopakovala před soudem svou změněnou výpověď, kdy i tuto změnu odůvodnila stejně jako při svém druhém výslechu ze strany pracovníků SKPV. Zvažovány byly rovněž další okolnosti, například to, že otec nebyl v minulosti trestán a jeho posudek ze zaměstnání byl velmi dobrý. Rozhodnutí soudu tak bylo v tomto případě následující.

Gabrielin otec byl uznán vinným v rámci podané obžaloby. Dopustil se tak trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215a odst. 1, odst. 2

písm. b) TZ. Po zvážení všech polehčujících, resp. přitěžujících okolností mu za toto jednání byl uložen trest odnětí svobody v délce trvání 18 měsíců, který mu byl podmíněně odložen dle § 58 odst. 1 TZ na dobu 3 let. Proti rozsudku se otec vzdal práva odvolání a s verdiktem soudu se spokojil i státní zástupce.

Přestože matka obou nezletilých dětí zpočátku měla zájem spolupracovat s intervenčním centrem, po několika schůzkách do zařízení docházet přestala s tím, že vzniklou situaci je již schopna zvládnout sama. Stejně tak se vyjádřila i před pracovníky OSPOD. Žádnou další spolupráci, v daném případě například pomoc psychologa, matka nevyhledala, a to ani se co týče Gabriely a jejího bratra. S Gabrielou však začala na základě doporučení školy navštěvovat logopedickou poradnu, jelikož se v jejím případě objevily drobné poruchy řeči. Tuto spolupráci škola hodnotila jako řádnou.

V současné době je situace v rodině Gabriely taková, že rodiče obnovili svůj vztah a rodina i nadále žije ve společné domácnosti. O Gabrielu i jejího bratra se rodiče starají řádně. Ze strany školy ani ze strany okolí nejsou k jejich péči připomínky. Matka tak dala otci prokazatelně další šanci a na něm tak je, aby předvedl, zda a do jaké míry hodlá dodržet svá tvrzení, učiněná před soudem. Stejně tak má otec možnost dokázat, zda zkušenost v podobě vyšetřovací vazby a trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem pro něj měla kýžený efekt a zda mu jde skutečně o to, aby nejen Gabriela, ale i její mladší bratr si konečně užili zasloužené dětství.

4.2.5 Případ Hana

Poslední, pátá případová studie, si klade za cíl nejen popsat další z případů domácího násilí páchaného na dětech, ale především poukázal na to, že pouhým odsuzujícím rozsudkem případy mnohdy nekončí a dále se vyvíjejí. Tato studie byla pod názvem Případ Barbora uveřejněna v bakalářské práci na téma Dítě jako oběť a svědek domácího násilí (Hauk, 2010. s. 44 – 49), avšak v mezidobí došlo k mnoha změnám, které podpořily její zahrnutí i do této diplomové práce. Aby však byla zajištěna určitá posloupnost v této diplomové práci, bude tato případová studie popisovat případ dívky Hany, která se stala obětí sexuální a psychické formy domácího násilí v době, kdy jí bylo 11 let.

Hana se narodila do úplné rodiny. Přesto se svým způsobem jednalo o rodinu, která se vymykala z běžných představ o běžné rodině. Oba rodiče byli totiž výrazně zdravotně postižení. Otec Hany trpěl od narození 85% ztrátou sluchu, dokázal odezírat a zčásti verbálně komunikovat. Ovládal pochopitelně i znakovou řeč. Matka Hany trpěla od narození 100% ztrátou sluchu, dokázala sice odezírat, ale dorozumívala se pouze znakovou řečí a verbální komunikace nebyla schopna. Hana se tedy narodila do prostředí, které nebylo zcela srovnatelné s prostředím, ve kterém dnes děti běžně žijí. Zdravotní postižení rodičů však nebylo dědičné. V případě Hany se tak jednalo o zcela zdravé dítě. Stejně tak tomu bylo i u její sestry, která byla o 6 let mladší.

Obě dívky žily společně s rodiči v bytě 2 + KK. Jejich rodiče měli oba základní vzdělání. Jak matce, tak i otci byl přiznán plný invalidní důchod a oba tak byli poživateli tohoto typu důchodu. Matka si navíc brigádně přivydělávala jako uklízečka v nemocnici. Po finanční a majetkové stránce se tak jednalo o běžně zabezpečenou rodinu.

Jak je již výše uvedeno, vývoj Hany se, dle sdělení dětské lékařky, jevil jako naprosto běžný po všech stránkách, tedy jak po stránce fyzické, tak i po stránce mentální, a to i přes zdravotní postižení rodičů. Vzhledem k této skutečnosti Hana již v poměrně útlém věku dokázala s rodiči komunikovat prostřednictvím znakové řeči.

Po jednom roce docházky do mateřské školy nastoupila na základní školu. Po celou dobu se jednalo o inteligentní žákyni, dosahovala výborných studijních výsledků. Stejně tak její chování bylo naprosto vzorné. V kolektivu spolužáků byla velmi oblíbená. Nic nenasvědčovalo tomu, že by v její rodině mělo být cokoli v nepořádku.

Na to, že tomu v případě této rodiny tak není a že zde zřejmě není všechno zcela v pořádku, upozornili v tomto případě sousedé z domu, kde rodina bydlela. Stalo se tak v době, kdy médií byla velmi intenzivně probírána „kauza Kuřim“, tedy případ sourozenců Ondřeje a Jakuba Maueroových.

Zde bych se pozastavil právě nad vlivem médií. Díky nim si zřejmě lidé začínají všimát více svého okolí a toho, co se kolem nich děje. Nejedná se o jev neobvyklý. Většinou k tomuto dochází v době, kdy se právě v televizi, v tisku, na internetu, objeví případ, který tzv. „otřásá veřejným míněním“. Postupem času, jak se daná kauza z médií vytrácí, si lidé svého okolí všimají opět méně. Pochopitelně do té doby, než se objeví nějaký další, obdobný, ale i horší případ. Pro tento konkrétní případ tedy měla právě ona výše zmíněná „všímavost okolí“ zásadní význam.

První, iniciační úlohu, v tomto případě tedy sehrálo oznámení sousedky, paní N., která bydlela ve stejném domě jako Hana se svými rodiči a sestrou. Tato paní se dostavila na obvodní oddělení Policie ČR (dále jen PČR) s tím, že se jí jeví podezřelé chování Hančina otce. Všimla si totiž toho, že tento muž brává svou starší dceru s sebou do sklepa. Na tomto by se nezdálo být nic až tak neobvyklého. Zvláštní však bylo to, že vždy, když se tak stalo, ozývala se z těchto prostor reprodukováná hudba, která však hrála velmi nahlas.

Neobvyklé se také jevilo to, jak měla rodina sklep zabezpečený. Oproti ostatním sklepním prostorám byl vybaven bezpečnostním zámekem, namísto běžného zámku, a okno, které do sklepa vedlo, bylo zatemněné. Paní N. dále uvedla, že Hana s otcem do sklepa chodila pouze tehdy, kdy její matka nebyla doma.

Rozhodujícím incidentem, po kterém se rozhodla na podezřelé okolnosti upozornit PČR, bylo, že ze sklepa viděla utíkat Hanu, která při tomto plakala a působila velmi rozrušeným dojmem. Následně se od další sousedky, paní B., dozvěděla, že i ona byla v minulosti svědkem takové situace. Jak paní N. do protokolu PČR uvedla, rozhodně nechtěla někoho svým jednáním obvinít. Měla však obavu z toho, co se v rodině Hany děje. Proto se rozhodla celou věc na PČR oznámit.

Ze strany PČR tedy byly zahájeny patřičné úkony, kdy v první fázi byly zjišťovány informace o rodině. Vyžádána byla mimo jiné i zpráva orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), konkrétně zda se jeho pracovníci někdy s rodinou v minulosti setkali. Rodina však v evidenci OSPOD nebyla, jelikož pro toto nebyly doposud důvody. Zprávu podal i městský úřad, v jehož obvodu rodina žila. Z této zprávy však rovněž nevyplývaly žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly něčemu neobvyklému.

Rodina se navenek nijak negativně neprojevovala, k žádnému z jejích členů nebylo žádných připomínek.

Ze strany pracovníků PČR, Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV) byla opakovaně vyslechnuta paní N. a zároveň i paní B. Z její výpovědi vyšlo najevo, že i ona se skutečně setkala s tím, že viděla uplakanou Hanu utíkat ze sklepa. Poukázala i na to, že v poslední době se změnilo i chování Hany vůči otci. Ta se k němu chovala odtažitě oproti minulosti. Podle paní B., byla Hana v poslední době i více uzavřená do sebe a častěji se stranila od ostatních dětí.

Během shromažďování jednotlivých důkazů se PČR podařilo operativní cestou zajistit i videozáznam, ze kterého bylo patrné, že chování otce vůči Haně naplňuje znaky trestně-právní. V daném případě se jednalo o podezření ze spáchání trestného činu pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ), a o podezření ze spáchání trestného činu ohrožování výchovy mládeže dle § 217 odst. 1, písm. a), odst. 3 písm. b) TZ.

Z pořízeného videozáznamu bylo jednoznačně zjištěno, že v onom sklepním prostoru došlo mimo jiné k tomu, že otec z Hany svlékal části oblečení, následně ji hladil po břicho a vnitřní straně stehén, dotýkal se jí v oblasti řader a genitálu. Při tomto navíc on sám masturboval. Celá situace končila tím, že Hana po chvíli ze sklepa utekla.

Po vyhodnocení tohoto důkazu a na základě dalších zjištěných skutečností rozhodlo příslušné státní zastupitelství o zadržení Hančina otce. Při prvním výslechu pracovníky SKPV tento muž popíral, že by se na své dceři mohl dopouštět jakéhokoliv protiprávního jednání. Uváděl, že dcera s ním do sklepa chodila dobrovolně, pomáhala mu zde v jeho zálibě, kterou bylo modelářství. Zajímavé bylo jeho odůvodnění skutečnosti, že z jejich sklepa hrála výše zmíněná hlasitá hudba. Toto otec zdůvodňoval tím, že hudbu si pouštěl nahlas, jelikož sám je prakticky neslyšící. Proč však má jejich sklep zatemněné okno, vysvětlit nedokázal.

Následně podal státní zástupce návrh na jeho vzetí do vazby. Stejně jako ve většině jiných případů bylo ze strany soudu návrhu státního zastupitelství vyhověno, jelikož i zde existovala důvodná obava, že otec se bude snažit mařit vyšetřování a dále že by mohl ve svém chování pokračovat dle § 67 odst. b), odst. c) zákona č. 141/1961, Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TR). Zároveň bylo otci sděleno obvinění z trestného činu pohlavního zneužívání a trestného činu ohrožování výchovy mládeže.

Zásadní vliv na celý případ však mělo podané vysvětlení a následně výslech samotné Hany, který se uskutečnil za přítomnosti psychologa a pracovníka OSPOD. V obou těchto případech úměrně svému věku potvrdila, že otec se na ní jednání zachyceného na videozáznamu skutečně dopouštěl, a to ve čtyřech případech. V jednotlivých případech však byla intenzita jednání různá. V prvních dvou případech ji otec hladil pouze na břichu a na nohou, a to zčásti přes oblečení. V dalších dvou případech však z ní již oblečení svlékal a dotýkal se jí, mimo jiné, i na ňadrech a na genitálu. Posledním případem, kdy se takového jednání otec dopustil, mělo být podle Hany právě to, které bylo zachycené na videozáznamu PČR.

Hana dále uvedla, že se k ní takto otec choval jen v době, kdy matka nebyla doma a byla většinou v práci, nebo někde s mladší sestrou. S otcem nejprve do sklepa chodila proto, že jí slíboval, že mu bude pomáhat stavět modely. Později ji s sebou do sklepa bral s odůvodněním, že doma nemůže zůstat sama. Chování otce se Haně nelíbilo, a proto mu řekla, ať s tímto přestane.

Otec takto následně učinil, nestalo se, že by Hanu jakkoliv násilně držel. Následně své jednání zdůvodňoval a omlouval tím, že „jí má moc rád“ a že jí to takto dává najevo. Když se však jednání otce opakovalo a tento se jí dotýkal i na nahém těle, Hana mu dle svých slov pohrozila, že celou věc řekne matce. Otec na toto údajně reagoval tak, že s popsáním jednáním sice přestal, Haně však řekl, že matka jí to stejně neuvěří. Následně jí navíc začal vyhrožovat tím, že pokud o tom, co se mezi nimi děje, řekne někomu jinému, tak jeho sice „zavřou“, ale matka se o ni a o mladší sestru nebude schopna starat. Obě dívky tak skončí samotné v dětském domově. K chování otce dále uvedla, že tento ji však nikdy nedržel násilím, ani nevyhrožoval fyzickou újmou.

Z jednotlivých výpovědí Hany, jakož i z provedeného psychologického vyšetření a následně znaleckého posudku z odvětví psychiatrie a psychologie, vyšlo najevo, že právě hrozba toho, že by mohla společně s mladší sestrou skončit v dětském domově, sehrála roli při tom, že se o svém jednání nikomu nezminila. Mezi sestrami byl snad i s ohledem na zdravotní handicap rodičů velmi silný citový vztah a Hana se navíc snažila svou mladší sestru „ochraňovat“.

Velkou obavu měla i z toho, že by se otec mohl tak, jako se chová k ní, začít chovat i k mladší sestře. To, že si o celé věci mohla s někým promluvit a že se mohla svěřit se svými obavami a nepříjemnými zážitky, pro ni bylo jednoznačnou úlevou. Věrohodnost jejího tvrzení byla naprosto jednoznačně prokázána. Ze závěru znaleckých posudků bylo naprosto evidentní, že se v případě Hany jednalo o dítě,

u kterého se projevovaly symptomy týraného a zneužívaného dítěte, a to syndrom CAN, resp. syndrom CSA. Současně byla u Hany diagnostikována posttraumatická stresová porucha.

Proveden byl rovněž výslech a psychologické vyšetření Hančiny mladší sestry a výslech matky. Výslech, jakož i psychologické vyšetření mladší sestry byly samozřejmě vedeny s ohledem na její nízký věk a tomuto odpovídající stupeň mentální vyspělosti. Rovněž bylo zkoumáno, zda se otec podobného jednání, kterého se dopouštěl na Haně, nedopouštěl i na své mladší dceři. Naštěstí bylo zjištěno, že mladší dcera takovému chování vystavena nebyla a nic nenasvědčovalo tomu, že by o jednání otce cokoliv věděla.

Velmi specifický byl i výslech matky, který byl tlumočen do znakové řeči. Soudem stanovená tlumočnice do znakové řeči totiž poukazovala na to, že některé obraty, které se v běžné mluvené řeči užívají, znaková řeč nezná. Proto ani matka některým dotazům při výslechu nerozuměla, resp. nedokázala porozumět. Z výslechu matky však bylo zjištěno, že o chování svého manžela nevěděla. Dcera se jí o žádných incidentech ze strany otce nezmínila. V poslední době sice pozorovala, že starší dcera se k otci chová poněkud zdrženlivěji a že se uzavírá více do sebe. Její chování si však zdůvodňovala tím, že se Hana pravděpodobně začíná dostávat do puberty.

Opakovaně byl rovněž proveden výslech otce. Ten se během svého pobytu ve vazbě rozhodl několikrát změnit výpověď, kdy mimo jiné se snažil zdůvodňovat své chování i tím, že dceři „vysvětloval“ učivo z učebnice přírodopisu.

Ve věci byly provedeny rovněž znalecké posudky k osobě otce, a to z odvětví psychologie, psychiatrie a sexuologie. Na základě těchto znaleckých posudků byla v případě Hančina otce zjištěna porucha sexuální preference typu heterosexuální pedofilie.

Následně byl po skončení vyšetřování spis SKPV předán příslušnému státnímu zastupitelství. Ve věci byla vypracována obžaloba, na jejímž základě příslušný soud nařídil ve věci hlavní líčení. Otec si několikrát podal žádost o propuštění z vazby. Všechny jeho žádosti však byly zamítnuty.

Při hlavním líčení se otec Hany nejprve snažil opět své jednání zdůvodnit a omlouvat výše zmíněným „vysvětlováním učiva“, pod tíhou důkazů se však následně ke svému jednání doznal a projevil nad ním lítost. Soud následně posoudil všechny

přítěžující i polehčující okolnosti. Ve prospěch otce hovořilo i to, že se jednalo o osobu, která nebyla v minulosti trestána a doposud vedla řádný způsob života.

Ve věci tak byl vyhlášen rozsudek, na jehož základě byl otec Hany uznán vinným ve všech bodech obžaloby, tedy že se dopustil trestného činu pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 TZ a trestného činu ohrožování výchovy mládeže dle § 217 odst. 1, písm. a), odst. 3 písm. b) TZ. Za toto jednání mu byl uložen úhrnný trest odnětí svobody v délce trvání 3 let, kdy pro jeho výkon byl podle § 39a odst. 2, písm. b), odst. 3 TZ, zařazen do věznice s dozorem. Otcí bylo dále uloženo podle § 72 odst. 2 písm. a) TZ sexuologické ochranné léčení v ambulantní formě.

Zároveň bylo v tomto případě rozhodnuto o náhradě škody ve prospěch poškozené Hany. Zástupce OSPOD se totiž ve věci připojil s návrhem na náhradu škody, kterou by, v případě jejího přiznání a v případě, že by byla obsažena v odsuzující části rozsudku, byl otec povinen své dceři uhradit.

V daném případě byla nárokována částka ve výši 60.000 Kč. Při jejím stanovení bylo vycházeno jednak ze závěrů znaleckého posudku z oboru psychiatrie a dále z ustanovení § 7 odst. 2 Vyhlášky č. 440/2001 Sb. Nárokováná částka byla přiznána v plném rozsahu. Zde je nutno podotknout, že se jednalo o věc poněkud neobvyklou, jelikož finanční odškodnění za psychickou újmu nebývá příliš často nárokováno a zároveň ani přiznáváno, zejména pak tehdy, kdy je o něm rozhodnuto v rámci trestního řízení. Vzhledem k tomu, že v tomto případě se tento ojedinělý způsob odškodnění oběti podařilo realizovat, byl samotný postup OSPOD, jakož i dalších zainteresovaných institucí, následně při několika příležitostech prezentován v rámci širší odborné veřejnosti. První prezentace se uskutečnila v březnu 2010 na kolokviu Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kdy tato prezentace byla zařazena mezi příspěvky do sborníku právnické fakulty. Druhá prezentace se uskutečnila v říjnu 2010 na semináři s mezinárodní účastí na téma Děti jako svědci domácího násilí, pořádaného Sozialkademie, Evangelisches Jugend un Fürsorgewerk, Selb, SRN. Do třetice byl postup prezentován na Setkání pracovníků OSPOD, které se konalo v Dobřichovicích v listopadu 2010.

Otec se po vynesení rozsudku rozhodl ponechat si lhůtu na zvážení možnosti odvolání. Následně takto prostřednictvím své právní zástupkyně učinil a podal tak odvolání proti rozsudku ke Krajskému soudu v Brně. Ten však jeho odvolání zamítl jako nedůvodné dle § 256 TŘ.

V mezidobí si k příslušnému soudu podala Hančina matka návrh na svěřeni svých dcer do péče. S ohledem na všechny skutečnosti soud jejímu návrhu vyhověl. Následně si matka podala návrh na rozvod manželství.

Po nabytí právní moci rozsudku ve věci trestní podal státní zástupce k opatrovnickému oddělení příslušného okresního soudu návrh na zbavení rodičovské zodpovědnosti, a to dle § 44 odst. 1, odst. 3, odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Ve věci bylo nařízeno jednání, kdy o vyjádření byl požádán i OSPOD. Stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí bylo s ohledem na aspekty případu souhlasné s návrhem státního zastupitelství. Po provedeném dokazování tedy soud ve věci rozhodl tak, že návrh státního zastupitelství shledal důvodným. Rozsudkem příslušného soudu byl Hančin otec zbaven rodičovské zodpovědnosti, a to v souladu s ustanovením § 44 odst. 1, odst. 3, odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb.

Hana se společně se svou matkou i mladší sestrou i nadále zdržují v místě bydliště. Matka se o obě dcery zvládá starat. Hana sice navštěvovala psychologa i po skončení vyšetřování. Intervaly mezi jednotlivými návštěvami se však postupně prodlžovaly a v současné době již k psychologovi nedochází.

Nyní je Hana žákyní 6. ročníku základní školy. Stále patří mezi nejlepší žáky třídy, a to jak po stránce prospěchu, tak i po stránce chování. Dalo by se tedy říci, že tímto celý případ Hana, resp. Barbora skončil. Všechno v životě se však vyvíjí a nejinak tomu bylo i v tomto případě.

Hančin otec se po odpykání svého trestu vrátil rovněž zpět do místa bydliště. Jelikož se jednalo o malé město s celkovým počtem obyvatel cca 4.500, bylo jen otázkou času, kdy se Hana se svým otcem setká. K takovému setkání skutečně několikrát došlo. Navíc se otec sám snažil o navázání kontaktu jak se svou, nyní již bývalou ženou, tak i s oběma dcerami. Situace se vyhrtila do té míry, že u jednoho takového setkání byl nutný zásah hlídky městské policie a následně hlídky PČR. Zde se však naštěstí jednalo vyloženě o konflikt mezi matkou a otcem, do kterého nebyla ani Hana, ani její mladší sestra jakkoliv zainteresovány. Po této události došlo k určitému zklidnění situace, kdy si i sám otec zřejmě uvědomil, že tímto způsobem ničeho nedosáhne.

I přesto byla reakce Hany na možný kontakt s otcem zcela pochopitelně odmítavá. Odmítavý postoj směrem ke svému otci zaujala i Hančina mladší sestra. Situace, kdy se dcery měly setkat s otcem, je možné popsat tak, že před otcem jednoduše utekly.

To, že takové řešení nebylo tím nejšťastnějším, je více než jasné. Z pohledu Hany i její mladší sestry však bylo naprosto logické a pochopitelné.

K řešení vzniklé situace se rozhodla matka obou dívek. K opatrovnickému oddělení místně příslušného soudu podala návrh na zbavení rodičovské zodpovědnosti, a to dle § 44 odst. 1, odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., a to ve věci své mladší dcery. Ve věci tak bylo nařízeno jednání. V rámci shromažďování jednotlivých důkazů byla vyžádána i zpráva OSPOD, zejména pak se zaměřením na stanovisko jak Hančiny mladší sestry, tak i samotné Hany.

Při provedeném pohovoru, který se uskutečnil před samotným jednáním a který se s oběma dívkami vedl odděleně a bez přítomnosti dalších osob, shodně svému věku a rozumovému stupni vývoje uvedly, že se se svým otcem vídat ani jakkoliv stýkat nechtějí a nemají na tomto zájem. Setkání s ním je jim nepříjemné a nepříjemné je jim i to, když ví, že otec měl konflikt s jejich matkou.

Samotná Hana uvedla, že se s otcem nechce vídat pro jednání, kterého se vůči ní dopustil. Z otce sice sama dle svých slov nemá strach, ale má obavy především o svou mladší sestru. Svému otci nevěří, že své chování změnil a proto má strach z toho, že by se její sestra mohla stát stejnou obětí jako v minulosti ona sama. Nelíbí se jí ani to, že dochází ke konfliktům mezi její matkou a otcem, kdy tento tyto konflikty vyvolává. Navíc uvedla, že její matka má v současné době přítele, se kterým jak ona sama, tak i její mladší sestra velmi dobře vycházejí. Ten se k nim chová hezky a snaží se jim otce nahradit. Závěrem uvedla, že pokud by ona sama jednou v dospělosti měla přání se s otcem setkat, domnívá se, že toto by byla schopna sama si zajistit a svého otce vyhledat. Prozatím však tuto možnost vyloučila.

Mladší sestra Hany uvedla, že s otcem se rovněž vídat nechce. Ví, čeho se její otec dopustil na její starší sestře a sama má z jeho chování strach. Vůči svému otci nemá důvěru a i přesto, že si odpykal svůj trest za jednání vůči její starší sestře, má obavu, že by se takového jednání mohl opět dopustit, a to jak vůči sestře, tak i vůči ní. Nelíbí se jí ani to, jak se otec snaží vyvolávat konflikty s matkou. Stejně jako její sestra se vyjádřila i o současném příteli své matky. Do budoucna rozhodně vyloučila možnost, že by se s otcem chtěla vídat, a to i po dosažení dospělosti. Lze říci, že ve svém postoji byla Hančina mladší sestra nejvíce radikální.

Ze strany OSPOD bylo zjišťováno i stanovisko matky a otce. Matka prostřednictvím tlumočnicka do znakové řeči uvedla, že na svém původním návrhu trvá, a to v nezměněné

formě a rozsahu. Má obavy o zdravý vývoj i další vývoj svých dcer a shodně s oběma dcerami uvedla, že ve svého bývalého manžela naprosto ztratila důvěru. Nedovede si tedy vůbec představit, že tento by se s nimi měl stýkat či jakkoliv rozhodovat o jejich další výchově. Navíc uvedla, že v současné době má přítele, se kterým se znají obě její dcery. Vzájemný vztah mezi dcerami a jejím přítelem hodnotí velmi dobře, kdy tento se snaží na výchově podílet.

Naprosto rozdílné však bylo stanovisko ze strany otce. Ten s návrhem matky absolutně nesouhlasil. Prostřednictvím tlumočnicka do znakové řeči uvedl, že trest za své jednání si již odpykal a splnil i další podmínky v rámci trestu mu uložené. Ve prospěch Hany uhradil částku 60.000 Kč, a to tak, jak určil soud. Navíc se již v průběhu výkonu trestu odnětí svobody podroboval psychiatrické, resp. sexuologické léčbě. V této léčbě pokračuje ambulantně i po propuštění z výkonu trestu, kdy o tomto předložil následně i řádné potvrzení.

K možnému zbavení rodičovské zodpovědnosti zastává takový názor, že matka i s ohledem na své zdravotní postižení není schopna veškerou péči o obě děti zvládnout a on sám by se chtěl do budoucna jako rodič podílet na výchově svých dcer. Co se týče skutečnosti, že dcery se kontaktu s ním vyhýbají, tak zde poukázal na možnost, že jsou negativně ovlivňovány ze strany nejen matky, ale i okolí. S ohledem na toto odmítavé stanovisko ze strany otce se OSPOD rozhodl rámcově informovat otce o postoji obou dcer a byla mu dána možnost si svůj postoj ještě promyslet a případně jej změnit. Zřejmě i tato skutečnost sehrála roli při dalším vývoji případu.

Při jednání před příslušným opatrovnickým soudem se otec ve své účastnické výpovědi prostřednictvím tlumočnicka do znakové řeči rozhodl vyjádřit v tom smyslu, že s podaným návrhem souhlasí. Tuto změnu stanoviska odůvodnil tím, že si uvědomil, že vynucování se kontaktu s oběma dcerami, jakož i jeho podíl na jejich výchově, by pro ně, vzhledem k tomu, co prožily, mohlo mít dalekosáhlý negativní vliv více než okolnost, že on sám se na jejich výchově nebude moci podílet. Jeho zájmem je, aby vyrůstaly v klidném prostředí, které on sám v minulosti narušil. Navíc nechce, aby jej dcery viděly ještě ve více negativním světle než nyní. Proto se rozhodl své původní stanovisko změnit. Zároveň uvedl, že svých povinností, vyplývajících mu z postavení rodiče, se pochopitelně nezříká a i nadále bude plnit svou vyživovací povinnost.

Souhlasné ve věci bylo i stanovisko OSPOD, a to s ohledem na veškeré aspekty případu, zejména pak s ohledem na přání obou dívek. Tyto v době rozhodování již byly ve věku,

kdy se byly schopny vyjadřovat k závažným skutečnostem, týkajících se přímo jich samotných. Za těchto okolností se OSPOD připojil k návrhu matky a navrhl jeho schválení, tak jak byl soudu předložen. K návrhu matky se rovněž připojilo i státní zastupitelství, kdy k jeho schválení shledalo důvody. Z jeho pohledu bylo jednoznačně prokázaným faktem, že v daném případě bylo zbavení rodičovské zodpovědnosti rozhodnutím, které je v zájmu dítěte.

S ohledem jak na účastnické výpovědi rodičů, tak i na stanoviska Hany a její mladší sestry, konstatované ve zprávě OSPOD, opatrovnický soud rozhodl ve věci tak, že v rámci vyneseného rozsudku zbavil Hančina otce rodičovské zodpovědnosti i vůči její mladší sestře, a to v souladu s § 44 odst. 1, odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb. Proti rozsudku se všichni účastníci vzdali na místě práva odvolání a ten tak po doručení poslednímu z účastníků nabyl právní moci.

Otec obou dívek se tak tentokrát rozhodl ve prospěch obou svých dcer, a to i bez ohledu na své vlastní zájmy. I bez ohledu na tuto skutečnost a pravomocný rozsudek se však matka rozhodla, že se s oběma dcerami přestěhuje ke svému příteli, což se také stalo. Hana, její mladší sestra a jejich matka se tak odstěhovali z místa původního bydliště, které jim zcela jistě připomínalo události, kterých byly nechtěnými účastnicemi.

4.3 Vzájemné srovnání případových studií

V souvislosti se stanovenými otázkami a hypotézami a pro vzájemné srovnání jednotlivých případových studií byly jako rozhodující zvoleny následující údaje:

- pohlaví oběti (případně svědka)
- věk oběti (případně svědka)
- jaký byl charakter domácí násilí, kterému byla oběť vystavena, zda byl v jejím případě diagnostikován syndrom CAN, syndrom CSA či posttraumatická stresová porucha (dále jen PSP)
- kdo byl agresorem (pachatelem) domácího násilí
- z jaké rodiny oběť pocházela, kdo ji tvořil, jaký byl socioekonomický statut rodiny a kde se nacházelo bydliště rodiny
- zda oběť navštěvovala základní školu, jaké byly její studijní výsledky a chování
- kdo sehrál v případě roli oznamovatele
- pro jaký trestný čin bylo agresorovi (pachateli) sděleno obvinění, zda byl stíhán vazebně a jaký byl ve věci výrok soudu, včetně uložené sankce
- jaká byla další přijatá opatření
- jaký byl další osud rodiny

První případová studie s názvem „**Případ Denisa**“ popisuje případ třináctileté dívky, která se stala obětí domácího násilí, kdy toto mělo podobu sexuální. V souvislosti s tím u ní byl diagnostikován syndrom CAN, resp. syndrom CSA. Agresorem se stal její biologický otec. Dívka pocházela z úplné rodiny, kterou tvořila matka, otec a dva mladší sourozenci. Rodinu lze označit za sociálně slabší, nikoliv však za rodinu, která by se dostávala do existenčních obtíží. Stejně tak nelze rodinu označit za vysloveně problémovou, jelikož sama skutečnost, že otec dívky byl opakovaně trestán, nezakládá důvod, aby rodina jako problémová byla označena. Bydliště rodiny se nacházelo ve větší obci. V době, kdy se celý případ odehrál, byla dívka žákyní základní školy a patřila mezi žáky s průměrnými studijními výsledky a bezproblémovým chováním. Úlohu oznamovatele v tomto případě sehrála kamarádka dívky. V rámci úkonů orgánů činných v trestním řízení bylo otci sděleno obvinění pro trestný čin pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 TZ a jeho stíhání probíhalo vazebně. Pro výše uvedený trestný

čin byl otec následně obžalován a odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvá 3 a půl roku. Podle § 44 odst. 1, odst. 2 ZOR byl otec zbaven rodičovské zodpovědnosti. Dívce byla poskytnuta odborná psychoterapeutická pomoc, stejně tak bylo jak jí, tak i jejím sourozencům umožněno věnovat se vybraným zájmovým aktivitám, kdy tato možnost jim byla poskytnuta bezplatně. I po skončení případu rodina zůstává v místě bydliště.

Druhá případová studie s názvem „**Případ Eva a Erik**“ popisuje případ dvanáctileté dívky a devítiletého chlapce, kteří se oba, nezávisle na sobě, stali oběťmi domácího násilí, jehož původcem byl jejich nevlastní otec, současný manžel jejich matky. V případě dívky mělo domácí násilí podobu sexuální a psychickou, diagnostikován u ní byl syndrom CAN, resp. CSA a současně i PSP. V případě chlapce mělo domácí násilí podobu fyzickou a psychickou, diagnostikován tak u něj byl syndrom CAN a rovněž PSP. Oba pocházeli z úplné rodiny, kterou tvořila matka, nevlastní otec, jeden starší a tři mladší sourozenci. Rodinu lze označit co do socioekonomického statutu za běžnou. Bydliště rodiny se nacházelo ve větší obci. V době, kdy k případu došlo, byla dívka i chlapec žáky základní školy, patřili mezi žáky prospěchově průměrné, bez problémů s chováním. Oznamovatelem se v tomto případě stal OSPOD, kdy k odhalení domácího násilí v rodině došlo v rámci jiných úkonů ze strany OSPOD a následně i úkonů ze strany SKPV. V rámci úkonů orgánů činných v trestním řízení bylo otci sděleno obvinění pro trestný čin pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 TZ a dále pro trestný čin týrání svěřené osoby dle § 215, odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ, kdy jeho stíhání probíhalo vazebně. Pro výše uvedené trestné činy byl otec následně obžalován a odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 7 let. Oběma dětem byla poskytnuta odborná psychoterapeutická pomoc. Rodina se následně odstěhovala z místa bydliště.

Třetí případová studie s názvem „**Případ Filip**“ popisuje případ chlapce, který se stal obětí domácího násilí, majícího v tomto případě podobu fyzickou a psychickou. Diagnostikován u něj byl jak syndrom CAN, tak i posttraumatická stresová porucha. Agresorem v tomto případě byla jeho matka. Chlapec se narodil svobodné matce. Tato se však následně provdala a tak chlapec vyrůstal v úplné rodině, kterou tvořila matka, nevlastní otec a posléze i mladší sourozenec. Po socioekonomické stránce se jednalo o rodinu velmi dobře zajištěnou. Stejně tak ji lze označit za bezproblémovou. Původně rodina žila na malém městě. Ke změně situace však došlo v souvislosti

s odchodem matky ze společné domácnosti, kdy tato se s oběma dětmi odstěhovala do malé obce. V době, kdy se celá věc odehrávala, byl chlapec žákem základní školy. Přestože se zprvu jednalo o žáka bezproblémové, došlo u něj i v souvislosti s přístupem matky ke zhoršení prospěchu. Nelze ho však popsat jako žáka s vyloženě problémovým chováním. Oznamovatelem byla v tomto případě škola, resp. chlapcova třídní učitelka. V rámci úkonů orgánů činných v trestním řízení bylo otci sděleno obvinění pro trestný čin, resp. zločin týrání svěřené osoby dle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. d) TrZ, kdy byla stíhána na svobodě. Pro popsany skutek byla matka následně obžalována a odsouzena k trestu odnětí svobody v délce trvání 3 let, s podmíněným odkladem a zkušební dobou v délce trvá 5 let. Současně byla podle § 44 odst. 1, odst. 2 ZOR zbavena rodičovské zodpovědnosti. Nezletilý byl okamžitě po zjištění celé věci z péče matky odebrán a byl svěřen do pěstounské péče své babičky. Chlapci byla poskytnuta odborná psychoterapeutická pomoc a i nadále vyrůstá v pěstounské péči své babičky.

Čtvrtá případová studie s názvem „**Případ Gabriela**“ se od předchozích třech studií liší. Jedná se o případ dívky, které v době, kdy k případu došlo, bylo 8 let. V dané věci se však nejedná o oběť domácího násilí, nýbrž o svědka domácího násilí, jehož agresorem se stal její otec a kdy obětí útoků byla její matka. Dívka pocházela z úplné rodiny, kterou mimo ní tvořila matka, otec a mladší sourozenec. Socioekonomickou situaci rodiny ovlivňovala skutečnost v podobě patologické hráčské závislosti otce a zvýšená konzumace alkoholu z jeho strany. Z tohoto hlediska se jednalo o rodinu problémovou, která se dostávala do ekonomických obtíží. Bydliště rodiny se nacházelo v malé obci. V době, kdy došlo k samotnému případu, byla dívka žákyní základní školy. Jednalo se o žákyni s velmi dobrými studijními výsledky a bezproblémovým chováním. Oznamovatelem v dané věci byla matka dívky. V rámci úkonů orgánů činných v trestním řízení bylo otci sděleno obvinění pro trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215a odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ, kdy jeho stíhání probíhalo vazebně. Pro výše uvedený trestný čin byl otec obžalován a následně i odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 18 měsíců, s podmíněným odkladem a zkušební dobou v délce trvání 3 let. Přestože matce byla nabídnuta pomoc intervenčního centra, jakož i odborná psychoterapeutická pomoc, matka této nevyužila a obnovila se svým manželem opět společnou domácnost. V současné době rodina i nadále žije v místě bydliště.

Pátá případová studie s názvem „**Případ Hana**“ popisuje případ dívky, která se stala obětí domácího násilí sexuální a psychické podoby. V jejím případě byl diagnostikován syndrom CAN, resp. syndrom CSA a současně i PSP. Agresorem byl v daném případě její otec. Dívka pocházela z úplné rodiny, kterou tvořila matka, otec a mladší sourozenec. Jednalo se o běžnou rodinu. Svou roli však sehrála skutečnost, že oba rodiče měli výrazný zdravotní handicap. Nejednalo se však o rodinu jakkoliv problémovou. Bydliště rodiny se nacházelo v menším městě. V době, kdy k celé události došlo, byla dívka žákyní základní školy. Po prospěchové stránce se jednalo o žákyni s velmi dobrým prospěchem a bezproblémovým chováním. V tomto případě byla oznamovatelem osoba z okolí rodiny, obyvatelka stejného domu, ve kterém žila i rodina dívky. V rámci úkonů orgánů činných v trestním řízení bylo otci sděleno obvinění pro trestný čin pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, odst. 2 TZ a byl stíhán vazebně. Za výše uvedené jednání byl obžalován a následně i odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 3 let, za současného uložení sexuologické léčby a povinnosti náhrady škody ve výši 60.000 Kč ve prospěch své dcery jako oběti domácího násilí. Podle § 44 odst. 1, odst. 2 ZOR byl otec zbaven rodičovské zodpovědnosti. Dívce byla poskytnuta odborná psychologická pomoc. V současnosti již rodina ve svém původním bydlišti nežije.

4.4 Prezentace výsledků výzkumu

Na základě jednotlivých případových studií a v souvislosti s jejich vyhodnocením bylo možné dojít k těmto následujícím závěrům:

- Ve čtyřech případových studiích vystupovalo dítě v pozici oběti domácího násilí, v jedné případové studii vystupovalo v pozici svědka. Ve třech případových studiích byla oběť ženského pohlaví, ve dvou pak pohlaví mužského. V případové studii, popisující případ, kdy dítě bylo svědkem domácího násilí, bylo dítě rovněž ženského pohlaví.
- Věkové rozmezí všech obětí z uvedených případových studií se pohybuje od 8 let do 13 let.
- Ve třech případech byla oběť vystavena domácímu násilí sexuálního a psychického charakteru, kdy ve všech třech případech byl diagnostikován syndrom CAN, resp. syndrom CSA. Zároveň s tím byla ve dvou případech

diagnostikována PSP. Ve dvou případech pak byla oběť vystavena domácímu násilí fyzického a psychického charakteru. V obou případech byl diagnostikován syndrom CAN a současně i PSP.

- Agresorem domácího násilí byl ve třech případech otec oběti, v jednom případě nevlastní otec oběti a v jednom případě matka oběti.
- Ve všech případech pocházela oběť z rodiny úplné, v jednom případě však došlo k rozpadu rodiny, který měl zřejmě za následek i eskalaci domácího násilí. Ve třech případech byla rodina tvořena matkou, otcem a sourozenci oběti. Ve dvou případech byla rodina tvořena matkou, nevlastním otcem a sourozenci oběti. V jednom případě se jednalo o rodinu po socioekonomické stránce velmi dobře zajištěnou, u které však došlo ke zhoršení tohoto stavu, kdy tento souvisel s rozpadem rodiny. Ve dvou případech se jednalo o rodinu, jejíž zajištění lze hodnotit jako běžné, v jednom případě se jednalo o rodinu se slabším zázemím a v jednom případě se jednalo o rodinu, která se potýkala s existenčními problémy. Ve třech případech žila rodina v obci, ve dvou případech ve městě. I zde však došlo ke změně situace, a to z důvodu přestěhování jedné z rodiny. S ohledem na tuto skutečnost žila jedna rodina ve městě a zbývající čtyři rodiny na vesnici.
- Všechny oběti navštěvovaly základní školu. Ani jedna z obětí nebyla vysloveně problémovým žákem. Ve třech případech šlo o žáky s průměrnými studijními výsledky, ve dvou případech pak o žáky s velmi dobrými až výbornými studijními výsledky.
- Úloha oznamovatele byla v každé případové studii zastoupena jinou osobou či institucí. Na postu oznamovatele tak vystupovala kamarádka oběti, OSPOD, základní škola, matka oběti a obyvatelka stejného domu, ve kterém rodina oběti bydlela.
- Ve třech případech byl agresor (pachatel) obviněn, obžalován a odsouzen pro trestný čin pohlavního zneužívání. Ve dvou případech byl agresor obviněn, obžalován a odsouzen pro trestný čin týrání svěřené osoby. V jednom případě byl agresor obviněn, obžalován a odsouzen pro trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Ve čtyřech případech byl agresor stíhán vazebně. Ve všech případech byl agresor odsouzen k trestu odnětí svobody, kdy ve dvou případech mu byl trest podmíněně odložen a stanovena zkušební lhůta. V jednom případě bylo využito institutu vykázání.

- Ve třech případech byl agresor zbaven rodičovské zodpovědnosti.
- Ve všech případech byla obětem nabídnuta a poskytnuta odborná psychoterapeutická pomoc. Ve dvou případech rodina zůstala v místě bydliště, ve dvou případech se oběť odstěhovala z místa bydliště a v jednom případě byla oběť svěřena do pěstounské péče a rovněž u ní došlo ke změně bydliště.

Z výše uvedených údajů je tedy možné odvodit i **odpovědi na položené otázky a hypotézy**:

Otázky

1. Na základě případových studií, uvedených v této práci, lze konstatovat, že na děti nejčastěji působí domácí násilí psychického charakteru. Zároveň je však nutné podotknout, že tato skutečnost je ovlivněna konkrétními skutečnostmi a aspekty jednotlivých případových studií. Téměř ve všech případech se jednalo o spojení několik podob násilí. Specificky pro psychické násilí zde platí, že se vyskytuje ve spojení s násilím fyzickým a sexuálním. Tento závěr je tak odlišný od obecně známého faktu, že děti jsou nejčastěji obětí domácího násilí ve fyzické formě.
2. Dětské oběti a svědci domácího násilí nemusí být nutně pouze z problémových rodin, kdy i tato skutečnost se na základě popsanych kauz potvrdila. Z pěti případových studií se o problémovou rodinu jednalo pouze v jednom případě, kdy otec byl patologický hráč a ve zvýšené míře konzumoval alkoholické nápoje. Naopak skutečnost, že v jiné případové studii byl otec několikrát ve výkonu trestu odnětí svobody, a to v jednom případě i za násilnou trestnou činnost, nezakládá odůvodnění, že se jednalo o problémovou rodinu.
3. Stejně tak neplatí, že dětské oběti a svědci musí být pouze z rodin sociálně slabých. Přestože socioekonomický statut rodiny hraje v dnešní době zcela určitě svou podstatnou roli, ani v jedné z případových studií se nepotvrdilo, že by finanční a majetkový dostatek zajistil, aby k domácímu násilí v rodině nedocházelo. Z uvedených případových studií vyplývá, že pouze v jednom případě se jednalo o rodinu, která se potýkala s existenčními problémy,

kdy však na tomto stavu se podepsalo chování otce. V dalším případě se jednalo sice o rodinu sociálně slabou, ne však o rodinu, žijí na hranici životního minima. V dalších dvou případech se jednalo o rodinu, kterou lze po socioekonomické stránce lze zařadit mezi rodiny běžné a v jednom případě šlo o rodinu, jejíž socioekonomický statut byl velmi dobrý.

Hypotézy

H 1. Domnívám se, že děti jsou nejčastěji obětmi domácího násilí ve fyzické formě.

Tato hypotéza se nepotvrdila, a to s ohledem na prezentované případové studie, kdy z výše zmíněných vyplývá, že děti jsou nejčastěji obětmi psychické formy domácího násilí. Opět je však nutno podotknout, že závěr hypotézy byl stanoven na základě uvedených případových studií. Dostává se tak do určitého rozporu s často prezentovaným závěrem, že děti jsou nejčastěji obětmi domácího násilí ve fyzické formě.

H 2. Domnívám se, že dětské oběti a svědci domácího násilí nepocházejí pouze z problémových rodin.

Tato hypotéza se potvrdila, kdy s opět s odkazem na uvedené popsání případů je na místě podotknout, že se o problémovou rodinu jednalo pouze v jednom z případů a kdy tato skutečnost byla ovlivněna chováním otce.

H 3. Domnívám se, že dětské oběti a svědci domácího násilí nepocházejí pouze z rodin sociálně slabých.

Rovněž tato hypotéza se potvrdila. Prostřednictvím uvedených případových studií tak byl potvrzen všeobecně známý fakt, že domácí násilí se vyskytuje jak v rodinách žijících na hranici chudoby, tak i v rodinách, řadících se mezi tzv. high society. Socioekonomický statut sice hraje při výskytu domácího násilí svou roli, rozhodně však nelze tvrdit, že se jedná o roli zásadní

rozhodující. Jeho změna však může napomoci k eskalaci domácího násilí nebo se může stát jedním ze spouštěcích mechanismů.

Jak fakta uvedená v teoretické části, tak i fakta uvedená v empirické části jasně ukazují, že domácí násilí páchané na dětech je celosvětovým a celospolečenským problémem, i když přístupy v různých zemích se liší. Je bez diskuze, že na tomto poli dochází k výhrám, ale i k prohrám. Případové studie, které byly uvedeny v této práci, tak mohou demonstrovat ty kauzy, kdy se podařilo zachránit zdraví a život dětí a kdy se podařilo potrestat ty, kteří se trestné činnosti na těch dětech dopouštěli. Ty, kteří zklamali důvěru svých nejbližších.

ZÁVĚR

Domácí násilí – problém, v minulosti tabuizovaný, do jisté míry i přehlížený, odehrávající se tzv. „za zavřenými dveřmi“. O to více je v současnosti tato problematika aktuální. Domácí násilí – problém, o jehož závažnosti nemůže být v žádném případě sporu. Nejen z hlediska právního či psychologického, ale i z hlediska medicínského a v neposlední řadě i z hlediska pedagogického. Domácí násilí - problém, který se snaží řešit nejen státní, ale i nestátní instituce a jednotlivci. Všichni ti, co si za společný cíl kladou podávat pomocnou ruku nejen těm, kteří často musí překonat sami sebe a rozhodnou se po ní sáhnout, ale i těm, kteří mají strach této pomoci využít, a to ať již z jakéhokoliv důvodu.

V souvislosti s domácím násilím se naskýtá otázka, co může být pro člověka horšího než žít v neustálém pocitu úzkosti, bezmoci, strachu. Zažívat zprvu krátké, ale posléze čím dál delší chvíle bolesti, strachu, utrpení, ponížení, které mohou vést nejen k postupné degradaci osobnosti, ztráty vlastního „já“, ale v mnoha případech i k částečné nebo úplné fyzické likvidaci.

O to horší jsou pak případy, kdy všem výše uvedeným negativům, je vystaveno dítě. Dítě, které se stává obětí či svědkem domácího násilí, a to jakékoliv podoby. Dítě, které si mnohdy ani neumí vysvětlit, proč se ten, kdo mu má být oporou, starat a pečovat o něj, projevovat mu rodičovskou lásku, chová k němu, či k jeho blízkým, způsobem, který vyvolává pocity bolesti a strachu.

Snad ani sám agresor si neuvědomuje, jak nejen jeho samého, ale především jeho chování dítě vnímá. Neuvědomuje si tak závažnou skutečnost, že jak on sám se chová k němu, tak se v budoucnu může chovat jeho potomek nejen vůči své vlastní rodině, svým vrstevníkům, ale i vůči němu. Naprosto tak nedomýšlí, jaké následky jeho chování zanechává nejen na dítěti, ale potažmo i na jeho okolí. Stejně tak si nepřipouští, že jeho chování může mít za následek vznik dalších sociálně-patologických jevů, které se mohou objevit a eskalovat až v době, kdy on sám tu již nebude.

Domácí násilí je problém. V konečném důsledku nezáleží na tom, jakou má formu, podobu nebo kdo je jeho obětí, zda dítě, dospělý či senior. Je problémem celospolečenským. Ale i pro domácí násilí platí, že je problémem, který je zde proto, aby se řešil. A přestože to tak mnohdy nevypadá, tak i zprvu neřešitelné a velmi svízelné

situace mohou mít svá řešení a mohou mít tak i svůj dobrý konec. Takový, jaký mělo pět případových studií, které se staly stěžejní součástí empirické části této diplomové práce.

O jejich zařazení rozhodl právě zmíněný dobrý konec, i když i zde je tento termín do jisté míry relativní. Ve všech případech se podařilo pachatele, agresora za jeho jednání postihnout a především mu zabránit v tom, aby ve svém jednání pokračoval. Většina z nich si svůj trest již odpykala a nyní jsou opět na svobodě a nezbývá než věřit, že si z celé věci vzali náležité ponaučení a jednání, za které byli odsouzeni, se již nedopustí. Nikdo však nedokáže zcela odhadnout, jakými rodiči jednou budou Denisa, Eva, Erik, Filip, Gabriela a Hana. Nikdo nedokáže zaručit, že oni sami se nestanou jednou agresory, ale i například oběťmi tyranizování ze strany svých vlastních partnerů či dětí.

Pro tuto diplomovou práci se tak případové studie staly stěžejními, přestože nelze opomenout ani část teoretickou, jakož i prezentaci výzkumu, který je součástí této práce. Skutečnost, že se v tomto případě jedná o diplomovou práci, navazující na práci bakalářskou, tak umožnila nahlédnout do problematiky domácího násilí, páchaného na dětech, i z jiných úhlů pohledu. Cílem této práce tak nebylo potvrdit jen všeobecně známá a v mnoha jiných výzkumech a dílech prezentovaná fakta. Cílem bylo poskytnout i pohled člověka z praxe, kdy jako pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsem se setkal s případy domácího násilí, páchaného na dětech, v různých formách a podobách, kdy k tomuto docházelo nejen v případech běžně fungujících rodin, rodin zdravotně postižených, rodin cizinců, rodin, jejichž členové se řadí mezi národnostní menšiny, rodin s velmi dobrým socioekonomickým statutem, ale i rodin ať už více či méně problémových.

Na tomto místě nezbývá než popřát štěstí a odvalu nejen těm, kteří se rozhodnou svůj v podstatě životní problém řešit, ale i všem těm, kteří se s řešením tohoto problému snaží ostatním pomáhat. Všichni společně si pak přejme, abychom byli schopni zaujmout správný přístup ve chvíli, kdy se staneme svědky domácího násilí. Přestože to může znít jako fráze, tak i zde platí, že vždy bychom měli na paměti mít úctu k životu. Tím tak prokážeme, že máme úctu i sami k sobě. Ať těch dobrých a šťastných konců je co možná nejvíce a ať co nejméně z nás všech pozná a pocítí, co je to být vystaven jakékoliv formě domácího násilí.

RESUMÉ

Tato diplomová práce se zabývá problematikou domácího násilí, konkrétně ve vztahu k dětem. Jedná se o práci navazující na bakalářskou práci na téma Dítě jako oběť a svědek domácího násilí. V teoretické části této práce, rozdělené do tří kapitol, se autor nejprve zabývá domácím násilím jako pojmem, následně charakterizuje jeho druhy, formy a fáze. Teoretická část obsahuje rovněž popis současné právní úpravy České republiky k danému tématu. Pro srovnání jsou zde uvedeny postoje a stanoviska vybraných evropských zemí k tomuto celospolečenskému problému, jakým domácí násilí bez pochyby je. Teoretická část se dále zabývá v obecné rovině vymezením pojmu agresor a oběť domácího násilí. S ohledem na zvolené téma se následně práce ve specifické rovině zabývá postavením dítěte v problematice domácího násilí. Charakterizováno tak je nejen dítě jako oběť domácího násilí, ale i svědek tohoto jevu. V závěru teoretické části jsou popsány následky, jaké může tento sociálně-patologický jev na dítěti zanechat. Empirická část práce je založena na kvalitativně zaměřeném výzkumu, kdy pro jeho realizaci je využito pět případových studií, vycházejících ze skutečných událostí a založených na reálném podkladě. Autor v této části využívá svých zkušeností, které získal jako pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jednotlivé případové studie jsou následně vyhodnoceny. Na základě tohoto jsou výsledky výzkumu prezentovány, a to včetně odpovědí na položené otázky a potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. V samotném závěru jsou pak shrnuty poznatky autora, získané jak při tvorbě této práce, tak i z jeho dosavadní praxe.

ANOTACE

Diplomová práce je zaměřena na oblast domácího násilí, především pak na problematiku domácího násilí ve vztahu k dětem, které jsou druhou nejčastější obětí tohoto celospolečenského, sociálně-patologického jevu. Obsahuje nejen charakteristiku domácího násilí, jeho forem, druhů a fází, ale i současnou právní úpravu České republiky k danému tématu. Jako srovnání jsou uvedena stanoviska k dané problematice ve vybraných evropských zemích. Práce dále obsahuje jak charakteristiku agresora, tak i charakteristiku oběti domácího násilí. S ohledem na téma práce se podrobně zabývá postavením dítěte jako oběti a svědka domácího násilí, jakož i následky, které tento jev na dětech ve výše uvedeném postavení zanechává. Empirická část obsahuje cíle výzkumu, využití metody a stanovení otázek a hypotéz. Stěžejní součástí výzkumu je pět případových studií, vycházejících ze skutečných případů. Tyto studie jsou následně pro účely výzkumu vzájemně srovnávány a výsledky výzkumu prezentovány. Za cíl si tato práce klade shrnutí problematiky domácího násilí z pohledu teoretického, a to za současné konfrontace s úrovní praktickou.

KLÍČOVÁ SLOVA

domácí násilí, dítě, svědek, oběť, syndrom CAN, posttraumatická stresová porucha, Stockholmský syndrom, případová studie

ANNOTATION

The thesis focuses on domestic violence area, especially when related to children that are the second most frequent victim of this sociopathological phenomena, appearing in the whole society. It contains not only the characteristics of domestic violence, its forms, kinds, and phases, but also the actual juridical arrangement of domestic violence problems in Czech republic. For comparison reasons I included viewpoints towards these problems in chosen European countries. The work also contains the characteristics both of the aggressor and the victim of domestic violence. Bearing in mind the topic of the thesis I treat in detail the status of child as a victim and witness of domestic violence, as well as the impact of this phenomena on children in such situations. The empiric part contains the research targets, the methods used and setting the questions and hypotheses. Five case studies, based on real stories, comprise the main part of the research. These cases are then compared mutually for the research purposes and the results are presented. The aim of the work is to summarize the problems of domestic violence from the point of view of theory, confronted at the same time with a practical level.

KEY WORDS

domestic violence, child, victim, witness, child abuse and neglect syndrome, posttraumatic stress disorder, Stockholm syndrome, case study

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

ZÁKONY A METODIKA

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
2. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
3. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
4. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
5. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
6. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
7. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
8. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
9. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
10. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
11. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
12. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky, ročník 2006, částka 3

LITERATURA

13. BEDNÁŘOVÁ, Z., et al. Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. 1.vyd. Praha: Acorus, 2009. 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0
14. BEDNÁŘOVÁ, Z., et al. Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovnice a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí. 1.vyd. Praha: MPSV, 2006. 139 s. ISBN 80-86878-50-3
15. BOUŠKA, J., et al. Kontakt s obětí domácího násilí: manuál pro lékaře. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2003. 132 s. ISBN 80-239-3273-X
16. BUSKOTTE, A. Z pekla ven: žena v domácím násilí. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2008. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6
17. CONWAYOVÁ, H. Domácí násilí – příručka pro současné i potencionální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007. Praha: Nakladatelství Albatros, 2007. 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7
18. COOLING, M. Mám vztek. Praha: Portál, 2003. 31 s. ISBN 80-85282-71-2

19. ČERMÁK, I. Lidská agrese a její souvislosti. Žďár Nad Sázavou: Fakta, 1999. 204 s. ISBN 80-902614-1-8
20. ČÍRTKOVÁ, L., et al. Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0
21. ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4
22. ČÍRTKOVÁ, L. Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada Publishing, 2008. 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8
23. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů – příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada Publishing, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2
24. DUFKOVÁ, I. ZLÁMAL J. Domácí násilí: se zaměřením na problematiku obětí. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005. 52 s. ISBN 80-239-5686-8
25. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATEJČEK, Z., et al. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada Publishing, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5
26. GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. 4.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. 236 s., ISBN 978-80-223-2391-8
27. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., et al. Podoby násilí v rodině. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3
28. HAUK, J. Dítě jako oběť a svědek domácího násilí. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, 2010. 66 s.
29. HANUŠOVÁ, J. Násilí na dětech – syndrom CAN. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, o.p.s., 2006. 24 s. ISBN 80-86991-78-4
30. HENDL, J. Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2
31. HUMPHREYS, C., STANLEY, N. Domestic Violence and Child Protection. Direction for Good Practice. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2006. 224 s. ISBN 978-1-84310-276-2
32. CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu – základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4

33. JAROSZ, E., JÚZL, M., BARGEL, M. jr. Contemporary Challenges In Social Pedagogy. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. 191 s. ISBN 978-80-87182-14-7
34. KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., et al. Právo proti domácímu násilí. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011. 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3
35. LEVOVÁ, J., et al. Metodika pro práci s cizinci žijícími v České republice, kteří jsou ohroženi domácím násilím. Brno: Spondea při ČČK Brno, 2010. 167 s. ISBN 978-80-254-8499-9
36. MARTINKOVÁ, M., MACHÁČKOVÁ, R. Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 193 s. ISBN 80-86008-98-3
37. MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B., et al. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4
38. PALUSCI, V. J., FISCHER, H. Child Abuse and Neglect: A Diagnostic Guide For physicians, surgeons, pathologists, dentists, nurces and social workers. London: Manson Publishing, 2010. 262 s. ISBN 978-1840761238
39. PÉMOVÁ, T., PTÁČEK, R. Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi. Praha: Grada, 2012. 187 s. ISBN 978-80-247-4317-2
40. PENCE, E., et al. V našem vlastním zájmu: proces osobní a sociální změny. Praha: ROSA, o. s., 2005. 86 s.
41. PONĚŠICKÝ, J., et al. Agrese, násilí a psychologie moci. Praha: Triton, 2005. 226 s. ISBN 80-7254-593-0
42. POTOČKOVÁ, D. Domácí násilí – záležitost nikoli soukromá: fakta, názory, právo: sborník příspěvků českých a zahraničních odborníků přednesených na konferenci Koordinačního kruhu prevence násilí na ženách v Praze 19. 11. 1996. Praha: Koordinační kruh prevence násilí na ženách, 1997. 94 s.
43. PROKOP, M. et al. Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí. Brno: Ekologický právní servis, 2000. 79 s. ISBN 80-902570-8-9
44. SPURNÝ, J. Psychologie výslechu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 154 s. ISBN 978-80-7380-153-3
45. SZCEPANIKOVÁ, A., ŽÁKOVÁ, M., et al. Jak jednat v případech domácího násilí – příručka pro příslušníky Policie ČR. Brno: Liga ženských práv, 2004. 24 s. ISBN 80-239-2207-6

46. VARGOVÁ, B., VAVROŇOVÁ, M. Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci – Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí. Praha: ROSA, 2006. 88 s.
47. VOŇKOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, R. Domácí násilí: právní minimum pro lékaře. 2.vyd. Praha: ProFem, 2004. 62 s. ISBN 80-239-4026-0
48. VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2.vyd. Praha: ProFem, 2004. 194 s. ISBN 80-239-2106-1
49. VOŇKOVÁ, J. Vaše právo!: první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí. 6.vyd. Praha: ProFem, 2010. 92 s. ISBN 978-80-903626-9-7
50. WALBY, S., ALLEN, J. Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování – Výzkum britského průzkumu o kriminalitě. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 124 s. ISBN 978-80-7338-088-5
51. Dneska Tě ještě nezabiju!: zpráva o stavu domácího násilí. Praha: ROSA, o. s., 1997. 60 s.
52. Zpráva o domácím násilí v ČR. Praha: ROSA, o. s., 2005

SBORNÍKY A ZDRAVODAJE

53. Auxilium Sociale Novum 3 – 4 / 2009. Katowice – Warszawa: Wyzsza Szkola Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Slaska Wyzsza Szkola Zarzadzania im. gen. Jerzego Zietka w Katowicach, 2009. 164 s. ISSN 1899-4393
54. Právo a rodina. Praha: Linde, 2010 – 2011
55. Sborník textů k problematice domácího násilí. Praha: Centrum sociálních služeb, 2010. 164 s.
56. Zpravodaj o. s. ROSA. Praha: ROSA o. s., Ročník XII, 01/2011, 2011. 6 s.

PUBLIKOVANÝ VÝZKUM

57. STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR. Domácí násilí II. Červenec 2006. 25 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE ČESKÉ A ZAHRANIČNÍ

58. www.americanbar.org/groups/domestic_violence.html
59. www.bkb.cz
60. www.coe.int
61. www.domacinasili.cz
62. www.domacinasili.eu
63. www.donalinka.cz
64. www.fenestra.sk
65. www.mvcr.cz
66. www.nasilidoma.cz
67. www.pomocobetem.cz
68. www.rosa-os.cz
69. www.stopnasili.cz
70. www.stopvaw.org

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CAN	=	Child Abuse and Neglect
CSA	=	Child Sexual Abuse
OSPOD	=	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSŘ	=	Občanský soudní řád
PČR	=	Policie České republiky
PSP	=	Posttraumatická stresová porucha
SKPV	=	Služba kriminální policie a vyšetřování
TrZ	=	Trestní zákoník
TRŘ	=	Trestní řád
TZ	=	Trestní zákon
ZOR	=	Zákon o rodině

SEZNAM PŘÍLOH

1. Úplné znění § 198, § 199 a § 354 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
2. Úplné znění § 44 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
3. Úplné znění § 76, § 76a a 76b zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
4. Základní údaje z případové studie 4.2.1 „Případ Denisa“
5. Základní údaje z případové studie 4.2.2 „Případ Eva a Erik“
6. Základní údaje z případové studie 4.2.3 „Případ Filip“
7. Základní údaje z případové studie 4.2.4 „Případ Gabriela“
8. Základní údaje z případové studie 4.2.5 „Případ Hana“

PŘÍLOHA č. 1 – Úplné znění § 198, § 199 a § 354 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

§ 198 Týrání svěřené osoby

Odst. 1

Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

Odst. 2

Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 surovým nebo trýznivým způsobem,
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
- c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
- d) páchá-li takovým čin po delší dobu

Odst. 3

Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

- a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
- b) smrt

§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Odst. 1

Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta

Odst. 2

Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým nebo trýznivým způsobem
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví
- c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
- d) páchá-li takovým čin po delší dobu.

Odst. 3

Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li činem uvedeným v odstavci 1

- a) těžkou újmou na zdraví nejméně dvou osob, nebo
- b) smrt

§ 354 Nebezpečné pronásledování

Odst. 1

Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Odst. 2

Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě
- b) se zbraní, nebo
- c) nejméně se dvěma osobami

PŘÍLOHA č. 2 – Úplné znění § 44 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Výchovná opatření

§ 44

Odst. 1

Brání-li rodiči ve výkonu jeho rodičovské zodpovědnosti závažná překážka a vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud pozastavit výkon rodičovské zodpovědnosti.

Odst. 2

Nevykonává-li rodič řádně povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou zodpovědnost omezí, přitom vždy konkrétně vymezí rozsah práv a povinností, na které se omezení vztahuje.

Odst. 3

Zneužívá-li rodič svou rodičovskou zodpovědnost nebo její výkon nebo ji závažným způsobem zanedbává, soud jej rodičovské zodpovědnosti zbaví.

Odst. 4

Dopustil-li se rodič úmyslného trestného činu proti svému dítěti či ke spáchání trestného činu dítě mladší patnácti let použil, popřípadě se dopustil trestného činu jako spolupachatel, návodce či pomocník k trestnému činu spáchanému jeho dítětem, soud vždy posoudí, zda nejsou důvody pro zahájení řízení o zbavení rodičovské zodpovědnosti.

Odst. 5

Vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti rozhodnutím soudu podle předchozích odstavců nezaniká.

PŘÍLOHA č. 3 – Úplné znění § 76, § 76a a 76b zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Předběžná opatření a zajištění důkazů

§ 76

Odst. 1

Předběžným opatřením může být účastníku uloženo zejména, aby

- a) Platil výživné v nezbytné míře;
- b) Odevzdal dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče toho, koho označí soud;

Odst. 2

Předběžným opatřením lze uložit povinnost někomu jinému než účastníku jen tehdy, lze-li to na něm spravedlivě žádat.

Odst. 3

Předseda senátu při nařízení předběžného opatření uloží návrhovateli, aby ve lhůtě, kterou mu určí, podal u soudu návrh na zahájení řízení; to neplatí, může-li být řízení ve věci zahájeno i bez návrhu. Může také stanovit, že předběžné opatření bude trvat jen po určenou dobu.

§76a

Odst. 1

Ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo na nezbytně nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí. Vhodným prostředím se rozumí výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému dítěti řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením. Jde-li o svěření dítěte do pěstounské péče podle zvláštního právního předpisu na přechodnou dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, nebo na dobu do rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodiče k osvojení, soud svěří dítě do pěstounské péče předběžným opatřením.

Odst. 2

Usnesení o nařízení předběžného opatření podle odstavce 1 se doručuje účastníkům až při provedení jeho výkonu. Účastníkům, kteří nebyli při provedení výkonu přítomni, usnesení doručí dodatečně soud příslušný podle § 88 písm. c) spolu s vyrozuměním, že byl proveden jeho výkon.

Odst. 3

Při nařízení předběžného opatření podle odstavce 1 nezletilý nemusí být zastoupen; nemá-li nezletilý zákonného zástupce nebo nemůže-li jej zákonný zástupce v řízení zastupovat, ustanoví mu soud příslušný podle § 88 písm. c) opatrovníka bezodkladně po provedení výkonu předběžného opatření.

Odst. 4

Předběžné opatření podle odstavce 1 trvá po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti, s výjimkou předběžného opatření o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, u něhož po uplynutí doby 3 měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření může být, nebude-li mít soud podklady pro rozhodnutí ve věci, trvání předběžného opatření prodlouženo; bylo-li před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé, může soud předběžné opatření podle odstavce 1 opakovaně prodloužit o jeden měsíc tak, aby celková doba trvání předběžného opatření nepřesáhla šest měsíců. Poté lze dobu trvání předběžného opatření výjimečně prodloužit jen tehdy, nebylo-li z vážných důvodů a objektivních příčin možné v této době skončit důkazní řízení ve věci samé.

Odst. 5

Není-li ve věci samé dána pravomoc českých soudů, lhůty podle odstavce 4 se nepoužijí. Celková doba trvání předběžného opatření podle tohoto odstavce nesmí přesáhnout dobu 6 měsíců.

Odst. 6

Rodiče nezletilého, orgán sociálně-právní ochrany dětí a opatrovník podle odstavce 3 mohou kdykoli soudu navrhnout zrušení předběžného opatření. O takovém návrhu musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do sedmi dnů. Byl-li návrh zamítnut, může jej oprávněná osoba, neuvede-li v ní jiné důvody, opakovat až po uplynutí 14 dnů od právní moci rozhodnutí.

§ 76b

Odst. 1

Je-li jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, předseda senátu předběžným opatřením uloží účastníku, proti kterému návrh směřuje, zejména aby

- a) opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,

- b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,
- c) se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo
- d) se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.

Odst. 2

Výjimky vyplývající z plnění povinností uložených předběžným opatřením účastníku, proti kterému návrh směřuje, stanoví soud, a to s přihlédnutím k jeho oprávněným zájmům.

Odst. 3

Předběžné opatření podle odstavce 1 trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Předcházelo-li rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření podle odstavce 1 vykázaní podle zvláštního právního předpisu, počíná tato lhůta dnem následujícím po dni, v němž uplynula lhůta stanovená v tomto zvláštním právním předpise. V případě podání návrhu na prodloužení předběžného opatření podle odstavce 4 neskončí lhůta dříve, než soud o takovém prodloužení rozhodne.

Odst. 4

Bylo-li před uplynutím doby uvedené v odstavci 3 zahájeno řízení ve věci samé, může předseda senátu na návrh navrhovatele rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření. Ustanovení § 75 odst. 4 se použije přiměřeně; návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření musí rovněž obsahovat vyličení rozhodných skutečností odůvodňujících prodloužení doby trvání předběžného opatření, údaj o majetkových či jiných poměrech, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí. Soud při svém rozhodování vezme v úvahu zejména trvání stavu ohrožení navrhovatele podle odstavce 1, obsah a důvody podaného návrhu na zahájení řízení ve věci samé, majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření, a další rozhodné okolnosti. Předběžné opatření zanikne nejpozději uplynutím 1 roku od okamžiku jeho nařízení. Pokud navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných.

Odst. 5

Rozhodnutí o návrhu předběžného opatření podle odstavce 1 není podmíněno předchozím vykázaním podle zvláštního právního předpisu.

PŘÍLOHA č. 4 – Základní údaje z případové studie 4.2.1 „Případ Denisa“

POHLAVÍ A VĚK OBĚTI	Dívka, 13 let
DOSAVADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OBĚTI	Základní škola
STRUKTURA RODINY	Úplná – matka, otec, 3 děti
POHLAVÍ A VĚK SOUROZENCŮ	Bratr, 11 let Sestra, 5 let
DRUH BYDLENÍ, BYDLIŠTĚ RODINY, POČET OBYVATEL	Byt 3 + 1, obec, 2.500 obyvatel
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ MATKY *	Základní, v evidenci uchazečů o zaměstnání ÚP
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ OTCE *	Základní, v evidenci uchazečů o zaměstnání ÚP
DRUH A FORMA DOMÁCÍHO NÁSILÍ	Sexuální, diagnostikováno CAN / CSA
AGRESOR / PACHATEL	Otec
TRESTNÍ STÍHÁNÍ ZAHÁJENO PRO TRESTNÝ ČIN	Pohlavní zneužívání § 242, odst. 1, 2 TZ, Vazba
OBŽALOBA PODÁNA PRO TRESTNÝ ČIN	Pohlavní zneužívání § 242, odst. 1, 2 TZ
VÝROK SOUDU, DRUH SANKCE A JINÁ OPATŘENÍ	Vinen, trest odnětí svobody 3 let a 6 měsíců, pro výkon zařazen do věznice s ostrahou, zbavení rodičovské zodpovědnosti § 44 ZOR

* - či jiné osoby zodpovědné za výchovu

PŘÍLOHA č. 5 – Základní údaje z případové studie 4.2.2 „Případ Eva a Erik“

POHLAVÍ A VĚK OBĚTI	Dívka, 12 let Chlapec, 9 let
DOSAVADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OBĚTI	Základní škola
STRUKTURA RODINY	Úplná – matka, nevlastní otec, 6 dětí
POHLAVÍ A VĚK SOUROZENCŮ	Bratr, 13 let Bratr, 7 let Sestra, 4 roky Sestra, 1 rok
DRUH BYDLENÍ, BYDLIŠTĚ RODINY, POČET OBYVATEL	Byt 4 + 1, obec, 2.200 obyvatel
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ MATKY *	Střední odborné, na rodičovské dovolené
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ OTCE *	Střední odborné, v evidenci uchazečů o zaměstnání ÚP
DRUH A FORMA DOMÁCIHO NÁSILÍ	Sexuální a psychické – diagnostikováno PSP a CAN / CSA Fyzické a psychické – diagnostikováno PSP a CAN
AGRESOR / PACHATEL	Nevlastní otec
TRESTNÍ STÍHÁNÍ ZAHÁJENO PRO TRESTNÝ ČIN	Pohlavní zneužívání § 242 odst. 1, 2 TZ Týrání svěřené osoby § 215 odst. 1, 2 b) TZ, Vazba
OBŽALOBA PODÁNA PRO TRESTNÝ ČIN	Pohlavní zneužívání § 242 odst. 1, 2 TZ Týrání svěřené osoby § 215 odst. 1, 2 b) TZ
VÝROK SOUDU, DRUH SANKCE A JINÁ OPATŘENÍ	Vinen, trest odnětí svobody 7 let, pro výkon zařazen do věznice s ostrahou

* - či jiné osoby zodpovědné za výchovu

PŘÍLOHA č. 6 – Základní údaje z případové studie 4.2.3 „Případ Filip“

POHLAVÍ A VĚK OBĚTI	Chlapec, 9 let
DOSAVADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OBĚTI	Základní škola
STRUKTURA RODINY	Úplná, matka, nevlastní otec, 2 děti, následně neúplná, matka, 2 děti
POHLAVÍ A VĚK SOUROZENCŮ	Sestra, 5 let
DRUH BYDLENÍ, BYDLIŠTĚ RODINY, POČET OBYVATEL	RD 5 + 2, město, 5.500 obyvatel, následně RD 2 + 1, obec, 500 obyvatel
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ MATKY *	Střední odborné, v evidenci uchazečů o zaměstnání ÚP
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ OTCE *	Středoškolské, obchodní zástupce
DRUH A FORMA DOMÁCÍHO NÁSILÍ	Fyzické a psychické, diagnostikováno PSP a CAN
AGRESOR / PACHATEL	Matka
TRESTNÍ STÍHÁNÍ ZAHÁJENO PRO TRESTNÝ ČIN	Týrání svěřené osoby § 198 odst. 1, 2 d) TrZ
OBŽALOBA PODÁNA PRO TRESTNÝ ČIN	Týrání svěřené osoby § 198 odst. 1, 2 d) TrZ
VÝROK SOUDU, DRUH SANKCE A JINÁ OPATŘENÍ	Vinna, trest odnětí svobody 3 roky, podmíněně odložen na 5 let, zbavení rodičovské zodpovědnosti § 44 ZOR

* - či jiné osoby zodpovědné za výchovu

PŘÍLOHA č. 7 – Základní údaje z případové studie 4.2.4 „Případ Gabriela“

POHLAVÍ A VĚK OBĚTI	Dívka, 8 let
DOSAVADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OBĚTI	Základní škola
STRUKTURA RODINY	Úplná, matka, otec, 2 děti
POHLAVÍ A VĚK SOUROZENCŮ	Bratr, 4 roky
DRUH BYDLENÍ, BYDLIŠTĚ RODINY, POČET OBYVATEL	RD 3 + 1, obec, 700 obyvatel
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ MATKY *	Střední odborné, obsluha baru – herny
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ OTCE *	Středoškolské, opravář zemědělských strojů
DRUH A FORMA DOMÁCIHO NÁSILÍ	Svědék fyzického a psychického násilí, obětí matka
AGRESOR / PACHATEL	Otec
TRESTNÍ STÍHÁNÍ ZAHÁJENO PRO TRESTNÝ ČIN	Týrání osoby žijí ve společně obývaném bytě nebo domě § 215a, odst. 1, 2 b) TZ, Vazba
OBŽALOBA PODÁNA PRO TRESTNÝ ČIN	Týrání osoby žijí ve společně obývaném bytě nebo domě § 215a, odst. 1, 2 b) TZ
VÝROK SOUDU, DRUH SANKCE A JINÁ OPATŘENÍ	Vinen, trest odnětí svobody 18 měsíců, podmíněně odložen na 3 roky

* - či jiné osoby zodpovědné za výchovu

PŘÍLOHA č. 8 – Základní údaje z případové studie 4.2.5 „Případ Hana“

POHLAVÍ A VĚK OBĚTI	Dívka, 11 let
DOSAVADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OBĚTI	Základní škola
STRUKTURA RODINY	Úplná, matka, otec, 2 děti
POHLAVÍ A VĚK SOUROZENCŮ	Sestra, 5 let
DRUH BYDLENÍ, BYDLIŠTĚ RODINY, POČET OBYVATEL	Byt 2 + KK, město, 4.500 obyvatel
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ MATKY *	Základní, invalidní důchodce
VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ OTCE *	Základní, invalidní důchodce
DRUH A FORMA DOMÁCÍHO NÁSILÍ	Sexuální a psychické, diagnostikováno PSP a CAN / CSA
AGRESOR / PACHATEL	Otec
TRESTNÍ STÍHÁNÍ ZAHÁJENO PRO TRESTNÝ ČIN	Pohlavní zneužívání § 242, odst. 1, 2 TZ Ohrožování výchovy mládeže § 217, odst. 1 a) a odst. 3 b) TZ, Vazba
OBŽALOBA PODÁNA PRO TRESTNÝ ČIN	Pohlavní zneužívání § 242, odst. 1, 2 TZ Ohrožování výchovy mládeže § 217, odst. 1 a) a odst. 3 b) TZ
VÝROK SOUDU, DRUH SANKCE A JINÁ OPATŘENÍ	Vinen, trest odnětí svobody 3 roky, pro výkon zařazen do věznice s dozorem, náhrada škody 60.000 Kč, zbavení rodičovské zodpovědnosti § 44 ZOR

* - či jiné osoby zodpovědné za výchovu